

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 19 JULI 2023

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 42 leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer R.B. Blaauw (PVV), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw W.S. Brilstra (VVD), de heer S. Claassen (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), de heer J.L. Epema (FvD), mevrouw F. Feenstra (SP), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), mevrouw M.K. van Hoorn-Van Dulleman (GroenLinks), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer M. Koltshof (PvdD), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer E. van Marum (BBB), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer G. Moes (BBB), mevrouw W.Z. Muilwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw L. Reinink (Volt), de heer P. Roemers (PvdA), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), de heer L.H.G. Wenneger (BBB), de heer S.F.A. Wiegman (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer B. de Boer (GroenLinks)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, de heer H.E. Emmens, de heer H.J. Hamster, de heer A. Schmaal, mevrouw S. Top

Afwezig: ---

1. Opening, welkom, mededelingen, regelen werkzaamheden, vaststelling agenda en installatie nieuw Statenlid

De VOORZITTER: Dames en heren, goedemorgen. Ik open deze vergadering.

Hartelijk welkom voor de leden van de Staten, voor de belangstellenden op de tribune en via *livestream*. Welkom ook voor de leden van het College. Welkom bij de laatste Statenvergadering voor de zomervakantie. Dat is dus de Statenvergadering die we al een beetje vermoeid ingaan, waarbij iedereen hoopte dat het kort werd en waarbij het toch lang wordt. Ik verheug me erop, uw uitwisseling van meningen, gedachten en politieke opvattingen vandaag van dichtbij te mogen meemaken.

Er zijn een paar bericht van verhindering: van de heer De Boer: die heeft daar denk ik de beste van alle redenen voor, want hij is op huwelijksreis. Mevrouw Ten Hoeve is er ook niet en mevrouw Bosman komt wat later.

We beginnen zoals we gewend zijn met het regelen van de werkzaamheden, want wij kunnen natuurlijk niet ongeregeld aan onze werkzaamheden beginnen. Let op, het gaat als volgt. We beginnen zometeen met de installatie van een nieuw Statenlid voor de VVD. Mevrouw Wulfse heeft te kennen gegeven dat, nadat ze stopte als gedeputeerde, ze ook stopt als Statenlid. We hebben afscheid van haar genomen. En dat betekent dat er een vacature in de Staten is waar we zo snel mogelijk in moeten voorzien.

Dan is er voorafgaand aan deze vergadering een mondelinge vraag ingediend door de fractie van het CDA. De heer De Wit wil een vraag stellen over de marathon van Groningen. Ik stel voor dat we daarvoor de gelegenheid geven nadat we de Perspectiefnota hebben besproken. Dus als u zegt dat u eigenlijk niet kunt wachten totdat de heer De Wit zijn vragen stelt, dan moet u opschieten. Maar eerst dus de Perspectiefnota, zo zit het eigenlijk.

Beantwoording openstaande vraag SP commissievergadering

De VOORZITTER: Dan hebben we nog een vraag van de SP-fractie die nog open is blijven staan in de eerste en enige commissievergadering van deze vergadercyclus. Gedeputeerde Top had op het moment dat die vraag gesteld werd, een afspraak met de staatssecretaris. Ik stel voor dat we haar de gelegenheid geven om vandaag op die openstaande vraag in te gaan. Misschien is het wel goed om dat nu meteen even te doen. Dan zetten we daarna het regelen van de werkzaamheden voort. Ze kijkt gretig terug. Het woord is aan gedeputeerde Top.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Goedemorgen. Dank u wel, voorzitter. Volgens mij waren het zelfs drie vragen die openstonden over hetzelfde onderwerp, namelijk een brief van de Stichting Mijn en Dijn Belang over de proefboringen van Nobiam. Klopt, hè? Dat is het geval.

De eerste vraag die de SP daarover gesteld heeft, gaat over de discussie die kennelijk ontstaan is over de al dan niet noodzaak voor de verklaring van geen bezwaar door de gemeente Oldambt. De provincie is ervan op de hoogte dat daar kennelijk enige ruis is ontstaan in de communicatie tussen EZK en de stichtingen ook de gemeente. Wij hebben daar regelmatig contacten over met de gemeente Oldambt, maar op dit moment hebben wij daar geen enkele positie in. Wij kunnen vooral alleen maar hopen en aandringen op dat dit zo snel mogelijk opgehelderd wordt en duidelijk wordt of hier nou wel of geen verklaring van geen bezwaar nodig is.

Vervolgens hebt u gevraagd namens de stichting, die de staatssecretaris heeft verzocht om een gesprek een half jaar geleden. Daar is kennelijk nog geen gehoor aan gegeven. Wij zijn uiteraard bereid om de staatssecretaris hier nogmaals op te wijzen en erop aan te dringen dat hij op dit verzoek zal ingaan.

Als laatste vraagt u naar de keukentafelgesprekken die Nobiam kennelijk met omwonenden is gaan voeren. Wij hebben begrepen dat Nobiam dit vooraf ook met de gemeente Oldambt heeft overlegd en dat de gemeente dit op zichzelf een goed idee leek. Nou kunnen wij ons er ook wel iets bij voorstellen dat als een bedrijf met oprechte belangstelling gaat informeren bij omwonenden wat hen al dan niet dwarszit, daar niet zoveel bezwaar tegen is. Maar wij kennen de inhoud van die keukentafelgesprekken op dit moment niet en wij zullen daar bij Nobiam naar informeren. We zijn natuurlijk sowieso benieuwd wat dat heeft opgeleverd.

Is dat op dit moment voldoende? Nee.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik vroeg het volgende af. Als die gesprekken hebben plaatsgevonden tussen de provincie en Nobiam, kunnen we daar ook een terugkoppeling van krijgen?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ja, uiteraard zijn wij bereid om een terugkoppeling te geven. Ja.

De VOORZITTER: Ik denk dat het zo voldoende is. Ik dank de gedeputeerde.

Zullen we door met het regelen van de werkzaamheden? Want daar was dit een intermezzo in. Ik neem even met u door welke bespreekpunten we op de agenda hebben staan.

Dat begint met de Perspectiefnota en de Voorjaarsmonitor. Het heeft er alle schijn van dat het toch een soort van Algemene Beschouwingen gaan worden en dan is het zeker een volledig debat in twee termijnen.

Het volgende agendapunt zijn de aanbevelingen van de Noordelijke Rekenkamer in het rapport 'Grip op risicovolle bedrijven'. Daar zijn een motie en ook een amendement aangekondigd door twee verschillende fracties. Dus dat betekent dat een motiedebat geen geschikte vorm is, maar dat we er een regulier debat in twee termijnen van moeten maken. Dat vindt u ook een goed idee, dat zie ik.

En als derde hebben we dan het Statenvoorstel over de zienswijze voor het ontwerp-vaststellingsbesluit gaswinning 2023-2024. U hebt gisteren de zienswijze ontvangen. Het College realiseert zich dat met de late toevoeging aan de stukken uw voorbereidingstijd beperkt was. Dat wordt in zekere zin veroorzaakt door het schema dat op de een of andere manier elk jaar hetzelfde is. We gaan ervan uit dat alle fracties in staat zullen zijn om vanmiddag hun mening over de zienswijze desondanks te geven. Wellicht kan er ook duidelijkheid worden geboden over of u die zienswijze dan gezamenlijk met het College wilt indienen, of dat u zegt dat de Staten er toch zelfstandig een zienswijze bij moeten indienen. Als u zegt dat u daar meer tijd voor nodig hebt, dan kunt u daar ook meer tijd voor nemen, zoals u dat kunt lezen in de begeleidende stukken. Als ik dit op de hand weeg, dan wordt het ook een regulier debat in twee termijnen.

Dan is er als laatste het Statenvoorstel over de aanwijzing van gedeputeerden in het Algemeen Bestuur van het Waddenfonds en Groningen Seaports, plus de voordracht van een

voorzitter voor het AB van Groningen Seaports. Dat voorstel is gistermiddag ook nog toegevoegd aan de vergaderstukken. Ik voorzie geen lang debat daarover, maar het kan altijd anders lopen. De gedachte is eerlijk gezegd dat we dat bij acclamatie zouden kunnen doen. Mocht een van u daar een schriftelijke stemming over willen, dan is het misschien wel goed om dat nu alvast aan te geven, dan kunnen we dat voorbereiden. Is er iemand die vindt dat acclamatie in dit geval hoogst ongepast zou zijn? Nee? Dan bereiden we ons voor op benoeming bij acclamatie.

Dan hebben we aan het eind van de agenda nog twee hamerstukken.

Dat is het voorstel voor de agenda. Ik kijk even rond u daarmee kunt leven. En als dat het geval is, dan stellen we de agenda vast en dan zijn de werkzaamheden geregeld. Dat zijn ze.

Het maximumaantal interrupties: ik zou zeggen bij de Algemene Beschouwingen zeven en bij de andere onderwerpen drie. Doen we het zo.

[Conform besloten]

Installatie nieuw Statenlid: mevrouw Brilstra (VVD)

De VOORZITTER: Het eerste wat ik aankondigde, was de installatie van een nieuw Statenlid. Mevrouw Wulfse kondigde haar afscheid aan. Ze heeft ook afscheid genomen. Het centraal stembureau van de provincie heeft mevrouw Brilstra benoemd in de vacature bij de VVD. Dat moeten we natuurlijk even checken. Dus om te bepalen namens u of mevrouw Brilstra aan alle vereisten voldoet, komt er een ad-hoc-commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven. Ik verzoek mevrouw Muilwijk-Wieringa, mevrouw Zondag en de heer Loopstra om die taak op zich te nemen. De griffie zal hen daarbij begeleiden.

De vergadering is geschorst.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het woord is aan de voorzitter van de commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven, mevrouw Muilwijk.

Mevrouw MUILWIJK (voorzitter commissie onderzoek geloofsbrieven): De commissie heeft het onderzoek naar de geloofsbrieven uitgevoerd van mevrouw Brilstra uitgevoerd. De commissie heeft het volgende geconstateerd. Mevrouw Brilstra heeft de benoeming van het centraal stembureau geaccepteerd. Zij heeft geen onverenigbare openbare betrekkingen en uit het uittreksel uit de Basisregistratie Personen blijkt dat zij de Nederlandse nationaliteit bezit, in de provincie Groningen woonachtig is en niet is uitgesloten van het kiesrecht. De commissie is van mening dat niets de toelating van mevrouw Brilstra tot deze Staten in de weg staat.

De VOORZITTER: Ik dank de voorzitter van de commissie en vraag de bode mevrouw Brilstra binnen te leiden. Ik verzoek u allen te gaan. [Alle aanwezigen in de zaal gaan staan. De bode leidt mevrouw Brilstra binnen.]

Mevrouw Brilstra, u hebt aangegeven de eed te willen afleggen. Ik lees u de tekst voor en ik vraag ik dan u om, terwijl u uw rechterhand omhoog steekt en twee vingers naar de lucht laat wijzen, te antwoorden met 'zo waarlijk helpe mij God almachtig'. Ik lees voor: *'Ik zweer dat ik, om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift heb gegeven of beloofd. Ik zweer dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. En ik zweer dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als lid van Provinciale Staten naar eer en geweten zal vervullen.'* [Hierna neemt de voorzitter de eed af bij mevrouw Brilstra, waarna zij formeel is benoemd als lid van Provinciale Staten van Groningen.]

Dan ben ik de eerste die u mag feliciteren als lid van Provinciale Staten van Groningen. En daarna volgen er nog veel meer. [Applaus] We gaan even schorsen, zodat u allen mevrouw Brilstra kunt feliciteren.

[Schorsing]

3. Bespreekstukken

A. Statenvoorstel: Perspectiefnota 2024 en Voorjaarsmonitor 2023

De VOORZITTER: Volgens mij is er aanleiding om de vergadering te heropenen. Dat betekent dat we klaar zijn voor de inhoudelijke onderdelen van vandaag.

Maar is er nog één ding dat ik even bij u wil introduceren, namelijk dat de heer Joling vandaag jury gaat zijn. De heer Joling heeft namelijk iets op zijn nachtkastje gehad. Ik zal hem even laten zien. [Toont de Triple-V Trofee aan de zaal.] Daar heeft hij heel lang stof staan vangen, maar hij is weer heel goed afgestoft. Dit ziet eruit als een eenvoudig vogeltje, maar het is een felbegeerde trofee. Die is met een didactische reden gelanceerd. Ik heb nu een aantal keren in de Statenvergadering meegemaakt in de nieuwe bezetting en ik denk dat er nu reden is voor dezelfde didactiek. Als je Statenlid bent, dan spreek je via de voorzitter. Dan is 'Voorzitter, mevrouw Brilsta zegt hier dit en dat en dat, maar daar heeft ze ongelijk in.' Dus het woord 'u' moet u proberen af te leren in een net debat. Er zijn allerlei redenen voor waarom dat is.

Als je gewoon met iemand praat en een verschil van mening hebt, dan zeg je heel snel 'u' of 'jij'. Dus dat is een andere vorm, die met moeite aangeleerd moet worden. Sommigen gaat het makkelijk af, anderen gaat het moeilijk af. We hebben op gegeven moment gezegd dat we Statenleden die dat heel goed doen, belonen met dat deze wisseltrofee een tijdje in hun huis mag logeren, waarna ze de volgende keer – omdat ze goed konden – de onafhankelijke jury worden voor het beoordelen van de collega's. Het is speels, je kunt ook zeggen: het is een beetje flauw. Maar dat heeft ertoe geleid in de vorige periode dat sommige Statenleden het nooit hebben geleerd. Maar bij de meeste Statenleden zijn een niveautje hoger gekomen. Dus ik zet gewoon eigenmachtig, zonder het presidium te hebben geraadpleegd – de vogel heeft fans en tegenstanders, namelijk – de trofee weer in.

De heer Joling gaat vandaag streng toehoren of u netjes debatteert via de voorzitter. Degene die dat het beste heeft gedaan – over de uitslag kan niet worden gecorrespondeerd – krijgt de Triple-V Trofee mee naar huis. Ik zie u nu al hebberig kijken. Dat is terecht. Nou, dat is de Triple-V Trofee.

Dan gaan we beginnen. Het eerste agendapunt is de Perspectiefnota 2024 en Voorjaarsmonitor 2023. Het staat op de agenda onder nummer 3.A. Aan de hand van deze stukken kunt u vandaag ik denk vooral het nieuwe College richting geven. Welke kant moet het op met het opstellen van de Begroting? Dat is eigenlijk de vraag die vandaag centraal staat.

Laat ik als eerste het woord eens geven aan de fractievoorzitter van de grootste partij, de heer Moes namens de BBB.

De heer MOES (BBB): Natuurlijk zal ik proberen te gaan voor die '*Angry Bird*' Trofee, die bij u op het bureau staat.

Aan mij de schone taak om in het algemeen de politiek eens te beschouwen. Dit gebeurt natuurlijk elke dag aan menige keukentafel, maar voor mij is dit nu nog niet eens zo gemakkelijk. Voor ons ligt namelijk een beleidsarme Perspectiefnota en we hebben net een welbeschouwd Hoofdlijnenakkoord gepresenteerd, samen met het nieuwe College. Dus kan ik mijn Algemene Beschouwingen ook algemeen houden en misschien zelfs wel kort.

Twee weken geleden installeerden wij hier met elkaar een nieuw College. Twee dagen later viel het kabinet na een tijdje struikelend en strompelend het te hebben geprobeerd. Verschillende partijen lagen spreekwoordelijk even wat verdwaasd op de grond en voor sommige mensen is het nog altijd wat onwerkelijk. Her en der zien we nog weleens iemand zich in de arm knijpen.

Maar BBB wil de hand reiken: niet naar het gevallen kabinet, maar naar de burgers van Nederland. Die lagen namelijk al wat langer op de grond. Ja, het kabinet struikelde en viel. Maar niet over de gaswinningsellende en het PEGAS-rapport. Niet over armoede of het gebrek aan woonruimte of leefbaarheid. Niet vanwege stikstof, vanwege boeren en vissers met de rug tegen de muur of om de natuur. Nee, het kabinet viel om politiek-strategische overwegingen en dat maakt dat het toch een wat wrege bijmaak heeft.

Hoe gaan we nu verder hier in onze eigen provincie? Kunnen we nog met alles onverkort doorgaan? Of vallen nu dingen stil, zo snel al na de installatie van dit College? Veel onzekerheden. Maar wat we wel zeker weten, is dat wij hier ons blijven inzetten voor onze inwoners. Want al die ellende die ik net opsomde, is niet zomaar het resultaat van domme pech of alleen maar van dingen buiten onze invloedssfeer, zoals oorlog, corona, personeelstekort of Europese regels. Nee, keuzes die wij hier maken, hebben wel degelijk invloed.

Keuzes bijvoorbeeld op het gebied van energie. De keuzes die in het verleden gemaakt zijn, waren niet altijd het beste voor onze inwoners. Wat zij namelijk nodig hebben, is betaalbare, beschikbare en betrouwbare energie. Als er dan maar alleen gekozen mag worden voor windturbines, zonneparken en biomassa-bijstook, is het niet alleen de vraag of onze inwoners daar wel iets aan hebben. Maar of we op deze manier een schoner milieu en een beter klimaat voor elkaar kunnen krijgen. De keuze voor windturbines en zonneweides hebben onze inwoners geen koudere zomer opgeleverd, maar wel een ingrijpend veranderd landschap. En waar de een tegenwoordig bijna al zijn energie zelf opwekt of zelfs geld toe krijgt op bepaalde tijden dat er een stroomoverschot is, kan de ander zijn energierekening niet meer betalen. Daar staan een warmtepomp, een elektrische auto of zelfs de eerste stap, een goed geïsoleerd huis. Gelukkig hebben we in ons Hoofdlijnenakkoord opgeschreven dat de energietransitie van onderop moet gebeuren. Wat BBB betreft betekent dit eerst de mensen helpen die het meest afhankelijk zijn van betrouwbare, beschikbare en vooral betaalbare energie.

In ons akkoord hebben we ook opgeschreven dat we toewerken aan een duurzame energiemix. Daar horen alle vormen van duurzame CO₂-vrije energie bij. Daarom moet wat BBB betreft het gesprek over kernenergie gestart worden. Zoals elke vorm van energieopwekking heeft ook kernenergie nadelen, maar zeker ook een aantal belangrijke voordelen. Op dit moment is het echter zo dat kernenergie taboe is in de Provinciale Omgevingsvisie en –verordening. En om dit te veranderen dienen wij later vandaag samen met de VVD een motie hierover in.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik ben even op zoek naar de definitie van 'duurzaam' in de woorden van de heer Moes. Zo ver ik weet is 'duurzaam' iets wat je doet en wat vol te houden is op de lange termijn. Dan zorg je dat de rekening van vandaag ook vandaag wordt betaald en niet in de toekomst. Hoe ziet de heer Moes dat?

De heer MOES (BBB): Ik ben het voor een groot gedeelte helemaal eens met die definitie. Alleen, als je dan wat in gaat zoomen op de werkelijkheid en de technische details, dan kom je erachter dat elke vorm van energie opwekken nadelen heeft. Ook nadelen op het gebied van klimaat, van milieu, van schoon milieu. Een windmolen moet bijvoorbeeld ook een keer weer opgeruimd worden. Die rotorbladen zijn moeilijk te recyclen. Je gebruikt ook zeldzame aardmetalen, je gebruikt veel grondstoffen die je ook moet delven en er moet geproduceerd worden. Dus alle vormen van technieken en alle vormen van energieopwekking hebben nadelen, hebben milieueffecten en hebben ook nadelige klimateffecten – de ene meer dan de andere. Die moeten tegen elkaar afgewogen volgens ons en daarin moet je dan keuzes maken, zoals het de goede politiek betaamt.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Inderdaad, alles heeft ook nadelen. Het nadeel van kernenergie is dat je kernaafval krijgt dat tot generaties na ons blijft bestaan. Is dat een nadeel dat voor de BBB niet telt?

De heer MOES (BBB): Dat is een mogelijk nadeel, waar ook weer mitigerende technische oplossingen voor zijn. En die nadelen moeten afgewogen worden tegen de andere nadelen, bijvoorbeeld van andere vormen van energieopwekking. Het is ook zo dat bij de andere vormen van energieopwekking die je kennen, ook het afvalprobleem nog generaties na ons blijft bestaan. Het is niet zo dat dat allemaal 100 procent gerecycled of biologisch afbreekbaar – of het noem het maar – is. Daarnaast moet je de volledige levenscyclus van een technische installatie die energie opwekt, meerekenen en ook de zogenoemde *levelized costs of electricity* moet je dan meerekenen en ook de milieubelasting van het volledige proces van begin tot eind moet je meetellen.

Nu is het zo dat bij de wat oudere vormen van kernenergie er vaak voor gekozen wordt om het afvalprobleem wat langer te laten staan. Dan heb je het over een heel klein percentage van dat kernaafval. Dan heb je het over een paar procent dat dan een heel langdurige werking heeft. Dan heb je het over tienduizenden tot honderdduizend jaar. Maar het overgrote gedeelte van het kernaafval is maar een paar honderd jaar actief en valt heel goed op te lossen.

Daarnaast, de nieuwe recyclevormen van dat kleine langjarige stukje van kernenergieafval recyclen ze weer als brandstof. En dan krijg je weer een eindproduct dat uiteindelijk 100 procent maar voor een paar honderd jaar radioactief is. Dus dat vinden wij een oplosbaar probleem.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek, ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): 'Mogelijk is afval een oplosbaar probleem': het lijkt allemaal ontzettend mee te vallen in de woorden van de heer Moes. Maar ik constateer dat hij niet bereid is om

van een probleem dat hij vandaag niet wil oplossen, de energierekening die hij vandaag niet wil betalen, die rekening liever door te schuiven naar de generaties na ons. Naar onze kinderen, naar de kinderen van onze kinderen, tot tienduizend jaar in de toekomst. Kan de BBB niet beter zelf de verantwoordelijkheid nemen voor de problemen die op dit moment spelen?

De heer MOES (BBB): De verantwoording nemen voor de problemen die op dit moment spelen, is exact wat wij beogen te doen. Want zoals ik al zei: geen enkele vorm van energieopwek komt zonder nadelen en elke vorm kent nadelen, ook nadelen die doorspelen tot in meerdere generaties – tot in het derde en vierde geslacht, zou ik haast willen zeggen. Met kernenergie is dat niet anders. Tegelijkertijd zijn wij als mensheid heel goed in staat gebleken om met technologie en heel innovatieve oplossingen bepaalde nadelen dusdanig te mitigeren of zelfs op te lossen dat de voordelen zwaarder wegen dan het effect van de nadelen.

De heer CLAASSEN (D66): Ik hoorde de BBB net iets zeggen over de val van het kabinet. Is de BBB het met D66 eens dat een gecreëerde politieke crisis helpt om dit land vooruit te helpen? Waar D66 wel nieuwsgierig naar is, is wat de BBB vindt wat nou eigenlijk zou moeten gebeuren als prioriteit nummer één als het gaat om ons Nationaal Programma Landelijk Gebied.

De heer MOES (BBB): Het Nationaal Programma Landelijk Gebied: dat is volgens mij een heel grote, brede en complexe operatie. Ik vind het wel lastig om dan direct te komen met een helder prioriteitenlijstje van wat op nummer één, twee of drie zou moeten staan. Ik denk dat als je het hebt over dat vraagstuk, het allerbelangrijkste is dat we iedereen meenemen. En dat we op een manier doen waarbij de overgrote meerderheid van de bevolking zich gekend voelt, zich gehoord voelt en zich ook kan aansluiten bij de oplossing.

De heer CLAASSEN (D66): Ja, daar zijn we het helemaal met elkaar over eens, dat hebben we volgens mij ook in het vorige debat gezegd. Volgens mij was de provincie al bezig en gaat zij ook verder met het gebiedsproces om mensen mee te nemen in die verandering die toch moet gebeuren. Maar bent u het ook met mij eens dat wij juist als provincie, nu het kabinet is gevallen en er geen Landbouwakkoord lijkt te komen – en er in ieder geval voorlopig nog niet is – wij juist ook zelf in onze provincie prioriteit zouden moeten geven aan het herstel van bijvoorbeeld de natuur en herstel van de waterkwaliteit?

De heer MOES (BBB): Voor het herstel van de natuur en het herstel van de waterkwaliteit heb je één sector bij uitstek nodig. En dat is de landbouw. Als er vervolgens geen Landbouwakkoord en er is geen perspectief voor de landbouw, dan wordt het bijna onmogelijk om daar een goede, duurzame en breedgedragen oplossing voor te vinden. Want juist die sector heeft de oplossing in zich.

De VOORZITTER: De heer Claassen, ten slotte.

De heer CLAASSEN (D66): Ja, D66 ziet dus verdere stilstand, zowel voor het herstel van de natuur als het herstel van de waterkwaliteit, absoluut niet zitten. Wat we graag zouden willen, is dat wij dan juist in onze provincie zelf het initiatief nemen daar waar wij dat wél kunnen. Zijn de heer Moes en de BBB het niet met D66 eens dat wij alles moeten doen en ons niet afhankelijk moeten laten zijn van een demissionair kabinet en van een Landbouwakkoord dat is mislukt? Maar dat wij zelf de regie moeten nemen, dat we morgen al beginnen met gesprekken voeren met de landbouw over welke rol zij kunnen vervullen om de natuur te herstellen en ons uit de stikstofcrisis te loodsen?

De heer MOES (BBB): Bij mijn weten lopen die gesprekken al. Dus dat is goed nieuws voor de heer Claassen. En bij mijn weten is de provincie ook volle bak bezig om het verder in kaart te brengen en te kijken naar de oplossingen die hier mogelijk zijn, ondanks dat er een heel moeilijke situatie is ontstaan door het klappen van het Landbouwakkoord en het vallen van het kabinet. Tegelijkertijd zie ik heel positief uit naar 22 november en een nieuw te vormen kabinet, dat misschien wel met oplossingen komt.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik wil toch nog even terug naar het onderwerp kernenergie. Als Partij voor de Dieren maken wij ons zorgen over het standpunt dat de BoerBurgerBeweging inneemt. Vorige week heeft gedeputeerde Top nog aangegeven dat wij hier in de provincie Groningen geen kernafval c.q. radioactief afval opslaan in zoutcavernes. Er waren twee locaties die daarvoor werden

aangewezen. Dus *'not in my backyard'* maar wel kernenergie produceren: hoe verhoudt zich dat tot elkaar? vraag ik aan de BBB.

De heer MOES (BBB): Dat verhoudt zich heel goed tot elkaar. Want we hebben in Nederland bestaande wetgeving over het afvoeren en het opbergen van kernafval. Dat werkt al jaren heel erg goed. Dat is in onze provincie niet geregeld. Waar die vraag volgens mij inderdaad over ging, het langjarig opslaan van kernafval, dan heb je het over die periodes van duizenden jaren diep ondergronds opslaan: daar zijn wij ook niet voor, omdat daar waarschijnlijk op afzienbare termijn betere oplossingen voor te vinden zijn. Wij vinden het ook geen goed idee om kernafval dan maar heel diep weg te stoppen en te doen alsof het niet meer bestaat.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik concludeer dat de BBB hier een gesprek wil over kernenergie. Daar komt kernafval bij kijken. Op het moment dat het kabinet verder gaat inzetten op kernenergie en ook eventueel ook naar Groningen gaat kijken, met onze aardbevingsproblematiek – dat kan ik me niet voorstellen – dan moeten ze dat kernafval ergens kwijt. Ze zeggen dat dat ook in Groningen kan. En u faciliteert dat dan op die manier. Hoe kunt u daar de ogen voor sluiten?

De heer MOES (BBB): Ik denk niet dat ik daar de ogen voor sluit. Maar het is wel belangrijk om even verschillende dingen hier uit elkaar te houden. Het is niet zo dat er plannen liggen om allerlei soorten kernafval die hier geproduceerd worden, dan maar in Groningen diep in de ondergrond te dumpen in zoutcavernes. Dat is helemaal niet het plan dat er ligt. Sterker nog, het is zelfs zo dat dat hier in Groningen absoluut taboe is. Daar zijn we het ook gewoon mee eens. Alleen, waar het gaat over kernafval, moet je wel goed kijken naar welke soorten afval er zijn. Niet elke soort afval is hetzelfde. Dat geldt voor regulier afval exact hetzelfde: je hebt toxisch afval, je hebt groenafval en biologisch afbreekbaar afval: je hebt allerlei soorten. En daar moet je wat mee: alle soorten afval moet je op een goede manier scheiden, verwerken en eventueel opslaan. Dat geldt ook zo bij kernafval. Daar zijn goede technische oplossingen voor.

De VOORZITTER: De heer Kolthof, ten slotte.

De heer KOLTHOF (PvdD): Een hele exercitie over afval. Op het moment dat we gaan inzetten op kernenergie, komt dat afval wat betreft het demissionaire kabinet deze kant op.

Als laatste ben ik dan ook wel even benieuwd of die kerncentrale ook ergens anders moet komen te staan. Hoe gaat dat volgens de BBB?

De heer MOES (BBB): Ja, wat mij betreft mag die wel in mijn *backyard*. Ik heb dan niet over een kerncentrale in de Eemshaven: dat idee is al afgeschoten in een recent verleden. Dat is prima. Ik heb het ook niet per se over een gigantisch groot en duur project van één grote kerncentrale. Maar zijn een heleboel ontwikkelingen aan de gang. Het is ook niet zo dat wij op dit moment zeggen dat we nu vaart moeten maken met de bouw van een kerncentrale in Groningen – waar dan ook precies. Het is wel zo dat dat gesprek op gang moet komen.

Wij zien ook wel in dat je zo'n – laten we zeggen – transitie op het gebied van kernenergie niet *overnight*, van de een op de andere dag, kunt realiseren. Daar moet je een breed gesprek voor op gang krijgen. De situatie zoals die nu is, is dat er in feite een soort taboe ligt op het gesprek. Dat kernenergie niet mee mag doen in het gesprek over de brede en duurzame energiemix. Daar willen we vandaag wat aan doen en dat is wat ons betreft de eerste opening tot een breed gesprek, vooral met de bevolking en met iedereen die te maken heeft met dit onderwerp. Dit moet niet gezien worden als een idee dat we over acht jaar hier een kerncentrale hebben staan. Want dat is niet haalbaar, niet realiseerbaar en dat is niet wat wij beogen vandaag.

Het stukje over kernenergie en energie had ik afgerond. Dus dan zou ik tot slot nog een flink tijdje kunnen doorgaan over allerlei dingen, zoals ik dat ook weleens aan de keukentafel doe. Maar wij hebben al een heel mooi Hoofdpijnenakkoord waar veel goede dingen in staan. Daar heb ik op dit moment niet zo heel veel aan toe te voegen. Daarnaast weet ik hoe kostbaar onze tijd is en hoe sommige fracties hier ook smachten naar een spreektijdbeperking, dus ik rond af.

BBB is erg benieuwd naar de inbreng van alle andere fracties. We zullen met aandacht luisteren en we hopen dat er vandaag mooie, goede en constructieve ideeën uitkomen voor de Groningers.

De heer ROEMERS (PvdA): Zoals mijn voorganger al zei: we moeten denken aan de spreektijd. Dus ik ben ook vooral benieuwd wat de andere partijen gaan benoemen. Ik probeer het echt kort te houden, niet zo lang als de vorige keer.

Het lijkt nog niet zo lang geleden dat wij hier stonden te spreken over het Hoofdlijnenakkoord. En dat is ook zo. We hebben tijdens de vergadering van 5 juli als Partij van de Arbeid hier duidelijk uiteengezet waar wij voor staan en wat onze speerpunten zijn voor de komende periode. En ook is het nog niet zo lang geleden – dat is de politieke werkelijkheid landelijk aan het veranderen is. Het kabinet is gevallen, omdat Rutte en co geen keuzes durfden te maken. We zien vervolgens dat alle landelijke kopstukken niet meer willen terugkeren in de politiek. Het speelveld haat hiermee qua politiek en met nieuwe politieke leiders, veranderen. Maar wij willen hier in Groningen geen last van hebben. Het Nij Begun moet doorgezet worden. Het gaswinningsdossier mag hier niet onder lijden: onder geen beding. We gaan er als PvdA ook van uit dat het College de druk richting Den Haag dan ook erop blijft zetten. Dat geldt ook voor het behoud van de Kinderhartchirurgie. Er is een gezamenlijke grote lobby ingezet om die afdeling te behouden. Dat dit nu nog niet onherroepelijk is, baart ons zorgen. Wij verzoeken het College dan ook om hierover de gesprekken in Den Haag te blijven voeren en ze daar aan hun woord te houden.

Wij gaan ondertussen aan de slag voor Groningen. Want hoe zorgen wij ervoor dat het voor Groningers goed wonen, werken en leven is? Tijdens de bespreking van het Hoofdlijnenakkoord hebben wij uitgebreid stilgestaan bij hoe wij de leefbaarheid zien. Hiervoor zijn meerdere factoren van belang. Een belangrijke factor waar wij vandaag op inzoomen, is arbeid. Voltaire zei: *'De arbeid bevrijdt ons van drie grote rampen: de verveling, de ondeugd en de armoede.'* Wij zien dat de krapte op de arbeidsmarkt toeneemt. Er is meer werk dan mensen en toch staan er nog altijd mensen langs de zijlijn. Een deel omdat ze niet kunnen werken, maar er is altijd nog een groep mensen die wel wil werken maar niet beschikken over de juiste papieren of het werktempo zoals die van mensen verwacht worden. Deze mensen hebben dagelijks te maken met de drie grote rampen die Voltaire aanhaalt.

Ik benoem er vandaag twee. Allereerst de verveling. Mensen die aan de kant staan, hebben vaak geen structuur in hun leven. Dat is ook meestal niet nodig helaas. Elke dag is vaak hetzelfde: je staat op, je eet wat, je gaat met de hond eruit, je doet je boodschappen. En deze dagelijkse routine wordt vaak niet onderbroken met leuke uitjes, spontane een weekend weg of het kopen van nieuwe kleren. Om de simpele reden dat er geen geld voor is. Het is een vorm van verveling waar mensen moeilijk uit komen en er vaak zelf niet beter van worden.

En dan de armoede. Elke dag leven in armoede is zwaar, loodzwaar. Elke dag ben je bezig te kijken hoe je eten op tafel krijgt voor het gezin. De prijzen schieten door het plafond, mensen zijn soms radeloos en gaan hier enorm onder gebukt. Nu zou je kunnen zeggen: je bent er zelf bij. Maar dat is niet zo. Heel veel mensen kiezen er niet voor om niet te werken. Heel veel mensen willen wel, maar er is geen ruimte voor hen op de arbeidsmarkt. En deze mensen kunnen namelijk niet altijd werken onder druk van bijvoorbeeld de productiviteit die geleverd moet worden.

Daarom pleiten wij als Partij van de Arbeid voor de basisbaan. Het heeft zich al bewezen in de gemeente Groningen. Mensen met een basisbaan die ik spreek, zijn oprecht gelukkig, voelen zich onderdeel van de maatschappij en kunnen vakantie opnemen. Ze hebben structuur in hun leven, hebben een werkkring en sociale contacten en doen er weer toe. Ze voelen minder stress en zijn niet alleen qua inkomen erop vooruitgegaan, maar ook in gezondheid en in welzijn. Wij dienen daarom de volgende motie in.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de briefhoofden van de Partij van de Arbeid, GroenLinks en de SP. De titel van de motie is 'Onderzoek mogelijkheden invoeren basisbaan in en bij de provincie Groningen' en volgnummer is 34. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Constaterende dat:

- de werkgelegenheid in onze provincie historisch krap is;
- er echter veel onbenut arbeidspotentieel is, wat betekent dat veel inwoners nog steeds op zoek zijn naar werk;
- een groot aantal werkzoekenden in onze provincie niet zonder steun van de overheid een plaats op de arbeidsmarkt zal verwerven;
- in het Hoofdlijnenakkoord staat dat coalitiepartijen nieuwe werkgelegenheid, waaronder de basisbaan, aanmoedigen;

Overwegende dat:

- iedereen een eerlijke kans op goed werk en een rechtvaardig inkomen verdient;
- wij streven naar een inclusieve arbeidsmarkt waar plaats is voor iedereen;

- er momenteel genoeg (ondersteunend) werk is op het gebied van onder meer zorg, (sport)beheer, zwerfvuil en onderwijs, terwijl het niet wordt uitgevoerd;
- er in onze provincie een grote behoefte is aan onder meer (buurt)conciërges en ondersteuners van sportverenigingen;
- het mes bij een basisbaan aan twee kanten snijdt: enerzijds worden werkzoekenden aan een baan geholpen en anderzijds zijn de werkzaamheden van grote maatschappelijke waarde;
- een maatschappelijke (basis)baan een prima aanvullend instrument kan zijn om mensen betaald werk te laten verrichten;
- de invoering in 2019 van de basisbaan in de gemeente Groningen een groot succes is geworden;
- bij een basisbaan minimaal het minimumloon wordt betaald;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- om op korte termijn onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de basisbaan als participatie-instrument in onze provincie en ook bij onze eigen provinciale organisatie in te voeren;
- bij het onderzoek mee te nemen dat verdringing op de arbeidsmarkt door invoering van de basisbaan moet worden voorkomen;
- de Staten voor de begrotingsbehandeling in november 2023 te rapporteren over de bevindingen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Deze motie klinkt heel erg als iets wat eigenlijk op het terrein van de gemeente zou liggen. En ik vraag me ook af waarom de provincie de basisbaan zou moeten oppakken en ook qua budget hoe dat gefinancierd moet worden, deze basisbaan. En hoeveel basisbanen denkt de PvdA dan? Of is dit meer een symbolische actie?

De heer ROEMERS (PvdA): Het is zeker geen symboliek, meneer Bennema, absoluut niet zelfs. Er zijn ook best wel kansen om in de provincie basisbanen te organiseren. Daarom is ook het onderzoek om te kijken hoe wij vanuit de provincie basisbanen kunnen hebben, hoe wij gemeenten daarbij faciliteren en hoe wij in gezamenlijkheid dit tot een goed einde kunnen brengen. Op dit moment weten wij dat nog niet en dat willen we graag laten onderzoeken.

De heer BENNEMA (VVD): Nu weet ik dat de financiële onderbouwing van plannen weleens wat onhelder is, Ik hoop daar bij de Begroting wat meer over te horen. Maar moet ik het zo zien dat de provincie die basisbanen gaat betalen? Of is het meer een faciliterend iets? Hoe zit zo iets dan in elkaar? En waar wordt budget gezocht?

De heer ROEMERS (PvdA): Ik moet zeggen: de heer Bennema stelt goede vragen. Ik denk dat het ook heel mooie vragen zijn voor het onderzoek. Waar we naar kijken, is of er ook mogelijkheden zijn voor basisbanen binnen de provincie Groningen. Maar ook hoe we ook gemeenten daarin kunnen faciliteren. Ik bedoel, de gemeente Groningen heeft bijvoorbeeld deels een subsidie gekregen, maar zij nemen dat voor een deel ook mee in hun eigen begroting. Dat kunnen wij ook doen. Maar ik wil eerst uit het onderzoek zien wat eruit voortkomt en wat handig en verstandig is.

De heer BENNEMA (VVD): Maar als je nu bijvoorbeeld weet – daar heb ik nog steeds geen helder antwoord op – wie dat zal betalen en daar geen geld voor is van de provincie, is toch duidelijk wat die rol maximaal kan zijn? Dan heeft dat toch ook invloed op het onderzoek? Dus wie gaat dat betalen: is dat de gemeente of de provincie?

De heer ROEMERS (PvdA): Dat kan beide zijn, afhankelijk van wie de basisbanen heeft. En als wij basisbanen hebben, zullen wij ervoor moeten betalen en dan zult u dat ook terugzien in de Begroting. Daarom vragen wij ook om het onderzoek af te ronden voor de Begroting.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De heer Roemers refereerde aan het Hoofdlijnenakkoord dat hier twee weken geleden besproken is en waarin de basisbaan ook al staat. Begrijpt mijn fractie goed uit de motie dat de PvdA niet voldoende vertrouwen heeft in het College bij de uitvoering van het coalitieakkoord en dat ze dan zelf maar een motie indienen?

De heer ROEMERS (PvdA): Uiteraard heb ik vertrouwen in dit College. Maar wij zijn ook ongeduldig als Partij van de Arbeid. Wij willen heel graag actie ondernemen op de basisbaan. Natuurlijk zal er dan een beleidsplan en een uitvoeringsprogramma. Maar wij willen graag al aan de voorkant of een basisbaan binnen de provincie ook realistisch en betaalbaar is. Daarom doen we ook dat onderzoek en dan kunnen we dat meenemen in het beleid. Dus ik vertrouw volledig het College.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dan is het me nog niet helemaal duidelijk waar deze motie voor nodig is. Wat gebeurt er als deze motie niet wordt aangenomen vandaag?

De heer ROEMERS (PvdA): Ja, dat is een 'wat-als'-vraag. Ik ga ervan uit dat die wordt aangenomen.

Ik heb alleen nog een slotzin. We weten niet hoe de toekomst eruit gaat zien, hoe de verkiezingen zullen aflopen. Maar als het aan ons ligt, heeft dit geen consequenties voor alle afspraken die we nu hebben met het Rijk. Als het aan de Partij van de Arbeid ligt, gaan we weer voor een eerlijk en sociaal Nederland.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Wij hebben afgesproken een Algemene Beschouwing-*light*versie te doen. Wetende dat vaak dan bij de beschouwingen de gehele wereldproblematieken besproken worden, dacht ik: we blijven vandaag in de GroenLinks-woordvoering wat dichterbij huis. Misschien verbaast het u wel, maar ik kan ook rustig zijn. Hoe meer ik er trouwens over nadenk, hoe meer ik ook vergelijkingen met mijn tuin en het beleid van de provincie. Ik neem nu naar deze plek waar ik de rust kan vinden: onze tuin.

We beginnen dan bij onze oprit. Die was volledig van steen en dat vond ik reuze saai. Naast dat al het regenwater meteen op de riool komt en het natuurlijk enorm warm wordt, hebben we de oprit vergroend met een strook inheemse planten erin. GroenLinks ziet dat veel tuinen versteend worden. Kijk alleen al naar bijvoorbeeld het account van Onderhoudsarmoede op Instagram. Ik lach er smakelijk om hoe mensen hun tuinen verstenen en ook nog denken dat dit onderhoudsarm is. Maar eigenlijk is het gewoon in- en intriest. De interne ecologische structuren gaan hiermee kapot, rondom huizen wordt het warmer en regenwater komt op de riolering. Daarom is GroenLinks blij met alle aandacht voor initiatieven om de tuinen weer te vergroenen zoals Tegels Wippen en Operatie Steenbeek. Meer gemeenten doen hier aan mee, wat goed is voor de verkoeling, het waterafvoer, de biodiversiteit en je ontspannen in de tuin. Het lijkt ons goed dat de provincie deze initiatieven blijft stimuleren via bijvoorbeeld de Groene Bewonersinitiatieven. Kan het College toezeggen dat dit beleid dus ook voortgang vindt?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik zou mevrouw Siersema willen vragen of het haar bekend is dat bijvoorbeeld in de gemeente Groningen, waar overal betaald parkeren geldt, mensen hun tuinen gaan verharderen zodat ze dan onder die plicht van betaald parkeren kunnen uitkomen? Is dat u bekend, dat contraproductieve beleid van GroenLinks?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, ik moet zeggen: ik ben niet met de details bekend van alle betaaldparkerenplannen van de gemeente Groningen, want ik woon in Stadskanaal. Daarnaast zie ik inderdaad, wat ik al aangaf, dat veel meer tuinen versteend worden. Daarom willen we ook graag meer aandacht voor juist het vergroenen van de tuinen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Maar is het dan niet beter om bijvoorbeeld dat parkeerbeleid zo aan te passen dat het niet meer overal betaald parkeren is? Want dan zien mensen waarschijnlijk wel gelegenheid om hun tuintjes mooi groen te houden, in tegenstelling tot wat ze nu doen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, volgens mij vraag ik mij af of dat beleid daar helemaal aan bijdraagt. Daarnaast zitten we hier volgens mij niet in de gemeenteraad, dus wil ik dat ook graag daar laten.

De VOORZITTER: De laatste poging voor de heer Van Kesteren.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Dit is toch wel dezelfde interruptie, geloof ik, hè? Want iedereen stelt vervolgvragen. Dit is de eerste interruptie, hè?

De VOORZITTER: Ik vind dit allemaal horen bij één interruptie.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, ik ben goed aan het tellen, want je weet het maar nooit.

Toch zou ik willen vragen dat als dit een gemeenteaangelegenheid, u dit thema hier dan gaat bespreken in de Algemene Beschouwingen. Dat vraag ik mij dan af.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dat is natuurlijk wat ik ook al aangaf: dat we gaan stimuleren om de tuinen wel te gaan vergroenen, omdat dat ook beter is voor hittestress voor al onze inwoners van de provincie Groningen.

Ik ben nog niet klaar met de oprit. Want de oprit staat voor bereikbaarheid. Elke dag fiets ik hieroverheen, loop ik naar de bushalte en onze auto staat hier vaak te wachten om ons van A naar B te brengen. Naast woon-werkverkeer is bereikbaarheid een groot goed voor de leefbaarheid in dorpen en steden. Elkaar kunnen ontmoeten met een passend vervoermiddel, wandelend, fietsend, bussend, treinend, en ook met de auto. Verder kijkend dan mijn oprit rijd ik – ik moet het toegeven – ook weleens met de auto op de N33. In het coalitieakkoord staat de verdere verdubbeling hiervan benoemd. Tijdens het Statenwerkbezoek aan de Eemshaven hebben wij duidelijke signalen ontvangen over de bereikbaarheid van de werknemers. Toch vraagt GroenLinks zich af of alleen een verdubbeling is en of dit nou de beste oplossing is. Zoals er meer wegen naar Stadskanaal zijn – want Rome past niet in de *scope* van dicht bij huis – zijn er ook meerdere wegen naar de Eemshaven en ook een spoorlijn. GroenLinks zou graag zien dat er een integrale visie op de bereikbaarheid van de Eemshaven. Welke mensen- en goederenstromen zijn er? En op welke wijze kunnen zij het beste worden bediend vanuit de mobiliteit? GroenLinks heeft de indruk dat de spoorverbinding op dit moment onvoldoende is met het station aan het einde van de haven, ver weg van de werkgelegenheid. En om over de busverbinding maar te zwijgen. Is het College bereid om breder naar de bereikbaarheid van de Eemshaven te kijken? En op welke wijze en wanneer zouden we hiervan een eerste terugkoppeling kunnen krijgen?

Terug van de Eemshaven, maar met het openbaar vervoer – en zeker met de trein – naar mijn oprit is lastig. Maar gelukkig komt hier ook verandering in met natuurlijk de inzet op de Nedersaksenlijn. Genoeg over mijn oprit. We lopen om de garage heen en zien daar de meest voorkomende vogel op onze aarde: onze vier kippen. Een kip is ook bosdier en een sociaal dier: dus houd kippen ook nooit alleen. En kippen hebben minstens 24 soorten geluiden, maar waarschijnlijk weer. Ik dacht eerst dat het me wel verder grappig lijkt, kippen. Maar kippen zijn echt superleuk. Ik heb ze de afgelopen tijd wel lang binnen moeten houden. En aan hun gekakel te horen vonden ze dit niet fijn. Dit moest vanwege de vogelgriep. Ze mogen nu weer buiten lopen, maar het is niet zo dat de vogelgriep voorbij is. Kijkend naar het broedeiland met de sterns in de Eems: de situatie daar is dramatisch. Dat mijn kippen buiten mogen lopen, wil dus niet zeggen dat bij wilde vogels de vogelgriep voorbij is. GroenLinks is daarom ook benieuwd hoe de Veiligheidsregio dit op dit moment oppakt. Lopen er ook gesprekken met de provincie hierover? En kan de gedeputeerde c.q. het College aangeven hoe het nu in de provincie met de vogelgriep gaat?

Als we verder kijken in mijn tuin, ziet u heel veel bomen. Die hebben we allemaal gepland: verschillende soorten inheemse struiken: liguster, hazelaar, wilde kardinaalsmuts, wilde lijsterbes enzovoort. Een weelde voor de bijen, hommels, insecten en vogels. Twee jaar geleden geplant en het wordt al een geweldig stuk tuin, waardoor je meer een bosgevoel in de woonwijk. Waar ik hiermee heen wil, is een van mijn meeste favoriete onderwerp: Programma Bos en Hout. GroenLinks is blij dat er ruimte blijft voor dit beleid. We zagen in het coalitieakkoord dat de subsidie voor groene schoolpleinen mogelijk verruimd gaat worden: top! Wel willen het College nog meegeven om bij de aanplant van houtwallen ook goed te gaan kijken naar de heg waar die mogelijk is. Want hulde aan de heg! Het levert veel biodiversiteit in het landschap en het is een schuilplaats voor kleine vogels en insecten. Neemt het College dit ook mee?

In mijn tuin hebben we ook appelbomen, framboosstruiken, pruimbomen, aalbessenstruiken enzovoort. Een soort echt mini-mini-voedselbos. Voedselbossen zijn interessant voor sommige wijken en buurten. Zo zijn er hierbij ook initiatieven in Musselkanaal ontwikkeld. Ook sommige boeren hebben hier interesse in, soms ook in combinatie met *agroforestry*. Maar voedselbossen zijn in dit geval wel een bijzonder gewas – om het zo maar even te noemen. Want de aanplant is niet na een aantal weken meteen te oogsten. Dit kan veel langer duren. De financiering hiervoor is soms dan ook moeilijk. Wij hopen dat de financiering via bijvoorbeeld Bos en Hout voor die groene bewonersinitiatieven ook mogelijk blijft. Wel een verzoek aan het College. Er komt een Landbouwvisie aan. Graag zou GroenLinks hierin ook een plek voor voedselbossen en *agroforestry* zien. Wil het College dit dan ook meenemen in de Landbouwvisie?

We hebben ook een natuurlijke poel. Die hebben Frank en ik gemaakt, omdat we de uiterwaarden van de Poststraat zijn. Onze tuin ligt dieper dan alle andere tuinen en het water loopt naar ons toe. Met de klimaatverandering in ons achterhoofd, de mogelijke clusterbuien – onlangs nog op de Hondsrug – hebben we gekozen voor de oplossing om een natuurlijke poel aan te leggen. Wat

een genot is dat! De buren zijn blij, want hun tuin is wat droger. Wij zijn blij, want het brengt ontzettend veel leven in onze tuin. De biodiversiteit is vergroot met kikkers, salamanders, libelles en juffers. En toch hebben we voor het eerst ook een grote zorg. Ondanks de vorige zomer heeft onze poel nog nooit zo droog gestaan. Nu zijn we nog vroeg in het seizoen en elke week hoop ik nu al weer op regen. Ondanks het natte voorjaar hebben we de poel bijna droog staan – zorgelijk. De droogte, een nat voorjaar en toch konden we het water niet voldoende vasthouden. Kortom, hier moeten we mee aan de slag. GroenLinks ziet hiermee ook dat klimaatverandering steeds duidelijker zichtbaar wordt. Volgens het artikel van 6 juli jongstleden van NU.nl, *‘Wereldwijd klimaatbeleid heeft in tien jaar tijd al een graad opwarming voorkomen’*, levert de vergroening van de energie levert wel degelijk op dat temperatuurstijging en dus klimaatverandering minder snel gaan. Het is alleen helaas nog niet voldoende om deze gevolgen van klimaatverandering zo ver te beperken dat we op onze aarde zo kunnen blijven doorleven zoals we dat nu doen. Het moet sneller. Onze provincie zit op die koploperspositie als het gaat om de energietransitie, die we daarvoor nodig hebben. Of zoals de ex-gedeputeerde Van Hoorn in haar afscheidsspeech zei: *‘There’s is no time to waste* als het gaat om klimaatverandering.’

Hier in Groningen kunnen we daar al ontzettend veel aan doen. Door de industrie snel te vergroenen, door veengebieden te vernatten, door ervoor te zorgen dat er een robuust en toekomstbestendig transportsysteem van windparken naar wal, met natuurlijk de minste belasting voor ons Waddensysteem. Daarmee verminderen we de CO₂-uitstoot en levert dat als bijvangst meer werkgelegenheid op die met het dichtdraaien van de gaskraan verloren gaat. Is het College van plan om hier vol op in te zetten in de lijn en koers met zijn collega-leden? En kan het College het vertrouwen op de bestaande kennis en ontwikkelingen en vooruitkijken, zodat we ook daadwerkelijk geen tijd verliezen?

We gaan toch nog ook even naar een triest stukje tuin: de moestuin. Ja, om eerlijk te zijn heb ik hier het geduld niet voor, sorry. Bakken gemaakt, gezaaid, bijgehouden: ja, tot ergens halverwege alles overwoekerd is, omdat ik me dan te veel ontspan in de tuin met een boek. Een boer ben ik dus zeker niet. Op dit moment bouwen we de moestuin om tot een zonneweide. Eigenlijk waar we provinciaal dus ook discussies over hebben. GroenLinks ziet dat zonneparken nodig zijn voor de energietransitie, maar dat deze wel goed ingepast moeten worden in het landschap. Ze moeten van onderop komen, zodat de inwoners daar ook direct van profiteren en ze ook nog een bijdrage kunnen leveren aan de biodiversiteit. Want dan kan wel. GroenLinks wil ook niet graag dat goede landbouw- en natuurgrond hiervoor gebruikt wordt. We willen wel dat er ruimte blijft voor zonneparken die van onderop geïnitieerd wordt om dorpen energieneutraal te maken. Dit geldt wat ons betreft ook voor dorpsmolens van 20 meter hoogte. Hoe kijkt het College hiertegenaan en blijft er ruimte voor zulke initiatieven?

De VOORZITTER: De heer Moes voelt zich persoonlijk aangesproken.

De heer MOES (BBB): Ja, dat valt nog mee. Mijn tuin is per definitie een moestuin.

Ik was even benieuwd naar de energieneutraliteit van de dorpen. Die zou moeten komen van een zonneweide. Hoe ziet de GroenLinks-fractie dat voor zich op momenten dat de zon niet schijnt en op momenten dat er bijvoorbeeld buiten het seizoen is, zoals in de winter, en er eigenlijk heel weinig energie van de zon beschikbaar is?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, zoals ik ook al genoemd heb, willen we ons dan ook mede zoals in het coalitieakkoord staat, inzetten voor dorpsmolens tot 20 meter. Natuurlijk zijn alleen zonneparken niet voldoende en moeten die niet op gigantische schaal zijn. Maar je moet het van onderop wel vrijlaten, vinden wij, voor de dorpen die dat willen en dat je daarmee wel samen aan de slag gaat.

De heer MOES (BBB): Hoeveel energie denkt mevrouw Siersema dat een dorpsmolentje tot 20 meter ongeveer kan leveren aan huishoudens van zo'n dorp?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Kijk, ik heb natuurlijk niet alle technische kennis voorhanden, dat ik alle cijfers weet. Wat ik wel hiervan wil zeggen, is dat het mij natuurlijk niet alleen om de dorpsmolen en de zonneparken gaat, het gaat mij om de dorpen energieneutraal te maken. Dan heb je veel meer dingen waar je aan kunt denken. Dus ook het isoleren van woningen, ook het aanleggen op daken van zonnepanelen. Het kunnen allerlei combinaties zijn, maar er moet van onderop wel ruimte zijn, vinden wij, voor een dorpsmolen en ook voor een zonnepark.

De heer MOES (BBB): Ja, wij zijn ook heel gecharmeerd van die mooie molentjes tot 15 of 20 meter. Ze passen goed in het landschap en daar kun je inderdaad wat energie mee opwekken. Maar zeker als je ook mobiliteit meerekent in de energieneutraliteit – ik ga ervan uit dat de GroenLinks-fractie dat ook meerekent in de energieopgave, al zal de VanMoof-fiets daar niet meer bij horen in de toekomst – dan heb je het toch over een behoorlijk energieverbruik. Dan heb je het met één molentje tot 20 meter hoog misschien over twee of drie huishoudens die daar hun energie van hun krijgen. Dus hoe ziet de GroenLinks-fractie de landschappelijke inpasbaarheid van zulke oplossingen voor zich als het gaat om schaalbaarheid van dorpen en middelgrote dorpen energieneutraal te krijgen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Het gaat natuurlijk om het puntje 'en-en-en', dat je dat met meerder dingen opvangt en dat je ook kijkt naar bijvoorbeeld of de energieopslag op den duur ook kan.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Hoe ziet mevrouw Siersema de verhouding van de zonneparken versus de zonnepanelen op daken? Wilt u inzetten op de parken? Of zegt u: laten we eerst alle geschikte daken doen en als er dan nog wat nodig is, laten we dan kijken naar parken?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, inderdaad dat laatste.

Mevrouw FEENSTRA (SP): En als het dan hebben over de parken, wie profiteren daar dan van? Hoe wilt u dat dan inrichten? Zijn dat de projectontwikkelaars of zijn dat de inwoners die vlakbij wonen?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Als ik zeg dat het van onderop moet gebeuren, dan bedoel ik daarmee dus de inwoners die dichtbij wonen.

Als ik mij op de plek van mijn moestuin c.q. bijna-zonnepark even omdraai, dan kijk ik Drenthe in. Ik woon natuurlijk daar dichtbij. Facebook zegt trouwens ook altijd dat ik in Drenthe woon, maar dat is niet zo. Maar als ik me omdraai, zie ik de windmolens daar draaien: die zie ik gewoon vanuit mijn tuin. Dan heb ik toch even een vraag aan het College over die molens. Er staat weleens iets over in kranten – misschien is het al wel opgelost – dat een aantal inwoners in Stadskanaal dat de compensatie zouden krijgen, die compensatie nog niet krijgen. Natuurlijk moet dat vanuit Drenthe komen, maar is dit al opgelost? Zo nee, kan of wil het College hier misschien toch ook een helpende hand bieden aan de gemeente en aan die inwoners?

Ik moet u teleurstellen als u nog een verhaal verwacht over een kitscherig standbeeld in mijn tuin: dat heb ik niet. Wat dat betreft doe ik niet zo graag aan symboliek – wat dat betreft. De NAM, de Gasunie en GasTerra doen wel aan symboliek en dachten er goed aan te doen door Het Gasmolecuul cadeau te doen aan de gemeente Slochteren, ter ere van het vijftigjarige jubileum van het aardgasfonds. Nu weten we wel beter. Zo heeft de parlementaire enquête veel pijnpunten bevestigd. GroenLinks blijft van mening dat die Haagse reactie een lauwe was. Maar we zien mogelijkheden om vanuit die ereschuld te gaan werken aan een echte compensatie voor onze inwoners en samen met onze inwoners. Laten we ons daar ook niet door afleiden van de werkelijke problematiek die ook nog nu speelt. Want het herstel en versterken is nog lang niet opgelost.

Terug naar het monument: ooit feestelijk gegeven. Maar wat vinden wij hier nu van? Dat is de vraag. Moet het weggehaald worden? Moet het in een museum geplaatst worden? Blijft het staan? In het licht van vandaag en wat wij weten van de gaswinning en de gevolgen hiervan, hoorde dat absoluut geen feestje te zijn. Wij vragen daarom aan het College om in de gesprekken over de ereschuld met de inwoners ook een vraag te stellen over dit kunstwerk, om zo te onderzoeken wat de inwoners hier nou mee willen. Als er symbolisch afscheid genomen moet worden van Het Molecuul, dan moet in onze ogen dit kunnen. Wil het College dit meenemen als onderdeel bij de gesprekken?

De heer BENNEMA (VVD): Ja, daar schrik ik van. Dit is een moderne variant van de beeldenstorm, denk ik, of het idee van je eigen normen en waarden van deze tijd opleggen op het verleden. Kunst kan soms prikkelen, schuren, het kan iets laten zien wat in een andere tijd anders was. Maar als je dat gaat retoucheren en weghalen, dan verdwijnt de betekenis uit het verleden. Even verderop staat een ander monument, De Barst. Dus is dit voor GroenLinks een opmaat tot het verwijderen van standbeelden en allerlei andere zaken uit de publieke omgeving van kunst die onwelgevallig is?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou nee. Wij willen graag de vraag neerleggen bij de inwoners wat zij ermee willen. En als inderdaad wel de meerderheid zegt dat zij het weg wil halen, dan moeten wij daar gewoon ook open voor staan. Want dat hoort er ook bij.

De heer BENNEMA (VVD): Ik vrees dat dit een staaltje cancelcultuur is waar we niet in mee moeten gaan. Het wegstrepen van de geschiedenis moeten we niet doen. In bepaalde politieke regimes kan dat, maar dat gaan wij niet doen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, ik wil het verre van mij werpen dat dit cancelcultuur is. We willen het gesprek aangaan met de inwoners en dan kan het best zijn dat het sentiment hierover anders is dan wat u nu aangeeft hier in de Statenzaal. Daar moeten we ook open voor staan.

We hebben de luxe, moet ik wel zeggen, van twee terrassen. Een bij de keuken gemaakt van hout dat uit ons huis komt en het terras verderop in de achtertuin, waar wij een loungeset hebben gemaakt van pallets. Circulaire economie passen we toe in onze omgeving. Waar de Staten af en toe over snakken, zeiden de ambtenaren het al: Groningen heeft alles in huis voor een circulaire economie, iets om trots op te zijn.

Door onze economie te vergroenen en circulair te werken krijgen we een toekomstbestendige economie, waarbij de werkgelegenheid ook op peil blijft. Toch zien we dat niet iedereen de kansen krijgt of kan pakken om hier volwaardig aan mee te doen. Daarom hebben we de motie van de PvdA 'Onderzoek mogelijkheden invoeren basisbaan' mede ingediend.

Op het terras zittend zijn we samen met vrienden en familie gelijkwaardig aan elkaar. Maar helaas geldt dit niet voor iedereen. Elke Groninger zou dezelfde kansen moeten krijgen op een gezond en gelukkig leven. Om met de gezondheid beginnen. Vanuit onder andere GroenLinks is in de vorige periode de brede Werkgroep Gezondheid opgestart, met als doel meer aandacht voor de gezondheid van de inwoners in onze provincie. Als ultiem doel wilde de werkgroep bijdragen aan de gezondheid van alle Groningers en zocht de werkgroep naar manieren om effecten van het provinciale gezondheidsbeleid op de Groningse inwoners te kunnen meten. Met een nieuwe, frisse beleidsperiode, die we nu voor de boeg hebben, willen we graag doorgaan met het bereiken van dit beleid. Graag zien wij, net als de meerderheid van de toenmalige leden van de werkgroep, meer concrete indicatoren terugkomen in de Begroting. Hiermee krijgen we er zicht op wat goed is en wat er beter moet gaan op het gebied van gezondheid en hoe we daar, in aanvulling op wat gemeenten al doen, eventueel het verschil in kunnen maken. Onze vraag aan het College is daarom dan ook: hoe kijken zij naar het invullen van de Begroting middels een aantal concrete indicatoren op het gebied van gezondheid voor onze inwoners? Hebben zij eventueel zelf al suggesties?

Gelijkwaardigheid is een tweede belangrijke pijler. Wij wonen en leven graag in de provincie waarin iedereen dezelfde kans en waarin geen ruimte is voor discriminatie of uitsluiting op welke grond dan ook. Wij zijn daarom verheugd dat het College dit ook zo ziet en dit onderschrijft. Wij komen dan ook op een later moment – het liefst met zoveel mogelijk andere partijen – graag terug op de inhoudelijke invulling van dit voornemen, zodat dit niet alleen bij mooie woorden blijft. Sinds 2021 staan we gelukkig al jaarlijks stil bij de Dag tegen Racisme en Discriminatie. Dit zien wij als een goede en laagdrempelige manier om de gelijkwaardigheid uit te stralen en te laten zien dat wij een provincie zijn waarin iedereen welkom is. Graag willen wij van het College weten of het voornemens om deze gewoonte van 21 maart te continueren.

Leefbaarheid: nog zo'n belangrijke en onmisbare randvoorwaarde voor een gelukkig leven. Ook hier hebben we het gevoel dat het College en deze Staten aan onze zijde kunnen vinden en dat we allemaal hetzelfde willen. Een leefbare provincie met veel voorzieningen, een prettige en veilige leefomgeving en veel sociale samenhang. Te lang hebben we als Groningers hier al op moeten inleveren en te weinig is gebeurd om dit te compenseren. We hebben het tij nu echt gekeerd en we zien dat we ruimte krijgen om aan de slag te gaan met onze inwoners. We zien dat het College hier ook de armen voor uit de mouwen wil steken, maar we willen ook graag een concreet voorzetje doen middels een motie. Een onderzoek naar Dorpendeal voor onze dorpen.

De VOORZITTER: Ik heb een motie die is voorzien van de logo's GroenLinks, de SP en het CDA, 'Dorpendeal voor onze dorpen!' De motie heeft volgnummer 35 en eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Constatende dat:

- er in het coalitieakkoord 'Veur mekoar' veel terechte aandacht is voor leefbaarheid, gemeenschapszin en sociale cohesie;
- het in veel Groningse dorpen helaas nog steeds niet vanzelfsprekend is dat bovenstaande randvoorwaarden aanwezig zijn;
- de 'Dorpendeal' in andere provincies en dorpen een effectief middel blijkt, waarmee inwoners zelf de regie kunnen oppakken op het verbeteren van de leefbaarheid en sociale cohesie van hun dorp; bij deze deal kan een dorp, voor een project of initiatief dat de leefbaarheid of

sociale cohesie in hun dorp vergroot, voor financiële ondersteuning aankloppen bij de provincie

Overwegende dat:

- veel van onze inwoners, met name in de dorpen, weinig tot geen regie (hebben) ervaren over hun directe leefomgeving en dat zij weinig zeggenschap hadden in de plannen die er vanuit de overheid opgestart zijn om de leefbaarheid in hun dorpen te verbeteren: veel van deze plannen waren meer *'top-down'* dan *'bottom-up'*;
- in de vorige beleidsperiode een motie aangenomen is waarbij er aandacht geschonken werd aan de ontwikkelingen van de zogeheten 'Kleine Steden';
- het wenselijk zou zijn dat, in aanvulling daarop, ook inwoners uit Groningse dorpen zeggenschap krijgen over initiatieven die de leefbaarheid en sociale cohesie in hun dorp vergroten en dat de drempel tot het verkrijgen van financiële middelen om deze uit te voeren, verlaagd wordt;
- de Dorpendeal, zoals deze al succesvol wordt gebruikt in Gelderland, een goede manier zou zijn om in deze behoefte te voorzien;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- op korte termijn te onderzoeken of er bij Groningse dorpen en hun inwoners, behoefte is aan een provinciaal initiatief zoals de Gelderse Dorpendeal;
- te onderzoeken of dit initiatief past binnen het gewenste beleid op het gebied van leefbaarheid;
- te onderzoeken of de Dorpendeal van meerwaarde is voor de reeds bestaande initiatieven als *Toukomst* en het NPG en uit te zoeken of zij beide voorzien in een andere behoefte;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer CLAASSEN (D66): Een mooi initiatief, denken wij, om van onderop met elkaar na te denken over wat goed zou zijn in dorpen en gemeenschappen in onze provincie. De vraag daarbij is: hoe verhoudt zich dat tot wat de Vereniging Groninger Dorpen op dit moment al doet?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dat kan natuurlijk ook erin meegenomen worden, net als de andere stukken die erin staan, zoals het NPG. Dat je dat samen goed clustert en dat je dus vanuit de dorpen dit soort initiatieven kunt doen.

De heer CLAASSEN (D66): Ja, het zou mooi zijn als dat in de scope van het onderzoek mee wordt genomen. De vraag is ook een beetje, naast wat u al geschreven hebt, wat *Toukomst* als onderdeel van het Nationaal Programma Groningen al biedt aan mogelijkheden om dit te doen in lokale gemeenschappen. Wat gaat dit nog toevoegen of is dit er al?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Wat we zien in het Nationaal Programma Groningen het stukje *Toukomst* natuurlijk al klaar is. Het gaat hier om de volgende stap en dat we hierover blijven meepraten met elkaar vanuit deze motie.

De heer CLAASSEN (D66): Het initiatief is denk ik hartstikke mooi. Waar D66 even zoekende naar is, is wat dit nou meer zou opleveren dan wat er nu al is. Kunt u een voorbeeld geven van wat u dan voor zich ziet? Wat zou de Dorpendeal meer moeten opleveren dan wat er nu al is of nog wordt gerealiseerd?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Het gaat natuurlijk over het stukje dat ik net al noemde: het stukje *Toukomst* natuurlijk al klaar. Dat was heel mooi van onderop al geïnitieerd. Het is goed om dat vanuit de dorpen nog verder kijken zodat dit voortgang blijft vinden. Ik ga nu geen specifieke voorbeelden noemen. Het gaat mij erom dat we hier voortgang in kunnen vinden ook gaan onderzoeken of dit zo kan, zodat je met dorpen samen verder van onderop aan de slag kunt.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vroeg me even af in hoeverre er nu een verband wordt gelegd met het kleinestedenbeleid. Dat heet nu regionalecentraalbeleid: daar zitten dus ook de dorpen in. Dat is gestoeld op wat er in Gelderland gebeurt, dus eigenlijk wat u nu voorstelt. Dus wat het grootste verschil tussen wat er nu al wordt ontwikkeld en wat u nu inbrengt?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja kijk, op sommige punten vonden wij het coalitieakkoord niet altijd even concreet genoeg. Dit vonden wij een stuk dat er echt bij in moest om het juist concreter neer te zetten. Vandaar dat dit ook zo in de motie is verwoord.

De heer ROEMERS (PvdA): Daarnaast zijn nog heel veel andere regelingen die ervoor zorgen dat dorpen van onderop initiatieven kunnen nemen. Die regelingen bestaan nog steeds in de provincie, maar ook bij de gemeenten. Wat is dan de rol van de Dorpendeal?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Het staat er duidelijk in dat het natuurlijk over een onderzoek gaat. Dus dan moeten niet allemaal losse onderdelen zijn. Maar je moet alles gaan samenbrengen zodat dit gewoon wel doorgang kan vinden in de dorpen.

De VOORZITTER: De heer Roemers, ten slotte.

De heer ROEMERS (PvdA): Ten slotte, voorzitter. Is het dan niet een goed idee om dit gewoon te vragen aan het College om mee te nemen in de ontwikkeling van de regionalecentraalbeleid? Dan hoeven we geen nieuw beleid te maken.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Nou, in principe staat dat natuurlijk ook in het dictum in de motie, om dat uit te zoeken.

Op mijn terras zittend – ik blijf nog even bij mijn terras – heb ik ook weleens de neiging om de *socials* natuurlijk door te nemen en post ik ook wel iets. In alle rust kijk ik dan ook naar de inhoudelijke discussies op de *socials*, net zoals we in de Staten op dit moment doen: inhoudelijk en professioneel. En toen zij ook met z'n allen dat niet alle personen op de *socials* deze mores hebben geleerd. We zien ook dat er bij meerdere Statenleden – niet alleen bij mijzelf, maar bij heel veel – er niet even vriendelijk gereageerd worden. Woorden doen ertoe. Uit cijfers van Binnenlandse Zaken vorig jaar blijkt dat ook dat vrouwelijke bestuurders meer te maken hebben met agressie en geweld dan mannelijke bestuurders: 55 procent ten opzichte van 46 procent.

Wij moeten voorkomen dat dit ook een impact gaat hebben op bijvoorbeeld de aanmeldingen van mensen die überhaupt in de politiek willen. Dat kunnen we ook doen door ons hiertegen uit te spreken, waarbij wij natuurlijk elke vorm van bedreigingen, haatreacties, intimidaties, scheldpartijen en dat alles gewoon acceptabel is. Toch merk ik ook aan mezelf dat ik sommige dingen bijna normaal ga vinden op de *socials*. Dat ik bijvoorbeeld ga doorscrollen. Dat is niet goed, want dan begin ik het dus te normaliseren.

Ik zou dicht bij huis blijven, dus dan doe ik dat ook. Nogmaals, ook veel collega's in elk spectrum van deze zaal hebben gewoon te maken met onacceptabele reacties. Maar even kijkend naar mezelf – maar dit niet om in de slachtofferrol te komen – maar even de dagelijkse praktijk waarregen ik me wil uitspreken. Ik heb ook reacties in mijn *socials* die op de persoon zijn, niet op de inhoud. Het past in mijn geval ook wel in het stukje vrouwenhaat. Nogmaals, woorden doen ertoe. *'Klopt het dat linkse meisjes hitsig worden van rechtse praatjes?'*, *'moemaker'*, *'huppelkut'*, *'trut'*, *'Je hebt het verstand van een borrelnootje'*. Dit valt misschien nog in de categorie 'ja, het kan natuurlijk nog erger. Maar nogmaals, woorden doen ertoe en dit stapelt zich op. Ik neem aan dat we dit hier niet tegen elkaar in de Statenzaal of zelfs niet in het atrium. Kortom, dit is gewoon niet normaal.

Maar het blijft hier helaas niet bij. *'Misschien heb je nog veel meer verborgen talenten, meid. Daar hebben we hier in Amsterdam wel gezellige kamertjes voor. Ik zou zeggen: zet hem op!'*, *'Geitenwollensokkenmevrouw, een kaars zou een goede oplossing zijn. Ik kan namelijk niet geloven wat anders in de buurt van haar zure geslachtsdeel komt'*, *'Kotsmisselijk word ik van dit soort linksextremistische criminelen. #tribunalen'*, *'Maak jezelf van kant. Dan heb je ook een bijdrage geleverd aan die stikstofonzin.'* Nogmaals, voorzitter, woorden doen ertoe. En daarbij laat ik nog heel veel reacties weg. Nee, dit is geen slachtofferpraat, maar iemand die zich hiertegen wil uitspreken. En doordat we dan niet gaan doorscrollen en we dit niet normaal vinden met elkaar. Nogmaals, veel andere Statenleden hebben hier gewoon mee te maken. En dit hoort gewoon onder niemand zijn of haar *socials* te staan.

Waar ik heen wil, is het volgende. Prettig is namelijk dat als collega's dit zien, vragen hoe het met je gaat. En gelukkig gebeurt dat ook al. Of zelfs een reactie plaatsen dat dit niet de bedoeling is. Want zo ga je niet met elkaar om. We moeten om elkaar denken. Niet per ongeluk doorscrollen als je zoiets ziet. Een voorbeeld. De heer Van Marum deed dit laatst. In een discussie onderling reageerde iemand op de persoon naar mij toe en niet op de inhoud. Meneer Van Marum sloeg hierop aan, vertelde dat men niet op de persoon maar op de inhoud moet spelen. Dit is blijven hangen, want dat is prettig. Ondanks onze politieke verschillen sterken we elkaar op een andere manier, door er ook

gewoon voor elkaar te zijn. Mede daarom ook dit idee om ons uit te spreken tegen intimidatie, bedreiging, discriminatie en alle vormen van haat en scheldpartijen. Dat we niet per ongeluk gaan doorscrollen, maar dat we gewoon dit wel bespreken. Want nogmaals, dit is niet normaal. Daarbij krijgen we dus even extra het besef dat contact opnemen met elkaar echt kan helpen.

Daarom ook deze verklaring op papier als motie, zonder namen en zonder logo's. Gewoon voor elkaar. En daarom ook een *foamboard* dat later getekend kan worden in de pauze als fracties of als individu, zodat het statement ook naar de buitenwereld toe uitgedragen wordt, omdat we dit met elkaar niet normaal vinden. [Geroffel op de tafeltjes]

De VOORZITTER: Dat is een motie die onder volgnummer 36 is ingediend door de fractie van GroenLinks en geen titel heeft. De motie eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Spreken het volgende uit:

'Wij, de Provinciale Staten van Groningen, spreken inhoudelijk met elkaar en gaan op respectvolle wijze met elkaar om. Wij verklaren dat we ons altijd verzetten tegen intimidatie, bedreigingen, discriminatie en elke vorm van haat en scheldpartijen, zowel in het dagelijks leven als ook op de sociale media.

Als wij dit waarnemen bij onze collega's, ondernemen we actie:

- we nemen persoonlijk contact op om te vragen hoe het gaat;
- we geven in de discussie aan dat dit niet acceptabel is;
- bij grote zwaarte nemen we contact op met de griffie of de vertrouwenspersoon;

En gaan over tot de orde van de dag."

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

[Hierna plaatst mevrouw Siersema het bord met de verklaring voor het spreekgestoelte.]

De heer DE WIT (CDA): Niet zozeer een vraag. Maar allereerst: allereerst ontzettend vervelend dat mevrouw Siersema hiermee te maken krijgt. Ik denk dat we allemaal in meer of minder mate hiermee te maken krijgen. Wij zullen dit statement in ieder geval volmondig ondersteunen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dank u wel.

Zo alles gezegd te hebben, zou ik trouwens bijna al terug willen naar huis om te genieten van mijn tuin. Mochten anderen hier ook een keer willen *loungen*, dan mag dat zeker. Want *op Knoal* is *noaberschap* en gastvrijheid namelijk ook een groot goed.

De VOORZITTER: Ik denk dat het goed is om het bord en onszelf mee te nemen naar het atrium voor een korte koffiepauze. Deze vergadering is geschorst voor een kwartiertje.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en ik zou het woord willen geven aan de heer Geijtenbeek die namens de ChristenUnie spreekt.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik heb als mevrouw Siersema het voornemen om het bij een beperkte beschouwing te laten. Ik kan u geruststellen: mijn tuin is een stuk kleiner.

Een Algemene Beschouwing bestaat vaak uit twee gangen: het begint met een vergezicht voor de provincie voor de komende jaren en het eindigt met sympathieke moties in de categorie 'klein bier'. De eerste gang die u serveer, zal klein zijn. Twee weken geleden bespraken we hier immers het coalitieakkoord en hebben we al heel veel vooruitgeblikt op de komende vier jaar. Sindsdien is er niet zo veel veranderd.

Behalve dan de val van het kabinet. Mijn fractie heeft in de commissie ook aandacht gevraagd voor de gevolgen van die val voor de duidelijkheid van de provinciale financiën. We zijn blij dat het College deze zorgen deelt en ook voor duidelijkheid pleit bij het Rijk, ook voor de inzet op de grote transitie. Maar een kabinetsval betekent ook dat deze zomer alle politici achter het toetsenbord gaan zitten om een nieuw verkiezingsprogramma te schrijven. En laat dat nou een uitgelezen kans zijn voor onze Statenfracties om de belangen van Groningen te behartigen. We zeggen vaak dat we op moeten trekken naar Den Haag, de partijlijnen moeten gebruiken en nu gaan we eens zien of we dat niet alleen zeggen, maar ook doen.

Tweeënhalf jaar gelden, bij de verkiezingen van 2021, was bijvoorbeeld de BBB in Groningen nog niet zo groot. Maar nu is het een factor van betekenis. Wij hopen dan ook dat in het

verkiezingsprogramma van de BBB ook Groningen een factor van betekenis zal zijn. En dat is huiswerk voor de BBB-fractie en ook voor de enige BBB-senator. Maar ook voor Volt en alle andere fracties hier, zelfs de fracties zonder Haagse evenknie.

Dan vraagt u zich af: wat moet hij dezen dan meegeven? Dat zal ik u vertellen. Allereerst moet er aandacht zijn voor de veiligheid en rechtvaardigheid in het aardbevingsgebied. Niet alleen moet het gaan over stenen en geld, maar zorg ook dat in de nieuwe verkiezingsprogramma's wat staat over de psychische schade en het perspectief voor onze inwoners. Uiteraard moet er aandacht zijn voor bereikbaarheid in de regio, het in stand houden van het openbaar vervoer op het platteland, maar ook investeren in de Nedersaksenlijn en de Lelylijn. En zorg ook dat er aandacht is voor de financiële positie van de gemeenten in Groningen. Want het ziet er op lange termijn slecht uit en dat heeft het verdwijnen van voorzieningen tot gevolg. Velen van u denken misschien dat het reces straks begint en u even niet aan de politiek hoeft te denken. Maar u moet toch aan de bak. Na de zomer gaan we zien welke fractie daarin geslaagd is. Overigens wil mijn fractie de input die ik net noemde en nog wel meer ideeën met uw partijen delen. Want wij hebben genoeg ideeën voor het land.

Dan ga ik naar de gang 'klein bier'. Want mijn fractie is groot voorstander van vergroenen, of het nou op schoolpleinen of op de oprit van mevrouw Siersema is. Maar niet op de Bert Zwartbrug in Zuidhorn. Een brug die volgens ProRail 'een wit icoon in het landschap' zou worden. Een brug die we hebben vernoemd naar een zeer gewaardeerd bestuurder. Die brug staat er nog geen zes jaar, maar is aan de noordzijde helemaal vies en ziet er onverzorgd uit. Daar storen wij ons aan en met ons de gemeenteraad van het Westerkwartier die hier de vorige week een motie over heeft aangenomen. Daarom willen wij vragen aan het College of ons College zich samen met het gemeentebestuur van het Westerkwartier naar ProRail wil optrekken om te zorgen dat die brug een keer wordt schoongemaakt. Want die ziet er niet uit.

Dat waren mijn twee gangen. Wij hopen dat ook het debat vandaag twee gangen kent: een korte eerste gang en volop tijd voor de tweede gang, met klein bier een grote borrel.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nogal wat verschillen in inbreng merk ik vandaag. Dat is natuurlijk ook wel logisch, omdat er toch een soort Algemene Beschouwingen gehouden worden die kennelijk normaal in deze tijd hier plegen gehouden te worden. Nieuw voor mij – trouwens, voor onze hele fractie. Maar dat geldt voor meerderen hier. Zo leer je de mores wel wat kennen.

Ik dacht nog heel even stil te staan bij de Perspectiefnota die eigenlijk officieel op het programma stond. Maar goed, daar is nog niet zo veel over te melden. Een positieve ding is natuurlijk de Meicirculaire, die positief voor onze financiën uitpakt. En de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt zodat we weer rente krijgen. aangezien wij aanzienlijke bedragen hebben uitstaan als provincie, levert dat ook weer mooi wat op. Dan hebben we dus ook weer voldoende financiële ruimte om onontkoombare voorstellen te financieren die eigenlijk al in het beleid zaten. Het is een beleidsarme Perspectiefnota, want we gaan zometeen vooruitkijken.

Negatieve elementen zijn er natuurlijk ook zoals de oplopende inflatie die we steeds maar weer moeten verwerken in het kostenplaatje van onze provincie. Dat best wel een gevaar, want dan blijven de inkomsten minimaal ook met hetzelfde percentage oplopen? En het is al eerder benoemd als negatief: onze personele zorgen of we hier voldoende gekwalificeerde mensen in huis hebben en of we ze ook kunnen behouden op deze krappe arbeidsmarkt. Dat is ook al eerder aan de orde gekomen vandaag. Door dat personeelstekort hebben we ook weer geld overgehouden, lezen we soms, omdat dingen uitgesteld moeten worden en je projecten niet kunt realiseren. Tot zover even een korte vogelvucht door de Perspectiefnota, een soort samenvatting kun je het wel noemen.

Dan van ons geen landelijke bespiegelingen over de landelijke politiek en wat daar gebeurd is. Daar houden wij ons nu nog even niet mee bezig. Alhoewel ik moet zeggen dat de suggestie van de heer Geijtenbeek mij persoonlijk een heel interessante gedachtegang lijkt, om te kijken of we met z'n allen input voor de landelijke politiek kunnen leveren en op die manier nog wat verkiezingsprogramma's kunnen beïnvloeden.

Even wat de toekomst betreft: het is een Hoofdpijnenakkoord waarbij we natuurlijk op het punt staan om dat verder uit te werken. Dat zien we straks bij de Begroting verder uitgewerkt. Er is ook gevraagd aan iedereen om eens input te leveren voor die Begroting. Zeg wat u daar nog graag in zou willen hebben. kom met ideeën.

We hebben al een aantal ideeën gehoord, onder anderen van mevrouw Siersema. Dat was een heel bloemrijke input – zullen we maar zeggen. Ik herkende wel de moestuin. Ik moet het eerlijk bekennen: ik heb een stukje grond over en ik dacht daar ook een moestuin te beginnen. Maar goed, als dan blijkt dat je ergens geen verstand van hebt, moet je dat misschien maar niet doen. Want zo had ik daar worteltjes gepoot, niet wetend dat die dingen de kleigrond niet ingaan. Dus het resultaat was zeer teleurstellend. Bovendien werd alles wat ik verder aanplante, gewoon opgevreten door

rupsen en weet-ik-wat-niet-al. Dat was dus geen succes. Dus: 'schoenmaker, blijf bij je leest'. Er was in ieder geval geen ruimte om nog wat zonnepanelen neer te zetten, dus dat heb ik ook maar niet gedaan. Dat zal u bekoren: ik heb er toch maar wat bloemenmengsels ingegooid. Dat ziet er trouwens ook wat treurig uit. Maar goed, je probeert wat. Het zal ook met de droogte te maken hebben of het is geen goede grond: ik weet het niet.

Maar wel even een dingetje dat we denk ik vorige keer ook al gezegd hebben, dat we eigenlijk toch serieus proberen om het hier eens met z'n allen te doen en niet meer echt vanuit de partijpolitiek. Dat is nieuw, het is een probeersel van hoe we wat minder de harde scheidslijn tussen oppositie en coalitie bereiken. Ik zie nu al een beetje gebeuren in de moties en amendementen hoe we dat voor ons zagen. Natuurlijk zijn er hoofdpunten waarvan je zegt dat je daar harde afspraken over hebt gemaakt. Daarbij kan degene die een motie of amendement heeft ingediend, op zijn vingers natellen dat die het niet gaan redden. Maar ik denk dat ook best wel wat ruimte is voor initiatieven. Er is ook geld voor initiatieven. Dus ik zou zeggen om van die uitgestoken hand, die ik ook tijdens de behandeling van het Hoofdlijnenakkoord al had genoemd, gebruik te maken. Wij proberen ons ervoor open te stellen. En wij zijn benieuwd hoe dat zal gaan.

De omgangsvormen waar mevrouw Siersema het over had: ik hoop dat u dat in ieder geval hier in de Staten niet zo voelt. Ik zie u 'nee' schudden. Dat stelt mij gerust, want ik loop hier nog niet zo lang rond en ik denk dat wij hier toch redelijk met elkaar omgaan. Wij zullen er als fractie in ieder geval ons best voor blijven doen om dat zo te houden. En volgens mij gaat dat ook wel lukken met al de mensen die hier zitten.

Dus kortom, geen uitgebreide bespiegelingen. Eigenlijk een voortzetting van het Hoofdlijnenakkoord dat moet worden omgezet in daden die er bij de Begroting tot uiting komen. Dan zullen we daar inhoudelijk verder over gaan spreken.

De heer BENNEMA (VVD): 'De Staten in positie': dat is het motto van de nieuwe coalitie. Ik hoop dat we dat vandaag ook gaan zien – ik heb daar goede verwachtingen van.

De Perspectiefnota en de Voorjaarsmonitor zijn al aan de orde geweest in de commissie. Wij hebben nog maar één punt dat we nog willen aanstippen: de uitwerking van de financiële keuzes in het Hoofdlijnenakkoord. Juist om als Staten te kunnen sturen op de keuzes die in de Begroting worden gemaakt, is het goed te weten of bepaald beleid wordt omgebogen of beëindigd, of er nieuw beleid wordt gemaakt. Nu we dat niet hebben, vraagt de VVD aan het College of het bij de opstelling van de Begroting wil aangeven hoe de bedragen uit het coalitieakkoord in de Begroting zijn verwerkt. Graag een reactie van het College op dit punt.

Tijdens de Algemene Beschouwingen wil ik graag spreken over een belangrijk onderwerp voor de toekomst van onze provincie: energie. Energie is essentieel voor onze brede welvaart. Het bepaalt wat je kunt doen, wat er gemaakt kan worden en waar je naartoe kunt reizen. We zien het om ons heen gebeuren: de impact van het opwekken van energie op ons mooie Groninger landschap. Windmolens en zonneparken hebben invloed op de kwaliteit van ons open landschap en leggen beslag op schaarse ruimte, ook van belang voor het welzijn c.q. de brede welvaart. De VVD vindt net als BBB beschikbaarheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid van energie van groot belang. De Oekraïne-crisis, de afhankelijkheid van het Groninger gas en de energietransitie hebben ons met de neus op de feiten gedrukt. Beschikken over voldoende betaalbare energie is geen vanzelfsprekendheid. Voor veel inwoners moest de kachel letterlijk omlaag en sommige bedrijven sloten de deuren. Voor ons bedrijfsleven, de regionale economie en de werkgelegenheid is de beschikbaarheid van betaalbare energie van levensbelang. Om concurrerend te blijven kan de prijs van energie niet te hoog liggen in vergelijking met andere landen. Aldel is helaas niet meer, maar Groningen heeft ook nog een belangrijke moderne agrarische verwerkende industrie en groene chemie. Het behoud daarvan is van het grootste belang voor onze inwoners. We kunnen het ons niet veroorloven bepaalde opties überhaupt niet te overwegen en achteraf een keer te constateren dat we de boot hebben gemist.

Het is aan de politiek om duidelijke keuzes te maken over de toekomst van onze energievoorziening. Het is tijd dat we als provincie een nieuwe visie op energie ontwikkelen. Vanwege alle technische ontwikkelingen die plaatsvinden, maar ook vanwege veranderende opvattingen over energie in de maatschappij, de verkiezingsuitslag en de koers in het Hoofdlijnenakkoord laten dit ook duidelijk zien. In het Hoofdlijnenakkoord wordt gesproken over een nieuwe economische visie, maar een nieuwe visie op energie past ook goed bij dit akkoord. Waar halen we de energie vandaan? Dat is de vraag voor Groningen. Het energievraagstuk is complex. Om goede politieke keuzes te kunnen maken, is het van belang de juiste kennis te hebben van alle mogelijke opties. Ook voor ons als Statenleden is dat van het grootste belang. Vier jaar geleden organiseerden de Staten hier in deze zaal een klimaathoorzitting. De VVD stelt dan ook voor om samen met andere partijen in het nieuwe

politieke jaar een energiehoorzitting te organiseren, om informatie op te halen bij deskundigen. Zo kunnen Statenleden ook een goede afweging maken bij hun politieke keuzes. Bij de voorbereiding van een dergelijke hoorzitting is het goed dat de Staten kunnen putten uit de onderzoeken en evaluaties die de provincie heeft uitgevoerd op het gebied van energie. Ik vraag het College dan ook of het ons een overzicht kan geven van de onderzoeken en evaluaties die zijn gedaan op het gebied van energie in de vorige twee Collegeperiodes. Daarnaast vraagt de VVD hoe het College aankijkt tegen een nieuwe visie op energie, waarin daadwerkelijk alle mogelijke opties worden onderzocht.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Het puzzelt ons een beetje waar u heen wilt. Wilt u een gesprek over de visie op energie? Of wilt u de deur openzetten voor kernenergie?

De heer BENNEMA (VVD): Ik kwam net bijna aan bij mijn stukje over kernenergie. Maar het is in eerste instantie waar ik in dit stuk op aanstuur, inderdaad: een gesprek over de toekomst van energie. Ik zal zo betogen dat je alle opties daarbij moet bespreken, dus ook kernenergie.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ziet de VVD dan ook de mogelijkheden voor energie besparen, als we het hebben over betaalbaarheid en bereikbaarheid? Is het dan niet zo dat we met het isoleren van de huizen van mensen die nu moeilijk hun energierekening kunnen betalen, de grootste klap kunnen maken? Is dat dan geen onderdeel van die visie?

De heer BENNEMA (VVD): Laat ik het zo zeggen: besparen en isoleren zijn van grote waarde, zeker voor mensen die oude vrijstaande huizen zitten. Daar moet je zeker isolatie op inzetten. Maar als je het totale energieverbruik ziet, dan is zo'n kennissessie ook noodzakelijk. Want dat is het energieverbruik *peanuts* op het geheel van de grote industrie en de andere verbruikers. Dus dat moet je wel in verhouding zien. Voor de mensen zelf is het natuurlijk fijn om in een comfortabel warm huis te zitten. Dan moet je ook aan isolatie gaan denken: dat is absoluut waar. Maar ook in het grotere geheel, waar mensen werken in bedrijven en waar energie wordt verbruikt, daar moet ook energie zijn.

De VOORZITTER: Mevrouw Feenstra, ten slotte.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, de laatste vraag die ik heb, is als volgt. U komt nog op kernenergie. Maar mogelijk dat u dit mee wilt wegen. Op dit moment is de industrie enorm aan het vergroenen. Ze is aan het kijken waar ze kan besparen. Ze is ook aan het kijken hoe ze bijvoorbeeld met waterstofbatterijen aan hun energiebehoefte kunnen voldoen. Op het moment dat u het over Groningen hebt, waar we echt al genoeg energie-ellende hebben en waar we al heel veel geleverd, is de vraag ook of we gaan voor Delfzijl gaan leveren of veel Nederland in uw visie? Dus hoe breed moet dat gesprek zijn? Dat is de eerste vraag.

En de tweede vraag is: gaan we niet de innovaties remmen op het moment dat we de energie erbij gaan halen, die a) duur is en b) heel veel afval oplevert waar nog geen oplossing en c) we dat ook nog eens doen in het Westerkwartier en in een aardbevingsgebied, wat niet echt heel handig is? Is de heer Bennema het met ons eens dat de deur openen voor kernenergie eigenlijk een heel slecht idee is om snel over te gaan naar duurzame energie?

De heer BENNEMA (VVD): Ik hoor een heel aantal vragen voorbijkomen. En daar is nou zo'n kennissessie bij uitstek voor zich geschikt is. Dan gaat het over afval, dat gaat over de invloed van aardbevingen, dat moet veilig kunnen allemaal. Dat is nou precies wat je openlijk moet bespreken en dan kijken wat er mogelijk is. Als je voor innovatie bent, moet je de deur niet bij voorbaat dichtgooien, maar moet je juist kijken naar alle aspecten die er spelen. Daar moet je de juiste antwoorden voor hebben en daar kunnen deskundigen veel over zeggen. Ook over het afval: ik hoor heel veel over kernafval. Ik hoor niks over medische isotopen: dat is veel meer kernafval van niet-kerncentrales in Nederland en in de wereld dan van kerncentrales. Dus het probleem is veel groter, dus je moet de dingen huist in perspectief zien. Dat kan nou juist in een kennissessie goed gedaan worden.

Dan ben ik bij het *pièce de résistance*: kernenergie. Een van de opties die de VVD bespreekbaar wil maken, is kernenergie. De VVD zegt niet per se dat wij moeten inzetten op kernenergie, maar wel dat voors en tegens op een rationele manier moeten worden afgewogen. De discussie wordt vaak gevoerd op emotie en angst. Maar zoals we weten, is angst een slechte raadgever. Bij kernenergie denken we vaak aan die grote klassieke centrales met van die koeltorens. Maar er vinden ook heel interessante ontwikkelingen plaats, zoals de SMR's, de kleine reactoren. Die hebben eigenlijk het formaat van een sporthal en zijn ook veiliger dan de oudere ontwerpen. De kleine

centrales kunnen ook een rol spelen bijvoorbeeld in de genoemde ontwikkeling op het gebied van waterstof en dat sluit ook aan bij de ambities in het Hoofdpijnenakkoord. Zonne- en windenergie zijn bronnen met een sterk wisselende opbrengst. Daarnaast kan een extra stabiele bron die altijd beschikbaar zijn en dat ook moet zijn in dit systeem, voor een goede achtervang zorgen.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vroeg mij even af hoe de vertegenwoordiger van de VVD dit dan ziet. Want hij heeft het over die kleine sporthallen, dus de dozen. Waar wil hij dan die dozen neerzetten? Want in het Hoofdpijnenakkoord hebben wij ook aangegeven dat wij tegen de verdozing van het landschap zijn.

De heer BENNEMA (VVD): Als de heer Roemers had geluisterd, dan had ik het over doosjes die veel kleiner zijn dan de klassieke centrales. Dat moet nog allemaal ontwikkeld worden. Maar kijk, dit kan de uitkomst zijn van het gesprek dat je dan hebt over welke opties je dan kiest. Als je bijvoorbeeld bij de andere klassieke centrales de voorkeur bijvoorbeeld uitgaat naar biomassacentrales en er wordt CO₂ onder de zeebodem opgeslagen. Nou ja, dat is de meerderheid die kiest of daar ruimte voor moet komen. Ik zeg niet vooraf wat de uitkomst moet zijn. Je moet alleen afwegen met alle voors en tegens. Ik heb het gevoel dat we nu met veel te veel emotie en niet met genoeg ratio ernaar kijken.

De heer ROEMERS (PvdA): Het verdozen van het landschap is per definitie niet een heel emotioneel debat dat ik nu met u voer. Dat is gewoon heel rationeel op basis van het Hoofdpijnenakkoord. Ik constateer alleen dat u niet tegen verdozing bent van het landschap.

De heer BENNEMA (VVD): Ik constateer dat er niet wordt geluisterd als ik zeg dat het een formaat van een sporthal heeft. Dat lijkt mij niet een megadoos in het landschap. Ik weet niet of u weleens in de Eemshaven heeft rondgekeken? Maar daar staan centrales die best wel groot zijn.

De heer DE WIT (CDA): Ja, het Rijk heeft in het verleden weleens gezegd dat als er een kerncentrale in Groningen zou moeten komen, die dan in de Eemshaven moet komen. Is dat ook de voorkeurslocatie voor de VVD?

De heer BENNEMA (VVD): Nee, ik ga mij helemaal niet uitspreken over een voorkeurslocatie. Dat hangt ervan af waar wat nodig is en of je überhaupt op de optelsom komt dat een kerncentrale nodig is. Het kan ook zijn waar andere industrie zit of elders in de provincie waar in ieder geval een netwerk ligt. Dat zou de uitkomst kunnen zijn van dat debat. Je hebt gewoon wel een stabiele vorm van energievoorziening nodig en als dat geen gascentrale meer mag zijn in de toekomst door bepaalde wetgeving, dan zou er wat anders moeten komen. Dan is de vraag wat dat dan is.

De heer DE WIT (CDA): Heeft de VVD dan ook aan gemeenten gevraagd wat zij ervan vinden als er eventueel een kerncentrale zou komen in hun gemeente?

De heer BENNEMA (VVD): Ik denk dat bij elke vorm van energie uiteindelijk ook moet kijken naar draagvlak. En dat geldt voor windmolens: nou, dat is niet helemaal goed gegaan in het verleden, kan ik hier wel zeggen. Dat geldt voor zonnepanelen en dat geldt ook voor kerncentrales.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, is de VVD er dan ook mee bekend dat de gemeenteraad van Het Hogeland zich met een ruime meerderheid op 18 maart 2021 heeft uitgesproken tegen de komst van kerncentrale? Is dit volgens u draagvlak of niet?

De heer BENNEMA (VVD): Dat laat onverlet de discussie die wij hier kunnen voeren. Als dat aan de orde is, lag daar wat mij betreft geen concreet voorstel. Dat is het gesprek dat je altijd moet aangaan. Zo gaat dat met elke vorm van energie. In de toekomst moeten we gewoon kijken welke mogelijkheden er zijn en die discussie wil ik gewoon aangaan. Hier ligt geen concreet voorstel.

Tot slot over die kerncentrale. Het kan zelfs nog een versnelling van de groene ambities zijn als je een kerncentrale aankoppelt. Maar dat zijn allemaal argumenten die gewoon nog moeten worden afgewogen. Wij vinden het dus echt belangrijk dat die discussie vrij kan worden gevoerd, zonder beperkende teksten in de Omgevingsverordening en de Omgevingsvisie. Wij stellen dan ook voor, die beperkende bepalingen in de volgende aanpassing of actualisatie van de Omgevingsvisie en

–Verordening te verwijderen. En daartoe dien ik samen met enkele andere partijen de volgende motie in.

De VOORZITTER: Het is een motie die de logo's bevat van de VVD, de BBB, de Partij voor het Noorden, de PVV, Volt en Forum voor Democratie, is ingediend onder volgnummer 37 en als titel draagt: 'Geen taboe op kernenergie: maak kernenergie een bespreekbare optie'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,

Constaterende dat:

- kernenergie categorisch wordt uitgesloten:
 - de Omgevingsvisie elk initiatief op het gebied van kernenergie blokkeert;
 - de Omgevingsverordening dwingend voorschrijft dat de bouw van een kerncentrale niet opgenomen kan worden in bestemmingsplannen;
- er naast de opwek via zon en wind de behoefte blijft bestaan aan een stabiele en betrouwbare bron van energie die geen CO2 uitstoot;
- de technologische ontwikkelingen op het gebied van kernenergie doorgaan, bijvoorbeeld de ontwikkeling van kleine centrales (SMR) en in de toekomst wellicht thorium;
- er voldoende energie beschikbaar moet zijn voor de ontwikkeling van de waterstofeconomie;

Overwegende dat:

- kernenergie een bespreekbare optie moet zijn bij het bepalen van de bredere energiestrategie;
- bij de keuze van elke wijze van opwekking van energie een rationele afweging van de voors en tegens moet worden gemaakt;
- gezien de bescherming van het landschap en de druk op de ruimte kernenergie minder impact heeft dan zon- en windenergie;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- bij de volgende actualisatie van de Omgevingsvisie de beperkingen ten aanzien van kernenergie te schrappen;
- bij de actualisatie van de Omgevingsverordening de verbodsbepalingen ten aanzien van kerncentrales in de artikelen 2.22.1 sub b en 2.22.2 sub c te schrappen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer CLAASSEN (D66): Dank u wel dat u dit met ons hier in dit debat in elk geval bespreekbaar maakt. Want D66 is in principe niet tegen kernenergie. Wij hebben ook wat dat betreft nu gezegd dat een onderzoek naar andere mogelijkheden zoals thorium of kleine centrales, dat al gebeurt, misschien helemaal geen gek idee is. Maar wat u nu zegt, is dat er kennis nodig is voor een schoon, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem. Dat is naar het idee van D66 helemaal niet nodig. Volgens mij is er ook nog geen bedrijf dat heeft verteld dat het bereid is om een dergelijke investering. Dus de vraag die ik hier wel wil stellen, is: kent u dan ook al bedrijven die bereid zouden zijn om hier een investering te willen in een dergelijke optie?

De VOORZITTER: Het mag via de voorzitter. De heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Ja. Sterker nog, die gesprekken heb ik ook gevoerd deze week. Ik ben ook bereid om die uit te nodigen voor de kennissessie. Dus ik kan zorgen dat de heer Claassen op zijn wenken wordt benieuwd.

De heer CLAASSEN (D66): Dan hebben we dat misschien niet helemaal goed begrepen. Want de VVD roept in deze motie niet op om een onderzoek te doen. Wat u hier doet – dat hebt u net goed gezegd in het dictum – is dat u nu al bij voorbaat alle opties uit die Omgevingsverordening wilt schrappen. En dat is echt een stap te ver. Vindt u niet dat dit onderzoek, dat trouwens al plaatsvindt landelijk, niet gewoon daar moet plaatsvinden waar dat al gebeurt? En dat we hier niet met deze motie nu al bij voorbaat de hele verordening moeten schrappen?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, dat er een onderzoek uiteindelijk moet komen, lijkt me ook prima. Maar ik zou zeggen: waarom beginnen we niet met een neutraal uitgangspunt? Het is nu zo dat het heel negatief specifiek op kernenergie gefocust is. Er zijn allerlei voor- en nadelen aan andere energievormen en die staan ook niet in de Omgevingsvisie of –verordening. Dus ik wil gewoon een neutraal speelveld creëren om die discussie gewoon te voeren. Nu is gewoon zo dat elk voorstel of

elke reactie richting ons College gelijk op een heel negatieve manier wordt geuit. De instructie in de Omgevingsvisie: daaruit gaat een heel negatieve insteek richting ons College vanuit: 'werk niet mee aan enig initiatief en verzet je ertegen'. Als je dat nou gewoon eens neutraal doet, die politieke discussie voert en om mijn part ook die hoorzitting en verder onderzoek, dan is dat prima. Misschien is kernenergie helemaal niet nodig, maar misschien ook wel. Dus op die manier vind ik dat het gewoon geneutraliseerd moet worden.

De VOORZITTER: De heer Claassen, ten slotte.

De heer CLAASSEN (D66): Dat onderzoek vindt al plaats en het is wat ons betreft dus ook gewoon onnodig. Het is zo jammer dat u dat niet in het dictum schrijft dat u dat onderzoek graag wilt, maar al vooruitloopt op het schrappen van kernenergie uit de Omgevingsverordening. Bent u het dan ook niet met ons eens dat wat u hier nu voorstelt, dit eigenlijk volledig overbodig is? Dat is net ook al gezegd door het CDA: dit heeft geen enkel draagvlak onder de bevolking in de provincie. Ook niet bij de gemeente waar dat mocht en waar dat waarschijnlijk dan zou plaatsvinden. Bent u het niet met ons eens dat deze motie echt volledig overbodig is?

De heer BENNEMA (VVD): Absoluut niet. Want u moet ook de tijd in de gaten houden en de opinie in de maatschappij. Ik zie toch echt wel een verschuiving. Je ziet het ook in peilingen, dat inmiddels de helft van de bevolking niet meer negatief staat in kernenergie. Integendeel, juist positief. Daar heb ik ook een onderzoek van. Dus je moet kijken hoe dat zich in de maatschappij ontwikkelt. Er wordt gezegd: waarom doen we geen onderzoek? De conclusie staat nu in de Omgevingsvisie eigenlijk al negatief geformuleerd. Maak het neutraal, zet het open en kijk dan in gesprek ook met de bevolking of daar draagvlak voor is.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik twijfelde even of ik de vraag nog een keer moest stellen. Maar ik heb toch geen duidelijk antwoord gehoord van de heer Bennema. U geeft aan de ene kant aan dat u graag een hoorzitting wilt hebben. Nou ja, u kent ons standpunt denk ik wel: wij zijn tegen kernenergie. Maar als er een hoorzitting moet komen, dan staan wij ervoor open als dat gebeurt. Niet dat wij direct daarmee gaan instemmen. Alleen, eigenlijk verzoekt u het College om twee zaken uit de Omgevingsvisie te halen. Dat zegt u op voorhand al. U zegt hier heel netjes dat we dat opnieuw kunnen beginnen. Maar dan denk ik: dit is de feitelijkheid zoals we die al hebben. Kunt u dan niet gewoon die hoorzitting organiseren? Dan kunnen we onze mening vormen en dan kunt u altijd deze motie later nog bij de Omgevingsvisie indienen. Dan zou ik zeggen: houd die aan. Niet dat het dan onze steun krijgt, maar dat zou wel de goede manier denk ik zijn van politiek bedrijven. Want wat u nu doet, is dat u dit op voorhand al schrapt, terwijl u eigenlijk ons met elkaar met gesprek wilt hebben om te zorgen dat iedereen de gelijke informatie heeft.

De heer BENNEMA (VVD): Ik had bij de PvdA zo gehoopt op een open houding. Maar hij floept gelijk de conclusie er al uit, de heer Roemers. Dus kennelijk wat er in die hoorzitting ook plaatsvindt, u gaat daar niet voor zijn. Dat vind ik heel erg jammer. Want ik wil juist alle kanten belichten. Het kan ook best zo zijn dat in de hele praktijk niet rendabel of om een andere reden die hele kerncentrale er nooit gaat komen. Dat moet de uitkomst van dat proces zijn. Maar ik ga daar blanco in en ik vind ook dat we daar niet vooraf een taboe op moeten leggen, op die regels. Hoe je het wendt of keert, er is gewoon een negatieve insteek. Dat is gewoon zo.

De heer ROEMERS (PvdA): De heer Bennema geeft eigenlijk de conclusie terug aan mij dat ik al een keuze heb gemaakt. Maar dit leg ik ook terug bij u: u hebt die keuze ook al gemaakt, doordat u in de motie zegt dat u de beperking wilt schrappen. Ons voorstel zou zijn: houd de motie aan tot aan de discussie over de Omgevingsvisie. Ik wil graag weten hoe u daarover denkt.

De heer BENNEMA (VVD): Nou nee, hij ligt gewoon vandaag voor en ik heb met meerdere partijen daarover gesproken. Het is gewoon goed om daar open met elkaar het gesprek over aan te gaan en daar vooraf geen hypotheek op te leggen.

De VOORZITTER: De heer Roemers, ten slotte.

De heer ROEMERS (PvdA): Dan constateer ik dat u twee dingen doet die elkaar conflicteren. Dat vind ik jammer.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De VVD heeft met in de ene hand de gaskraan nog niet losgelaten of zij geeft met de andere hand Groningen een kerncentrale alweer cadeau. Bijzonder toch. Nu is mijn fractie erg benieuwd waarom de VVD denkt dat die kerncentrale dan in Groningen moet komen.

De heer BENNEMA (VVD): Dit is weer een sterk staaltje *framing and shaming* van de ChristenUnie. Daar zijn ze goed in, in dit soort verhalen. Maar ik denk dat het gewoon bespreekbaar moet zijn. We hebben hier allerlei energievoorzieningen die in de toekomst ook wellicht worden vervangen. Ik wil daar gewoon een open discussie over. Het kan ook best zijn dat we in na gesprek met het Rijk erachter komen dat die kerncentrale beter in een andere provincie kan komen. Maar ik vind niet dat wij zo'n NIMBY-gedrag moeten hebben, we moeten dit gewoon bespreekbaar hebben.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Om iets bespreekbaar te maken is het nog niet nodig dat je een Omgevingsverordening aanpast. We praten ook over windmolens tot 20 meter, terwijl in de Omgevingsverordening staat dat dat niet mag. Wat de VVD voorstelt, is het schrappen van de beperking in de Omgevingsverordening. Begrijp ik het goed dat het u gaat om artikel 2.22.1 sub b en artikel 2.22.1 sub c?

De heer BENNEMA (VVD): Laat ik het zo zeggen uit mijn hoofd: het zijn de regels die een bestemmingsplan verbieden. De ene is een instructieregel en de andere is een direct werkende regel die gemeenten verbiedt om een kerncentrale onderdeel te laten zijn van een bestemmingsplan.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Mijn fractie is heel erg benieuwd of alle mede-indieners de Omgevingsverordening er dan wel bij hebben gepakt. Want het ene artikel is inderdaad een instructie en het andere gaat over het bestemmingsplan. Maar in de artikelen gaat sub b over boven het bovengronds opslaan van radioactief afval en gaat sub c over de bouw van een kerncentrale. Dus met name waar de VVD voorstelt om sub b te schrappen, horen wij graag of de VVD dan ook voorstelt om de opslag van bovengronds radioactief afval mogelijk te maken.

De heer BENNEMA (VVD): Ik zal de tekst er nog even bij pakken. Ik heb mij alleen gefocust op de opwek van kernenergie en niet de opslag van radioactief afval – uitdrukkelijk niet. Dat is niet de bedoeling van deze motie. Die discussie willen wij niet aangaan, het gaat echt om een centrale.

De VOORZITTER: Ik ben de tel kwijt bij de heer Geijtenbeek. Dus de 'drieënhalfste' keer, dan.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dan hopen we dat de VVD inderdaad nog even goed kijkt naar de Omgevingsverordening en ook alle partijen die kernenergie bespreekbaar willen maken, zich ook afvragen of ze het vandaag inderdaad mogelijk willen maken.

De heer BENNEMA (VVD): Dank, ik zal nog even goed naar de tekst kijken en die naast de verordening leggen, zodat die inderdaad wel de bedoeling van de indieners weergeeft. Want daar zijn we het wel over eens, zoals het ook in de tekst genoemd is. Dus daar zal ik nog even naar kijken. Dat is een goede opmerking.

Dan kom ik bij een tweede punt. Het Hoofdlijnenakkoord van de nieuwe coalitie stelt ook voor om een einde te maken aan de verglazing van het buitengebied, Oftewel geen grootschalige zonneparken op land. De VVD is een groot voorstander van dit voorgestelde beleid en wil in de geest van dit nieuwe beleid ook een tijdelijk verbod voor zonneparken in het buitengebied voorstellen. Met dit tijdelijk verbod, of moratorium, wordt voorkomen dat nieuwe initiatieven de ingeslagen weg van het College doorkruisen. Daarom dient de VVD de volgende motie in.

De VOORZITTER: We hebben motie nummer 38 met het briefhoofd van de VVD. titel 'Moratorium (tijdelijk verbod) zon op land(bouwgrond)'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,
Constateerend dat:

- het Hoofdlijnenakkoord '*Veur mekoar*' stelt dat er in onze provincie geen ruimte is voor nieuwe plannen voor grootschalige zonneparken op land (blz. 19);
- de uitwerking en toepassing van het Hoofdlijnenakkoord in de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening van de provincie Groningen nog enige tijd in beslag neemt;

- in de periode van uitwerking nieuwe initiatieven voor zon op land de uitgangspunten van het tegengaan van zonneparken op land kunnen doorkruisen;
- de regering bezig is met een uitwerking van de Zonneladder waarbij landbouw- en natuurgrond zoveel mogelijk worden ontzien; de juridische borging hiervan is echter pas voorzien op 1 juli 2024;

Overwegende dat:

- het wenselijk is dat de uitwerking van het ruimtelijk beleid ten aanzien van zon op land niet wordt doorkruist door nieuwe aanvragen voor zonneparken;
- een tijdelijk verbod of moratorium ruimte geeft om tot een goed afgewogen beleid te komen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- met spoed een voorbereidingsbesluit te nemen dat leidt tot een tijdelijk verbod op het plaatsen van zonneparken op land in het buitengebied;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Kijk, we hebben een ontzettend liberale partij voor ons. We moeten open het gesprek over aangaan over alle energievormen, bijvoorbeeld over kernenergie die net steeds wordt genoemd. Maar dan ineens komt er een motie met dat we ook iets niet willen. Terwijl de VVD heel graag – want dat hoor ik net steeds – open het gesprek wil aangaan. Waarom wil de VVD dit dan ineens nu al gaan afsluiten?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, dat is een heel goede vraag. Wij willen de zaak eerst eens even tijdelijk bevroren, zodat er goed beleid kan worden ontwikkeld. En in deze Staten is zon al heel vaak langskomen en ook het idee van een Zonneladder. Op dit moment is het gewoon goedkoper om op onze schaarse landbouw- en natuurgrond zonnepanelen aan te leggen, terwijl er ook heel veel terreinen kunnen zijn zoals daken, transferia – noem maar op – waar je ook zonnepanelen kunt aanleggen. Dwing dat eerst af, dan zit daar in dit opzicht wel meer keuze in. Maar wij zien hier ook de ingeslagen weg van het coalitieakkoord en wij zijn gewoon bevreesd dat mensen daartussendoor gaan fietsen. Dus wij willen dat bevroren, zodat het nieuwe College daar een goed beleid voor kan ontwikkelen. Wij hebben er vertrouwen in dat wat in het coalitieakkoord staat, goed wordt uitgevoerd. Dus dat is een richting waarin wij ons goed kunnen vinden.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, 'de VVD heeft er vertrouwen in', maar toch moet er motie over gemaakt worden. Los daarvan gaat het over al het land en al het buitengebied. Dus daarmee zet u alles op slot. Als er nou dorpen zijn die toch energieneutraal willen worden en dat gaat van onderop en die hebben een stuk grond nodig in het buitengebied, staat dat dan ook op slot?

De heer BENNEMA (VVD): Ja, dat staat ook op slot. Mevrouw Siersema doet alsof we nog geen zonnepanelen hebben in Groningen. Ik zou haar eens een keer aanreden – hoewel, dat moet je wel in een vliegtuigje, dus dat is wel een beetje vervuילend misschien – om eens rond te vliegen over Groningen. Ik heb dat twee beschouwingen geleden gedaan. Jongejonge, wat je dan wel niet ziet aan zonnepanelen! Dus laten we niet doen alsof geen zonne-energie hebben. Er is al een heleboel zonne-energie.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik heb helemaal niet gezegd dat we niet doen aan zonne-energie, absoluut niet. Maar ik kan hier wel uit concluderen dat hiermee alles, ook de initiatieven van dorpen, op slot wil zetten.

De heer BENNEMA (VVD): Nou ja, dan moeten we er nog wat beter naar kijken welke initiatieven wel of niet kunnen. Als je het heel precies bekijkt, heb je de bebouwde kom, je hebt daken en je hebt landbouwgrond. Dus er zijn verschillende zoneringen. Maar ik denk dat het goed is om voor het buitengebied in ieder geval de zaak op slot te zetten. Dus dit beleid kan verder worden uitgewerkt.

Ik ben hiermee aan het eind van mijn betoog. En aan het einde van een druk politiek jaar wens ik iedereen een heel mooie zomer toe, waarin voldoende energie wordt opgedaan om na de vakantie weer te werken aan de toekomst van Groningen.

De VOORZITTER: Dank u zeer, ook voor die wens. Dan geef ik het woord aan mevrouw Feenstra. Die spreekt namens de SP.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De SP wil iets zeggen over afbraak, opbouw, oplossingen en drie voorstellen om het vertrouwen van onze inwoners in de politiek weer terug te winnen.

Allereerst de afbraak. Rutte stopt ermee en het kabinet is gevallen. Dat is gunstig voor Nederland en voor Groningen. De neoliberalen hebben gemeenschappelijke voorzieningen te lang overgeleverd aan winstgerichte bedrijven ten koste van de democratische zeggenschap en het welzijn van gewone mensen. De belangen van winst gingen boven die van mensen, maar de belangen van het gas gingen boven mensen, waardoor onze huizen, ons openbaar vervoer en onze energierekening onbetaalbaar werden. Onze voorzieningen verschaalden. Zo verdwenen er bijvoorbeeld ziekenhuizen in Delfzijl en Winschoten en private investeerders plunderden als sprinkhanen zorgpartijen, zoals de mondzorg en ook de mentale zorg. Maar ook onze huurwoningen. Op de camping moet de gewone mens wijken voor de rijken. En de natuur gaat achteruit, boeren zitten al jarenlang in onzekerheid. Maar de agromultinationals boeren goed. De overheid vergat de brede welvaart te dienen. Het toeslagenschandaal en de stikstofcrisis zijn beide directe gevolgen van het dienen van verkeerde belangen. De lijst van afbraak en chaos is enorm lang.

Maar – nu kom ik bij de opbouw – nu de oude politieke wegvalt, ligt er een kans om te herstellen wat kapot is gemaakt. De SP gelooft sterk dat vergaande democratisering de oplossing is. De belangen van inwoners zijn te lang genegeerd ten gunste van winstbelangen, maar door meer georganiseerde inspraak en democratisering kunnen we de belangen van onze inwoners beter waarborgen. In de vorige periode hebben we al gevraagd om een verkenning van hoe we de publieke regie in de energievoorziening kunnen versterken. Deze motie is aangenomen. Ook zijn we blij dat de BBB onze petitie voor energie in publieke handen mede heeft ondertekend, naast ruim 12.000 inwoners in Groningen. Toen we samen de deuren langsgingen om te praten over of de inwoners het een goed idee vonden om de energie in publieke handen te nemen, zeiden ze: 'Ja, een goed idee. Maar dan ook onze zorg. En dan ook het openbaar vervoer.' Daarom zullen we de komende periode met voorstellen komen voor deze zaken.

Herstel gaat ook over het herstel van vertrouwen. Hiervoor hebben we drie voorstellen. Ten eerste: stop met het lobbyen voor bedrijven zoals Shell. Deze bedrijven hebben de gaswinningsgedupeerden veel pijn gedaan en dragen bij aan de opwarming van de aarde. De gaswinning stopt nu, maar het huwelijk tussen de provincie en de fossiele industrie gaat gewoon door op de oude voet met waterstof. Geen inwoner die gevraagd is of ze dat een goed idee vinden. Geen inwoners die gevraagd is of ze daarin mee willen participeren. Er is nog geen fonds opgezet voor de volgende ramp die mogelijk daaruit voortkomt. Kortom, het is een slecht huwelijk dat inwoners niet begrijpen en het wordt tijd dat we gaan scheiden. En bij die scheiding hoort wat de SP betreft ook het zelfstandig laten opereren van partijen die dat prima zelf kunnen. Op de website van het project Heavenn staat Shell vermeld als partner voor dit project. Dat project heeft bijna 50 miljoen euro aan subsidies gekregen, terwijl Shell vorig jaar een winst van 36 miljard euro heeft geboekt. Er zijn dus bedrijven die prima zelf in staat zijn om de kosten voor verduurzaming te dragen, maar toch subsidie ontvangen. Gedeputeerde Hamster vroeg in de commissie, in reactie op onze vraag: "Hoe kunnen we deze bedrijven zo ver krijgen dat ze initiatieven gaan ondernemen zonder dat daar subsidie tegenover staat?" Dat vinden wij een uitstekende vraag en daarom ook het onderzoeken waard. De vraag is dan ook: kunnen we van de gedeputeerde ook een toezegging krijgen dat hiernaar gekeken wordt en kunnen we hierover ook geïnformeerd worden?

Ten tweede stellen we voor om écht de zeggenschap van inwoners te organiseren. Want investeren in leefbaarheid gaat niet alleen over geld, maar ook over grip en zeggenschap over je eigen bestaan. Wij hopen dan ook dat volgens de Nota Participatie standaard aandacht wordt besteed aan participatie bij nieuwe beleidsvoorstellen, zodat we daar als Staten goed over na kunnen denken. Overigens, ik struikel over het woord 'participatie'. 'Zeggenschap' is een veel mooier woord. Of zoals de Groninger Bodem Beweging dat gebruikte: 'bewonerstoets'. Dat vinden we ook een mooi woord. Wat ons betreft worden de wensen, eisen en randvoorwaarden van bewoners altijd geïnventariseerd wanneer het beleid invloed heeft op mensen. Wat ons betreft nemen we de aanbevelingen van de Groninger Bodem Beweging over om de inwoners te laten bepalen hoe de ereschuld ingelost moet worden. En wat ons betreft komt zeggenschap in het DNA van alle Collegeleden en alle ambtenaren en schuiven we het niet af op de portefeuille van de Commissaris. Misschien kan het College toelichten waarom ze de keuze hebben gemaakt om participatie alleen onder te brengen bij de Commissaris?

En als laatste voorstel voor het herstel van vertrouwen wil ik met u een juichmoment delen. Juichend las ik over de burgemeester van Pekela – en ik citeer: *'Ik sta achter mijn bewoners. Die willen in meerderheid geen persluchtinstallatie. Wij hebben het over de industrialisatie van het landschap, over overlast en over ongemak en nog veel meer ondergrond gerommel. Er gebeurt te veel in een klein gebied. We hebben te maken met gas- en waterstofopslag en zout- en zandwinning.'*

Op nog meer geklooi in onze diepe ondergrond door bedrijven waar aandeelhouders de baas zijn met enkel winstoogmerk zitten we niet te wachten.’ Einde citaat. Dit is overigens wel een PvdA-burgemeester. Dát noem ik een houding met perspectief. Een houding waarvan je weet dat eerst de mens komt en pas het aandeelhoudersbelang. Een bestuurder met het voorzorgsprincipe dat over zorg voor mensen gaat. Laatste waren we al een beetje teleurgesteld over hoe de coalitiepartij PvdA haar uitspraak over het afbouwen van de zoutwinning afzwakte. Daar zien we het voorzorgsprincipe niet echt toegepast. Dus, College en Collegepartijen, laat ons vanaf nu telkens juichen voor uw houding en bovenal: help mee het vertrouwen van onze inwoners in de politiek te herstellen.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vroeg mij even af wat de SP tegenwoordig bedoelt met het afzwakken van de zoutwinning.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Wij hebben bij de behandeling van het Hoofdlijnenakkoord gevraagd om het stoppen van de zoutwinning. Naar ons beeld deelde de Partij van de Arbeid dat principe niet.

De heer ROEMERS (PvdA): Nou, volgens mij gaf de SP toentertijd aan dat wij in ons verkiezingsprogramma hadden staan dat wij tegen het winnen van zout waren en dat is niet zo.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, ik zal het even voorlezen wat in uw verkiezingsprogramma staat: *‘Wij moeten zorgen voor een directe oplossing voor alle onnodige risico’s van alle mijnbouw, dus ook zoutwinning. Waar deze schade veroorzaakt in onze provincie moet de zoutwinning afgebouwd worden en verdienen de bewoners onze steun.’*

De heer ROEMERS (PvdA): Dat klopt, dat gaat over gestapelde mijnbouw en daar valt zoutwinning ook onder. U weet net als ik dat zoutwinning niet zomaar gestopt kan worden.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Het gaat dus over afbouw, daar waar schade wordt veroorzaakt in de provincie: nou, daar is sprake van. Dus trekken wij de conclusie dat in het verkiezingsprogramma staat dat zoutwinning wordt afgebouwd. Dat moet ook netjes afgebouwd worden, want je kunt dat niet in één keer stoppen. Maar de richting is wel afbouw en die indruk kregen we niet van de PvdA. Misschien dat de PvdA nog één keer duidelijk kan uitleggen wat nou haar standpunt is? Nee, zie ik.

De VOORZITTER: Nou, daar zijn interrupties in ieder geval niet voor. Dus gaat u door met uw betoog.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik had drie punten genoemd. Toch wil ik nog even een kleine vierde punt toevoegen als we het hebben over een lobby. Want wat we hier net gezien hebben, is volgens mij de VVD die tussen neus en lippen door even vertelt dat ze met de investeerders gesproken hebben van kernenergie. Dat lijkt ook weer precies zo’n voorbeeld waar niet eerst geluisterd wordt naar inwoners, maar waar eerst geluisterd wordt naar de investeerders. Ja, dat noemen wij lobbywerk. Dus sluit alstublieft geen huwelijk met de kernenergie-investeerders, is ons verzoek.

De VOORZITTER: De heer Bennema gaat vermoedelijk uitleggen dat hij al met een ander getrouwd is.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, wat ik hier hoor, is toch wel een beetje ongehoord. Want wij spreken iedereen. Wij spreken inwoners in het gebied, wij spreken over mensen van allerlei bedrijven. Waarom zou je dat niet doen? Je wilt je als Statenlid overal laten informeren. Dus sluit de SP dan categorisch bedrijven uit om mee te praten?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Zeker niet. Wij hebben nog een aantal bezoeken staan bij bedrijven. Wij hebben recent nog Nobiam op bezoek gehad. Maar wij stellen altijd wel het belang van inwoners voor dat van aandeelhoudersbelangen, dat wel.

De heer BENNEMA (VVD): Nou ja, ik ben nergens aandeelhouder van een kerncentraleclub of wat dan ook. Wij gaan met iedereen in gesprek en natuurlijk ook met bewoners. Maar het een sluit het ander natuurlijk niet uit. Bedrijven kunnen ook oplossingen hebben voor onze inwoners. Inwoners vinden wat van bedrijven. Ik denk dat je de blik open moet hebben en met iedereen in gesprek moet gaan. Dat heeft de SP toch ook? Die gaat toch ook gewoon met bedrijven in gesprek? Of is dat altijd eerst met de inwoners en dan pas met een bedrijf?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja.

De heer MOES (BBB): Ik heb de SP, en niet alleen gedurende deze inbreng, vaak horen opkomen voor de belangen van de inwoners. Heel herkenbaar, die straatvechtersmentaliteit van die partij. Dat juich ik ook toe en dat vind ik ook mooi. Alleen, dan rijst bij mij toch wel de vraag welke economische activiteiten de SP denkt nog wel te kunnen laten uitvoeren. Welke ruimte is er nog voor ondernemers, voor investeerders of voor aandeelhouders? Of moeten we het allemaal zonder geld en zonder economie doen? Wat is dan dat plaatje dat daarbij hoort?

Mevrouw FEENSTRA (SP): 70 procent van onze economie draait op het MKB. Wij zijn een groot voorstander van bijvoorbeeld de maakindustrie en familiebedrijven. Die hebben vaak ook een langetermijnbelang. Die kijken vaak langer vooruit en hebben ook vaak meer oog voor de werknemers, omdat die daar ook dichterbij staan. Maar als we het hebben over durfkapitalisten of grootaandeelhouders of grote multinationals, dan hebben die vaak als belang om nog meer winst te maken. Dat gaat vaak ten koste van de belangen van de inwoners. Dus het is niet zo dat de SP tegen bedrijven is. Sterker nog, we hebben ooit een hele campagne gehad als het gaat om het MKB. We zijn zelfs een keer verkozen tot MKB-Partij van het Jaar. Dat is al een poosje terug, maar toch. Het gaat er even om hoe je in de gemeenschap staat. Sta je ervoor om er zoveel mogelijk geld uit te halen of sta je ervoor om een bijdrage te leveren?

De heer MOES (BBB): Ja, dat is heel mooi om te horen. Dat deel ik ook van harte. Maar toch ben ik dan benieuwd hoe de SP de rol van grotere bedrijven ziet in dat hele economische systeem. Want ook MKB-bedrijven en de maakindustrie kunnen inmiddels helemaal niet meer zonder grote bedrijven, waar ze vaak meer kapitaal beschikbaar hebben voor grote investeringen en grote projecten. Dan neem ik bijvoorbeeld de energievoorziening. Ik ken persoonlijk geen MKB-bedrijf dat genoeg kapitaal beschikbaar heeft om te investeren in bijvoorbeeld de ontwikkeling van een kerncentrale of wat voor centrale dan ook. Dus dan ben ik toch benieuwd waar de SP de grens trekt bij een MKB-bedrijf. Waar houdt een MKB-bedrijf op een MKB-bedrijf te zijn en wanneer het dan grootkapitaal is en hoe zich dat tot elkaar verhoudt?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, dat heeft te maken met het kapitalisme. Dus als je anonieme aandeelhouders hebt, dan heb je weinig binding met de omgeving en het bedrijf. Dat zou je een categorie kunnen noemen. De SP is ook altijd voor het nationaliseren van banken geweest, zodat ook de belangen van de gemeenschap gediend kunnen worden en het sparen en lenen goed geregeld kunnen worden. Nou ben ik even de draad wijt.

De VOORZITTER: Wilt u de kern van de vraag nog een keer horen?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, graag.

De VOORZITTER: Misschien wilt u dat dan beknopt doen, meneer Moes, want dat was best lang.

De heer MOES (BBB): Mijn excuses, voorzitter. Wat eigenlijk de grens is tussen het MKB en het grootkapitaal en hoe die twee zich tot elkaar verhouden. En of de SP zich ook bewust is van het feit dat ook het MKB het grootkapitaal nodig heeft in de economie.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ja, zoals ik al zei: de SP is voorstander van het nationaliseren van banken. Want dan heb je een gereguleerde en meer ten dienste van de gemeenschap staande vorm of organisatie, die vervolgens het MKB kan financieren.

De VOORZITTER: Helder genoeg voor dit moment, geloof ik. Mevrouw Feenstra vervolgt haar betoog.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik was al bijna bij het einde.

Afsluitend kijken we uit naar een reactie op onze drie voorstellen met betrekking tot het verbreken van de banden met de fossiele partijen, de zeggenschap van bewoners in het DNA van dit huis en een primaire houding van opkomen voor de belangen van onze bewoners.

De heer CLAASSEN (D66): Vrij en onbevreesd. Zo is D66 met nieuwe energie begonnen aan deze periode in de Provinciale Staten van Groningen. Met voor D66 het klimaat, het herstel van de natuur

en de waterkwaliteit en een duurzaam perspectief voor de landbouw als prioriteit voor de komende tijd. En dat zijn de onderwerpen waar we de komende tijd graag samen met andere partijen vrij en onbevoordel het College bij willen helpen. Tegelijkertijd zijn er ook andere onderwerpen waar D66 in dit debat aandacht voor vraagt, om het College verder richting te geven voor de komende periode.

O ja, voordat we ons richten tot het College, ook nog eens iets over onszelf: de spreektijd. Om onze politieke debatten nog beter te kunnen volgen, pleit D66, net als de heer Geijtenbeek vorige week namens de ChristenUnie, voor het weer invoeren van de spreektijd. D66 heeft in aanloop naar deze Algemene Beschouwingen besloten zich te focussen op de volgende drie onderwerpen: cyberveiligheid en digitalisering, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en sport en bewegen als middel voor integratie in onze maatschappij.

De fractie van D66 heeft de afgelopen periode via schriftelijke vragen en in Statencommissies herhaaldelijk zijn zorgen geuit over het niveau van de cyberveiligheid en digitalisering in het algemeen bij de provincie Groningen. Dit heeft voor D66 absolute toprioriteit. D66 heeft tijdens de Statencommissie van vorige week de toezegging gekregen dat wij in oktober worden geïnformeerd over de stand van zaken van het Uitvoeringsprogramma Digitalisering, met de verduidelijking of de provincie voldoet aan de wet- en regelgeving en hoe de digitale volwassenheid van de medewerkers is. Het College heeft ook toegezegd, de startdatum voor het onderzoek naar cyberveiligheid en -weerbaarheid, zoals aangegeven door Ernst & Young bij het onderzoek naar de weerstandscapaciteit, bij ons te presenteren. Om uiteindelijk voldoende weerbaar te zijn in cyberoorlogen, vinden wij het dan ook van groot belang dat er ook voldoende financiële middelen worden gereserveerd om deze strijd kunnen blijven voeren. We kijken dan uit naar de Begroting om te zien in hoeverre hier rekening mee is gehouden.

Met de val van het kabinet maakt D66 zich zorgen over de voortgang van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Landelijke maatregelen voor een landbouwvisie met perspectief voor boeren blijft uit en de mogelijkheid bestaat dat het stikstofdossier in de Tweede Kamer controversieel wordt verklaard. En deze stilstand vindt D66 ongewenst. Want het klimaat wacht niet, het stikstofdossier wacht niet en het natuurherstel en ook de waterkwaliteit wachten niet. Want stilte tikt de tijd door en wachten er ambitieuze en belangrijk doelen. De CO₂-uitstoot uit de landbouw moet snel verminderd worden, de waterkwaliteit moet in 2027 op orde zijn en al in 2025 moet 40 procent van de Natura 2000-gebieden aan de zogenaamde kritische-depositiewaardenormen gaan voldoen. Intussen wordt de economische schade door de stilstand groter en wachten vele boerenbedrijven inmiddels al bijna vier jaar op duidelijkheid en perspectief. Dit is ook een zorgpunt van LTO en het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt na het vallen van het kabinet.

Dit vereist actie. D66 verwacht daarom een proactieve houding van het College rondom het Nationaal Programma Landelijk Gebied en wil dat er zo gauw mogelijk in beeld wordt gebracht welke concrete maatregelen er nodig zijn en welke middelen we tot onze beschikking hebben om perspectief te creëren voor een duurzame landbouw in onze regio. En daarom wil D66 graag van het College het volgende weten. 1) Welke invloed heeft de val van het kabinet op de plannen van het NPLG hier in Groningen? 2) Gaat het College proactief de kansen voor perspectief en de benodigde maatregelen in kaart brengen, nu het beleid vanuit het Rijk zo onzeker is geworden? 3) Hoe en wanneer worden de Provinciale Staten op de hoogte gehouden door het College over de impact van de ontwikkelingen van de landelijke politiek op het Nationaal Programma Landelijk Gebied in Groningen?

Tot slot. In de provincie Groningen is de komende twee jaar minimaal plek voor meer dan 9.000 asielzoekers. Dat hebben de gemeenten in de provincie afgesproken met staatssecretaris Van der Burg van Justitie en Veiligheid. D66 is trots dat alle gemeenten in Groningen eensgezind een warm welkom bieden aan asielzoekers. Want als de mensen eenmaal in Nederland zijn opgevangen, vindt D66 het van groot belang dat ze vervolgens hier ook meedoen. We zien dat Oekraïense vluchtelingen, die vanaf dag één mogen meedoen in onze samenleving, het daardoor relatief snel goed doen. Tegelijkertijd zien we dat het systeem voor de opvang van asielzoekers onder druk staat. Mensen verblijven soms langer dan afgesproken in verschillende soorten opvanglocaties. En nogmaals, D66 vindt het van groot belang dat vluchtelingen mee kunnen doen vanaf dag één. Landelijk heeft D66 hier het initiatief genomen ten aanzien van taal, scholing en werk. En wat D66 betreft kan het deelnemen aan onze samenleving ook middels sport en bewegen vanaf dag één. Want de universele taal van sport kan zorgen voor verbinding tussen groepen mensen. Samen sporten draagt bij aan meer begrip en respect voor elkaar en daarmee voor een beter evenwicht en verbinding in de samenleving. En dat is wat we juist nu nodig hebben. Deelnemen aan sport betekent elkaar ontmoeten en vervolgens vaak ook deelnemen aan onze maatschappij.

De coalitie heeft toegezegd, een vervolg te willen geven aan het Gronings Provinciaal Beweegakkoord. D66 wil een programma vanuit het Gronings Provinciaal Beweegakkoord, dat sportorganisaties in staat stelt, hun spreekwoordelijke deuren open te gooien en asielzoekers in onze

provincie met sport en bewegen een kans te geven om actief mee te doen in onze samenleving. Daarom dient D66 samen met GroenLinks, de Partij voor de Dieren en Volt de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie van D66, mede namens de fracties van GroenLinks, de Partij voor de Dieren en Volt die onder volgnummer 39 is ingediend. De titel van de motie is 'Sport en bewegen voor asielzoekers vanaf dag één' en de motie eindigt met de volgende oproep aan het College: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Constateerend dat:

- de gemeenten in de provincie met staatssecretaris Van der Burg van Justitie en Veiligheid hebben afgesproken dat in de provincie Groningen de komende twee jaar plek is voor minimaal voor 9.197 asielzoekers;

Overwegende dat:

- als mensen eenmaal in Nederland zijn opgevangen, het van groot belang is dat ze mee kunnen doen in de samenleving;
- we zien dat Oekraïense vluchtelingen, die vanaf dag één mogen meedoen in onze samenleving, het daardoor relatief snel goed doen;
- samen sporten bijdraagt aan meer begrip en respect voor elkaar en daarmee voor een beter evenwicht en verbinding in de samenleving;
- uit de wetenschap blijkt dat waar mensen met verschillende achtergronden samen sporten, het wederzijds vertrouwen in elkaar toeneemt;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- binnen de middelen die beschikbaar worden gesteld voor het nieuwe Gronings Provinciaal Beweegakkoord, een deel van deze middelen te bestemmen ten behoeve van een programma, gericht op het mee laten doen van bewoners van verschillende soorten opvanglocaties in de samenleving, middels sport en bewegen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer KOLTHOF (PvdD): Meneer Joling, let u op. Ik ga proberen om die trofee te winnen!

Wij willen het vandaag hebben over de toekomst over onze provincie en wij maken ons daar zorgen over. Want hoe de toekomst van onze provincie Groningen er straks uit gaat zien, dat is op dit moment zeer onzeker. Sinds twee weken hebben we in deze mooie provincie een nieuw bestuur, hopelijk met nieuw elan. En in Den Haag worden in november de kaarten opnieuw geschud. Wij als fractie van de Partij voor de Dieren houden ons hart vast wat gaat komen, maar we hopen tegelijkertijd wel op positieve verandering. In onze ogen is het grootste vraagstuk waar we als provincie Groningen voor staan, het keren van het tij wat betreft de crises in onze natuur, ons milieu en ons aandeel in de opwarming van het klimaat. Aan de ene kant zitten we met gigantische schade aan onze natuur, biodiversiteit, bodemgezondheid en waterkwaliteit en dat gaat niet alleen over ons Lieftingsbroek, waar we het een tijdje terug over hebben gehad en waar de natuurkwaliteit dramatisch is. Maar dat gaat ook over de overige natuur in onze provincie.

Maar aan de andere kant is een transitie die met stoom en kokend water moet plaatsvinden, doorzetten ontzettend lastig. Wij zijn bang dat het draagvlak in Groningen gaat ontbreken om zelfs deze minimale doelen te behalen. De politieke elite in Nederland heeft zwaar gefaald door steeds problemen voor zich uit te schuiven. Ook hebben zij de agrarische sector er onvoldoende van weten te overtuigen dat er een noodzaak bestaat voor verandering. Zoals Sjaak van der Tak van LTO onlangs aangaf: *"Honderden boeren willen wel veranderen, maar duizenden boeren zijn nog niet zo ver."* Wij hebben allemaal nog het beeld hier voor onze ogen dat de deur van het provinciehuis werd ingebeukt en we hebben nog niet eens die maatregelen om tot natuurherstel te komen. Daar ligt onze zorg. Nederland lijkt wakker te zijn geschud en velen zijn ervan doorgedrongen geraakt dat het hoog tijd is om de opgelopen natuurschade aan te pakken, maar aan de andere kant zijn mensen nog niet klaar om drastisch te veranderen.

Nu het Landbouwakkoord is geklapt en de regering is gevallen, zit er voor de provincie Groningen maar één ding op: zelf maximaal het initiatief nemen om de transitie van ons landelijk gebied zo snel mogelijk voor elkaar te krijgen. Het is tijd dat het nieuwe bestuur fundamenteel gaat nadenken over ons voedselsysteem, om allerlei crises in samenhang aan te pakken. Want bij de manier waarop ons voedsel en dat voor de dieren in de veehouderij wordt geproduceerd, ligt de bron voor veel van de huidige opgaven. Wachten op Den Haag heeft tot deze situatie geleid en dat kan niet langer. Dit provinciebestuur moet de handschoen oppakken. Marjan Minnersma van Stichting Urgenda hield in het Financieel Dagblad een prachtig pleidooi voor de omschakeling naar biologische landbouw. Wij leven in Nederland in het meest veedichte land ter wereld. Ze constateert dat dit veel

risico's met zich meebrengt. Er komt in de veesector veel fijnstof bij, dat bijdraagt aan ongezonde lucht en daardoor ook longaandoeningen veroorzaakt. De intensieve veehouderij haalt enorm hoeveelheden veevoer uit andere werelddelen, wat leidt tot ontbossing waarmee de veehouderij een zeer grote bijdrage aan klimaatopwarming. Het hoge kunstmestgebruik in ons land verhoogt misschien wel de productie, maar verarmt tegelijkertijd de bodem, zodat deze niet langer regeneratief en waterbergend is. Ook is de sector verantwoordelijk voor verhoogde risico's op het ontstaan van nieuwe virussen en wetenschappers waarschuwen hier al decennia voor. Kijk bijvoorbeeld naar de uitbraak van vogelgriep hier in onze eigen provincie.

En Minnersma constateert verder – en ik citeer: *'(...) dat het gifgebruik in de Nederlandse landbouw hoger is dan in de meeste andere Europese landen. En dat gif stapelt zich jaar na jaar op en leidt tot steeds meer jonge mensen met onder andere Parkinson.'* Op 70 procent van de groenten en op 85 procent van ons fruit worden meerdere residuen van gifstoffen en bij 6 tot 9 procent hiervan gaat het om de maximale residulimiet. Dat meldt de NVWA. Even een toekomstbeeld.

Onderzoeksbureau Ecorys onderzocht dat het nationaal 3,6 miljard gaat kosten om in twintig jaar tijd de gehele landbouw biologisch te krijgen, maar dat ons uiteindelijk 4,9 miljard per jaar gaat opleveren. Met 100 procent biologische en natuurinclusieve kringlooptlandbouw voldoen we grotendeels aan de Wet dieren en halen we de klimaat-, natuur- en waterdoelen hier in onze provincie. Het volledig omschakelen naar biologische en natuurvriendelijke landbouw is wat mij betreft een open deur.

Boeren- en natuurorganisaties kunnen goed samenwerken: dat zien we ook in deze provincie. Als provinciale overheid kan dit optimaal worden gefaciliteerd met een houdbaar meerjarenperspectief. Een mooi voorbeeld hiervan is het Landelijke Aanvalsplan Landschap dat de aanleg van 220.000 hectare heggen, houtwallen en natuurvriendelijke oevers beoogt. Hier zijn zowel LTO, natuurorganisaties, waterschappen als verschillende provincies enthousiast over. Het aanplanten van bos en hout is wat ons betreft ook een open deur. Meer van dit soort groen slaat meer CO₂ op, heeft een sponswerking, heeft een positieve uitwerking op de biodiversiteit – ga zo maar verder.

Gedeputeerde Emmens gaf vorige week in een reactie op onze vraag naar structurele financiering voor het Programma Bos en Hout aan dat dit is opgenomen in het coalitieakkoord. Nou, dat hebben wij natuurlijk even gecheckt. Over de financiering valt uitsluitend te lezen – en dan citeer ik weer: *'(...) de middelen beter en slimmer kunnen worden ingezet.'* Dat lijkt ons een verkapte vorm van kritiek op de aanpak van het vorige College. Graag horen wij van de gedeputeerde wat hiermee wordt bedoeld. Wat wordt er bedoeld met 'slimmer en beter'? De overige teksten uit het akkoord stelden ook niet gerust. Het College schetst vooral veel beperkingen voor nieuwe aanplant en redenen om het niet te doen, in plaats van dat ze de kansen beschrijven en de daadkracht hierbij tonen. We gaan ervan uit dat zowel het College als mijn mede-Statenleden het belang inzien van de aanplant van 750 hectare aan nieuw bos en bomenrijen. Is de gedeputeerde bereid om voor de komende jaren het Uitvoeringsprogramma Bos en Hout veilig te stellen middels een structurele dekking? En wil het College hiertoe een voorstel doen bij de Begroting voor 2024? is onze vraag.

En om dan verder terug te komen op de behandeling vorige week van de Perspectiefnota. De bestaande en nieuw aangelegde natuur moet worden beschermd. Voor mens, dier en plant is dat van levensbelang. Ik heb in de afgelopen weken contact gehad met Staatsbosbeheer, dat zich ernstig zorgen maakt over het ontbreken van financiering voor de natuur. Daarin hebben ze mij een plaatje geschetst wat het betekent wat voor incidenten zij meemaken, wat de groene boa in de natuur tegenkomt in anderhalve week. Ze noemen het voorbeeld van Duurswold, waar in anderhalve week de volgende incidenten hebben plaatsgevonden: jachthondentrainingen in dotterbloemhooilanden, vernielde slagbomen en bebording en crossmotoren in glanshaverhooilanden. En over de Beleefroute in Heiligerlee: daar was bijna een aanrijding met een wandelaar, een quad met een lichtbak midden in de nacht – dan gaat het waarschijnlijk over stroperij –, doorgeknipte faunarasters in de nieuwe ecologisch verbindingzone Westerbroek en twee door loslopende honden doodgebeten reeën in het Roegwold. Terreinbeherende organisaties moeten goed in staat worden gesteld om natuurtoezicht meerjarig goed te organiseren. Ik vraag dan ook aan de gedeputeerde of hij in overleg wil treden met de terreinbeherende organisaties hierover, in samenspraak wil komen tot een adequate hoogte van financiering voor dat natuurtoezicht, daarmee ook met een voorstel komen om dat in een structurele financiering uit te werken en dat dat in 2023 de plannen duidelijk zijn, zodat in 2024 die middelen kunnen worden ingezet door de terreinbeherende organisaties. Ter overweging: een aantal provincie heeft ervoor gekozen voor het subsidiestelsel voor natuur en landschap open te stellen voor natuurtoezicht. Staatsbosbeheer geeft aan dat ze ongeveer 5,5 fte nodig hebben om dat natuurtoezicht echt van de grond te laten komen.

De heer MOES (BBB): Is de heer Kolthof dan ook van mening dat die boa's strenger moeten optreden tegen mensen die protesteren tegen geoorloofde jacht?

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik weet niet wat wordt bedoeld 'provoceren'. Dat vind ik een algemene term. Hebt u ook een voorbeeld?

De VOORZITTER: Ik denk dat u elkaar niet goed verstaan hebt. Het ging over demonstreren, geloof ik.

De heer MOES (BBB): Ja, het ging over het protesteren en het actief belemmeren van jagers in die gebieden. Die worden dan weleens door bepaalde groeperingen tegengewerkt in hun activiteiten, terwijl ze daar gewoon het volste recht toe hebben.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik hoop niet dat hier een pleidooi wordt gehouden tegen het demonstratierecht. Ik denk ook dat het demonstratierecht ook best ver mag gaan. We hebben de afgelopen tijd veel boeren de weg op zien gaan. Die mogen ook hun stem laten horen. Ik weet niet wat de BBB hier voorstelt, maar ik hoop niet dat het een pleidooi is tegen demonstratierecht. Ik denk dat dat af en toe ook weleens mag schuren, want die praktijken in de jacht kunnen af en toe het licht niet verdragen.

De heer MOES (BBB): Mijn excuses voor de onduidelijkheid. Het is geen pleidooi tegen het demonstratierecht, verre van dat. Maar die boa's moeten er dan op toezien dat er geen illegale dingen gebeuren. Wanneer dan jagers bezig zijn met hun werk, dan wil het nog weleens gebeuren – dan gaat niet over het demonstreren – dat zij actief worden tegengewerkt tijdens die activiteiten bij hun werk. Is de Partij voor de Dieren het ook met de BBB eens dat daar ook streng op toegezien moet worden en ook op dat soort vormen van militant ingrijpen?

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, daar wil ik even iets algemeen over zeggen. Ik denk dat het belangrijk is dat boa's de vrijheid krijgen om allerlei soorten criminele activiteiten in de natuur tegen te gaan. Dus hoe dat er precies uit ziet, is aan die boa's zelf. Ik hoop dat de BBB ons pleidooi steunt, omdat er ontzettend veel onveiligheid in de natuurgebieden. Op dit moment ontbreekt volledig een structureel financiering voor dat soort toezicht.

De VOORZITTER: De heer Moes, nog een slotwoord?

De heer MOES (BBB): Begrijp ik het dan goed dat de Partij voor de Dieren het met ons eens is dat die boa's ook een rol hebben in het faciliteren van de activiteiten van jagers, als die binnen de wettelijke kaders vallen?

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik ken geen voorbeelden waarbij jagers niet de vrijheid hebben gehad om hun activiteiten voort te zetten. Ik wil er bezwaar tegen maken dat dat beeld hier wordt geschilderd. Want juist die mensen die jagers in de gaten houden, proberen dat binnen de grenzen van de wet te doen. Dat mag af en toe weleens schuren, maar juist zij brengen aan het licht wat voor dierenleed daarmee gepaard gaat. Ik denk dat het goed is dat dat aan het licht komt in het kader van de maatschappelijke discussie.

De VOORZITTER: De heer Moes, voor de aller-aller-allerlaatste keer.

De heer MOES (BBB): Ik merk dat ik ook met mijn drieënhalve keer bezig.

De VOORZITTER: Daar gaan we geen gewoonte maken – dit even voor alle anderen.

De heer MOES (BBB): Begrijp ik het dan goed dat de Partij voor de Dieren vindt dat sommige activiteiten die schuren, wellicht ook wettelijk schuren en tegen het criminele aanschuren, die dan wel geoorloofd zijn, als dat in het straatje van de Partij voor de Dieren? Maar dat dat in andere gevallen beslist niet zo is? Dan is eigenlijk ook de logische vervolgvraag: wie bepaalt dan precies tegen welke activiteiten wel opgetreden wordt en welke niet?

De heer KOLTHOF (PvdD): Daar wil ik even twee dingen over zeggen. Als het gaat over het demonstratierecht, dan is dat echt een belangrijk grondrecht hier in Nederland. Dus daar mag het af en toe weleens wat schuren. Dat is het enige wat ik daarover zeg.

Daarnaast: gaat u maar eens in gesprek met terreinbeherende organisaties. Dit zijn geen problemen die in de praktijk zich voordoen. Ik noemde net een aantal andere problemen als het gaat om stroperij en als het gaat om dat we op RTV Noord hebben gelezen over het vernielen van uitkijktorens, waardoor mensen zomaar een aantal meter naar beneden kunnen vallen op het moment dat ze recreëren in de natuur. Het is onveilig en daar willen wij een stokje voor steken. Dus ik hoop dat de BBB mede oproept richting het eigen College daar een structurele financiering van natuurtoezicht tegenover te zetten.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Kijk, de Partij voor de Dieren heeft vind ik terecht een punt over die toezichtsgelden hiervoor. In 2021 zijn er hiervoor ook extra middelen naartoe gegaan. Is het dus de bedoeling om dit te continueren? Want dat was maar voor twee jaar.

De heer KOLTHOF (PvdD): Wij zijn in eerste instantie even benieuwd waar het College mee komt. Wij willen hun de vrijheid bieden om met de terreinbeherende organisaties in gesprek te gaan en met concrete voorstellen te komen. Alleen, wat ik wel hoor, is dat het natuurtoezicht op dit moment – dat is nog een voortgang van wat we eerder hadden – ondermaats is. Wij zijn als fracties tijdens de verkiezingen door Natuurmonumenten uitgenodigd om een keer mee te gaan met een groene boa. Je ziet dat daar een structurele onderbezetting is en dat dit aantal groene boa's nooit al die natuurgebieden in Groningen goed kunnen monitoren. Dus is er een groot risico voor de veiligheid.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dus de Partij voor de Dieren pleit dan denk ik voor én gelden die in 2021 dus voor twee jaar waren vastgelegd, te continueren en daarnaast voor nog een plus daarop?

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, dat klopt inderdaad. We zien graag een plus om dat fatsoenlijk, dat natuurtoezicht.

Zoals wij tijdens de campagne in maart van dit jaar aangeven, gaat de Partij voor de Dieren voor een groen Groningen met een bruisende natuur. Want dat is uiteindelijk de basis van ons bestaan. Op de lange termijn geen landbouw, geen voedsel, geen economie, geen leefbaarheid als de natuur niet langer levensvatbaar is. We hopen dat iedereen hier de schouders onder wil zetten – boeren, bestuurders en burgers – zodat die transitie zo snel mogelijk van de grond komt in ons belang. Dit om uiteindelijk grote onrust in de Groningse samenleving te voorkomen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Onlangs is het nieuwe provinciebestuur van Groningen geïnstalleerd. Het verschil met voorgaande, louter linkse Colleges is dat dit nieuwe College geen machtspolitiek wil bedrijven, waarbij de coalitiepartijen al het beleid bepalen en er nauwelijks invloed is vanuit de oppositie in Provinciale Staten. Dat hebben we hoop ik achter ons gelaten. Het nieuwe College wil dus meer dualisme in de besluitvorming, zodat het vertrouwen van de inwoners in de politiek weer kan worden hersteld. Bij alle plannen, voorstellen en/of voorgenomen besluiten zal door het nieuwe College de volgende vraag worden gesteld: wat hebben de inwoners van de provincie Groningen hieraan? De PVV vindt dat een goed streven, omdat zowel Provinciale Staten, de volksvertegenwoordiger, als Gedeputeerde Staten, het provinciebestuur, moet opkomen voor de belangen van de inwoners. Dat is waarvoor wij actief dienen te zijn in de provinciale politiek.

Onze inwoners zijn vanwege de hoge lasten en belastingen vooral bezig met financieel overleven. De energielasten, de woonlasten, de brandstof voor de auto, de kosten voor levensonderhoud en basisvoorzieningen zijn niet meer te betalen. En de politiek is bezig met *woke*, klimaat en immigratie, die de leefbaarheid voor gewone mensen alleen nog maar verder onder druk zet. Een volksvertegenwoordiger dient zich continu af te vragen hoe onze inwoners nou concreet beter worden van al die voornemens, plannen en maatregelen. Dat is onze taak. Machtspartijen die de afgelopen jaren hebben geregeerd en bestuurd en zich van het volk hebben vervreemd, met in hun kielzog de regionale afdelingen in Provinciale Staten, moeten nog wennen aan deze nieuwe bestuurscultuur. Dit omdat machtspartijen in de regel menen te weten wat goed is voor de mensen – en de Groningers in het bijzonder.

In tegenstelling tot de machtspolitiek kiest het volk niet voor de energietransitie, die hun energierekening meer dan verdubbelt. In tegenstelling tot de machtspolitiek vindt het volk de gevolgen van de massa-immigratie met toenemende overlast en toenemende verschraving van basisvoorzieningen in hun dorp, allesbehalve een goede ontwikkeling. In tegenstelling tot de machtspolitiek kiest het volk niet voor het saneren van onze agrarische sector, dat tot

bedrijfsbeëindigingen, economische schaarste en voedseltekorten en hoge voedselprijzen leidt. In tegenstelling tot de machtspolitiek wil het volk betaalbare boodschappen en redelijke benzineprijzen voor de auto. In tegenstelling tot de machtspolitiek wil het volk betaalbaar wonen in een veilig en goed geïsoleerd huis waardoor hun energierekening omlaag gaat, in plaats van een gasvrije woning waarin men zich scheel betaalt aan energie en de auto niet voor de deur kan parkeren of daarvoor zelfs moet betalen.

In tegenstelling tot de machtspolitiek wil het volk een leuke woonomgeving waar de voorzieningen op peil zijn. Het volk wil een leuke baan met een salaris waar je redelijk van rond kunt komen. In tegenstelling tot de machtspolitiek wil het volk betaalbare voorzieningen en het liefst iets overhouden in de portemonnee. De vraag die de PVV-fractie dan ook stelt aan het College, is: wat is het College voornemens te gaan doen om bijvoorbeeld bedrijven die echte werkgelegenheid creëren, te verleiden om zich in onze provincie te gaan vestigen? De PVV hoopt dat met een invloedrijke BBB in het parlement en provinciebestuur er daadwerkelijk een andere wind gaat waaien in Groningen, die recht doet aan onze boeren, aan onze vissers, aan het midden- en kleinbedrijf en aan onze inwoners.

Belangrijk uitgangspunt van het College is dat het provinciebestuur zich aan de wet wil houden. Maar ja, aan de wet houden is iets anders dan meer willen doen dan de wet voorschrijft. De PVV wil dan ook van het nieuwe College weten of het bereid is om te onderzoeken in hoeverre EU-regelgeving dan wel landelijke wetgeving überhaupt van toepassing is op de Groningse situatie en of dergelijke regelgeving en wetgeving wellicht ook anders kan worden geïnterpreteerd – in het belang van de Groningers, uiteraard – en dan met name voor de gangbare agrariër. Anders gezegd: om te onderzoeken of er ruimte in de wetgeving is voor eigen nuchter en realistisch beleid, in plaats van koploper te willen worden in met name stikstof-, klimaat- en immigratiebeleid.

De PVV-fractie heeft ook nog een aantal vragen over de Perspectiefnota en ook nog een tweetal moties. De eerste vraag is: kan het College tijdens deze behandeling van de Perspectiefnota in deze plenaire vergadering aangeven hoe het financieel beslag van het nieuwe coalitieakkoord zich verhoudt tot de beschikbare ruimte? Temeer daar in de Perspectiefnota gesproken wordt van 'enige ruimte', wat mijns inziens suggereert dat er niet voldoende ruimte is.

De tweede vraag: welke criteria zijn gehanteerd om 'onontkoombare beleidsuitgaven' te definiëren en op te nemen in de Perspectiefnota? En wie bepaalt deze criteria?

De derde vraag. Kan een verdeling per beleidsbeslissing worden aangegeven, alsmede een onderverdeling naar de grootste doorlopende kostenposten? Welke beleidsthema's worden gezien als 'onontkoombaar'? Het is ook al eerder gevraagd, daar kon toen geen antwoord op gegeven worden. Misschien dat er toch een mogelijkheid om daar toch nog iets concreet in te worden.

De vierde vraag is: welke beleidsplannen worden niet meer voortgezet vanwege het nieuwe coalitieakkoord? De PVV-fractie is daar heel benieuwd naar.

Vraag 5: is er zicht op de effecten van maatregelen van de nieuwe coalitie, bijvoorbeeld ten aanzien van de opcenten, voor de vrije beleidsruimte van de provincie? Het gaat hier om relatief bescheiden bedragen op een totale begroting van honderden miljoen. Dus die ruimte zou er onzes inziens moeten zijn. De PVV-fractie is dan ook van mening dat het voor het College te doen is om te bezien dat wat onomkeerbaar is, toch heel goed onomkeerbaar kan blijken te zijn. Vandaar dat we toch deze motie graag in zouden willen dienen. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Dat is een motie met de logo's van de PVV en Forum voor Democratie. Deze onder volgnummer 40 ingediend en draagt als titel: 'Opcenten omlaag, koopkracht omhoog'. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College van GS:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Constatende dat:

- de brandstofkosten de afgelopen jaren voor elke automobilist zijn gestegen;
- door de gestegen energiekosten de lastendruk van de gemiddelde inwoner enorm is toegenomen;
- in het Klimaatakkoord elektrisch vervoer wordt gestimuleerd;
- de aanschaf van een elektrische auto te duur is voor 'de gemiddelde inwoner';
- met driekwart van de elektrische auto's zakelijk wordt gereden;
- de aanschaf van een elektrische auto aanzienlijk wordt gesubsidieerd;
- eigenaren van een elektrische auto tot 2025 geen wegenbelasting betalen;
- eigenaren van een elektrische auto tot 2025 ook niet bijdragen aan de provinciale opcenten;
- de eigenaar van een elektrische auto vanaf 2023 ook korting kan krijgen bij het parkeren langs de weg, op een parkeerterrein of kan parkeren op een parkeervergunning;
- door de aanschaf van meer elektrische auto's de provincie Groningen minder inkomsten krijgt uit de motorrijtuigenbelasting;

- de provincie Groningen al jaren in de top drie staat van provincies met het hoogste percentage opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- Groningen, samen met de provincie Zuid-Holland, de twijfelachtige eer heeft in 2023 het hoogste percentage opcenten te heffen, namelijk 95,7 procent;
- het landelijk gemiddelde tarief over 2023 84,7 procent bedraagt;
- de provincie hierdoor een negatieve belastingcapaciteit heeft;
- de 'gemiddelde inwoner', die de subsidie voor elektrische auto's op moet hoesten, maar zichzelf nauwelijks een elektrische auto kan veroorloven, ook nog eens de gedeerde inkomsten van de provincie mag gaan compenseren en daardoor dubbel wordt gepakt;

Overwegende dat:

- de opcenten motorrijtuigenbelasting zo laag mogelijk dienen te worden vastgesteld;
- de afgelopen jaren structureel te veel opcenten zijn geheven;
- door de verlaging van de opcenten de financiële positie van de Groninger en daarmee de Groningse economie verbetert;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- de opcenten uit de motorrijtuigenbelasting voor ten minste één jaar lang op het gemiddelde landelijke niveau van 84,7 procent te zetten om de burger meer koopkracht te geven;
- dit te dekken uit de vrijgevallen gelden in de verschillende reserves;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): En dan nog een laatste vraag. Om geen tijd te verliezen: wat zijn de grootste uitdagingen en perspectieven die het College ziet voor de inwoners van Groningen voor de komende maanden in deze zogenaamde beleidsarme Perspectiefnota? Wat zijn de prioriteiten op korte termijn? Gaat het College een jaar stilzitten? Of het beleid van het vorige College voortzetten? Of kan het College aangeven dat ik dit helemaal verkeerd zie? Graag ook een uitleg waarom dat is.

Dan heb ik een motie over wonen, ingediend ook namens twee andere partijen: Forum voor Democratie en het CDA.

De VOORZITTER: Dat is motie 41 van de PVV, Forum voor Democratie en het CDA met als titel: 'Woningprojecten in het buitengebied'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,

De POV (Provinciale Omgevingsvisie) is geschreven naar aanleiding van een situatie van krimp. Daarbij is de mogelijkheid voor het toevoegen van woningen in het buitengebied erg beperkt. Herbestemming van panden om verval te voorkomen en het versterken van bestaande bebouwingslinten zijn, naast de Ruimte voor Ruimte-regeling, eigenlijk de enige mogelijkheden voor het toevoegen van kleinschalige woningprojecten in het buitengebied.

Dat zet in het buitengebied effectief grotendeels op slot voor extra woningbouw, ook voor kleinschalige hoogwaardige initiatieven. Waar gemeentelijke bestemmingsplannen ontheffingsmogelijkheden hebben om hoogwaardige initiatieven die de standaard regeldrift overstijgen, toch te kunnen uitvoeren, heeft de POV dit niet. Dat maakt dat de provincie de woonbehoefte van veel Groningers frustreert en zelfs bijzondere initiatieven die een nieuwe kwaliteit kunnen toevoegen aan het Groninger land al in een vroeg stadium in de kiem worden gesmoord door provinciale regels.

De PVV-fractie pleit voor een nadere aanpassing van de POV, waarbij beter wordt geanticipeerd op de huidige problematiek op de woningmarkt om meer ruimte te geven voor hoogwaardige bebouwing in het buitengebied in nieuwe ruimtelijke concepten.

Constaterende dat:

- bouwen in het buitengebied door het beleid van de provincie erg wordt bemoeilijkt en beperkt;

Overwegende dat:

- er sprake is van een woningcrisis en er te weinig aanbod van woningen is;
- er in de samenleving veel bijzondere woonwensen zijn, waar in standaardwoonwijken geen invulling kan worden gegeven;
- de POV geen ontheffing kent voor bijzondere plannen die qua kwaliteit boven de bestaande kwaliteitsnormen uitstijgen;
- Groningen een landelijke provincie is met veel ruimte;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- in de POV meer ruimte te bieden voor bovengemiddelde ofwel bijzonder wooninitiatieven in het buitengebied;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): En dan tot slot wil ik ook nog wat zeggen over de motie, het bord en de gewenste omgangsvormen die ter sprake zijn gekomen. De PVV-fractie herkent zich in dergelijke haatzaaiende acties en uitingen die PVV'ers in de regel ook ten deel vallen. Een bloemlezing daarover zal ik u besparen. Maar de gevolgen dicht bij huis zou ik wel graag met u willen delen. Zoals de consequenties naar aanleiding van een maidenspeech, in debatten of bijeenkomsten waarbij op de persoon wordt gespeeld. Over 'de vreselijke gevolgen voor jou en je gezin als je je baan verliest'. Of je wordt afgewezen tijdens sollicitaties omdat je je baan bent verloren en je wordt afgewezen je PVV-activiteiten. Of wanneer je van je stageadres wordt verwijderd vanwege activiteiten voor de PVV, zoals mijn geachte collega-Statelid, de heer Blaauw, is overkomen.

Belangrijk is dat andere meningen en standpunten niet worden gedefinieerd als bedreigend, intimiderend dan wel racistisch of discriminerend. Dat betekent dat je geen medewerkers, politici of politieke partijen moet uitsluiten. Bedreigen, intimideren en discrimineren begint in de regel met negeren. Daarna volgen opmerkingen, vervolgens gaan de opmerkingen over in schelden, al dan niet in combinatie met fysiek geweld. Dat is mij ooit in Provinciale Staten, en regelmatig nog steeds op straat, overkomen. Ik spreek dus uit ervaring. Maar gelukkig zullen we dit nu achter ons laten, heb ik begrepen. Ik ga ervan uit dat de PVV-fractie zich over uitsluiting en intimidatie, zowel in Provinciale Staten als in onze gemeenschappelijke carrière en wellicht ook op straat, geen zorgen meer hoeft te maken. We zien onze politieke toekomst dan ook met vertrouwen tegemoet.

De VOORZITTER: Ondertussen staat er al geruime tijd een lunch voor ons klaar. Ik had een vlaag van optimisme waarin ik dacht dat we de eerste termijn van de Staten wel zouden hebben gedaan voor de lunch. Maar dat zou ten koste gaan van de lunch en ook de concentratie. Dus ik stel voor nu een halfuurtje te schorsen en dan door te gaan met de eerste termijn van de Staten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Ik zou nu de heer De Wit de gelegenheid willen geven om het woord te voeren namens het CDA. Het woord is aan hem.

De heer DE WIT (CDA): Ja, de Algemene Beschouwingen zien er vandaag iets anders uit dan normaal. Dat komt door de recente beëindiging van een nieuwe College dat hier vandaag voor het eerst zo tijdens de Statenvergadering zit. En dat leidt er natuurlijk ook toe dat er een Perspectiefnota ligt die beleidsarm is. Want de plannen moeten immers nog worden uitgewerkt. Dat geeft ons als CDA de ruimte om eens een keertje te kiezen voor een andere invalshoek. We hebben de bijdrage van onze Algemene Beschouwingen 2023 de titel 'Soms ben je het probleem en soms de oplossing' meegegeven. Met die titel proberen we de Staten ook wat te prikkelen, want wij weten namelijk zeker dat als je dat zegt, mensen dat ook op verschillende manieren zullen interpreteren. En dat snappen wij, want dat is bij ons ook zo. Maar ons advies: stel uw oordeel nog even uit tot het einde van onze inbreng.

Deze titel, onze denkrichting en werkwijze, is bedacht om te komen tot een verandering in denken bij overheden. Die kansen ziet het CDA volop. Die veranderingen breng je ook nooit alleen tot stand. Dat doe je samen: we hebben elkaar hard nodig. We moeten solidair zijn met elkaar. Soms ben je het probleem en soms de oplossing: is eigenlijk heel zwart-wit. Het gaat uit van een tegenstelling in twee losse elementen: goed en slecht. Of zwart en wit. Om u een voorbeeld te geven: de bereikbaarheid en het voorzieningenniveau in grote, vaak dunbevolkte gebieden staan stevig onder druk. Als je dan puur en alleen naar de cijfers zou kijken, dan zullen ze in Den Haag zeggen: u hebt een probleem. Want verbindingen en voorzieningen in het buitengebied zijn onrendabel en duurder dan andere, meer dichtbevolkte gebieden van het land. Bij andere dossiers zal het Rijk ons juist zien als een oplossing. Denk aan de grote rol die Groningen gaat spelen bij de aanlanding van wind op zee, maar ook als het gaat om de opwek van zonne- en windenergie. Daarmee levert de provincie Groningen een heel grote bijdrage aan het halen van de doelstelling in het Klimaatakkoord. En we dragen daardoor ook bij aan oplossingen voor het energievraagstuk in de rest van het land.

Wat het CDA betreft zijn het probleem en de oplossing niet van elkaar te scheiden. Het is van belang om als overheid te kijken naar wat elk deel van het land specifiek nodig heeft. Maar ook om te

kijken wat elk deel van het land kan bijdragen aan andere delen van het land. Op deze manier kunnen we voor heel Nederland zaken verbeteren. Het vraagt wel om een kanteling in doen, denken en ook het verdelen van rijksmiddelen. Hier komt voor het CDA een belangrijke kernwaarde naar voren: solidariteit. De een heeft wat nodig van de ander, maar kan ook iets bieden als dat nodig is. Soms geef je wat, soms vraag je wat. *'Veur mekoar'*, zouden sommige mensen in deze zaal roepen.

Iedere Nederlander, ongeacht zijn of haar woonplaats, heeft recht op de beschikbaarheid van voldoende energie, bij voorkeur groen. Maar iedere Nederlander heeft ook recht op een dekkend OV-netwerk en goede voorzieningen in de directe woon- en leefomgeving. Mensen willen met de bus naar school, werk of een museum kunnen en ook met diezelfde bus weer terug kunnen naar huis. Dat geldt natuurlijk voor meer dossiers als het om een veilig en betaalbaar huis, passend onderwijs, een passende baan, goede zorg, een fijne woon- en leefomgeving. In Groningen zetten we ons in voor onze inwoners, maar tal van dossiers leveren ook al een bijdrage aan oplossingen voor complexe nationale en internationale vraagstukken. Denk aan de opvang van mensen die op de vlucht zijn voor oorlog, de productie van voedsel en producten voor binnen- en buitenland, de kennis die we opdoen binnen onze kennisinstellingen en het bedrijfsleven – bijvoorbeeld als het gaat om waterstof – en niet te vergeten de bijdrage die we decennialang hebben geleverd om Nederlandse huishoudens van Gronings gas te voorzien, met alle gevolgen van dien, overigens.

Mogen wij dan ook van de landelijke overheid en van andere overheden verwachten dat ze solidair zijn met ons als het gaat om het in stand houden van het OV, voorzieningen en fatsoenlijke gemeentefinanciën? Dat vraagt echt om een kanteling van denken vanuit het Rijk. En zoals we hier weten, krijgen we niks cadeau. Daarom is het belangrijk om vanuit Groningen gezamenlijk en consequent dit geluid te laten horen, zeker nu er in november wat te kiezen valt. Hoe? Door samen eensgezind op te komen voor onze inwoners en te blijven benoemen dat we vragen om solidair beleid vanuit de rijksoverheid.

Dat brengt mij bij het gasdossier. We hoeven niemand hier te overtuigen van de ernst van de problematiek rondom de gaswinning. Wat wij allemaal al wisten, heeft de uitslag van de parlementaire enquêtecommissie nogmaals bevestigd. Dat niemand hier wil dat vertraging optreedt in het afhandelen van schade, de versterkingsopgave en ons toekomstperspectief, is kraakhelder. Onze inwoners moeten hun rust en vertrouwen terugkrijgen. Wij denken dat de woorden van gedeputeerde Top van vorige week na haar gesprek met staatssecretaris Vijlbrief deels helpen om die rust terug te krijgen. We doelen daarmee op de uitspraak van Vijlbrief dat het demissionaire kabinet er alles aan gaat doen om de gemaakte afspraken na te komen.

En toch is er ook nog een andere zorg bij inwoners. Hoe waarborgen we landelijk de continuïteit om bij de aardbevingscrisis – want dat is het – geen verdere vertraging op te lopen? Vorige week presenteerde mijn fractiegenoot, Kristel Rutgers, een niet-alledaags voorstel om per direct de rust terug te krijgen en het broze vertrouwen in de overheid niet verder af te breken. Een verzoek om Vijlbrief ongeacht de nieuwe samenstelling van het kabinet in het zadel te houden. We waren blij met de steun van partijen die direct aangeven, de uitzonderlijke situatie en de noodzaak in te zien van denken en handelen buiten de gebaande paden. We begrepen ook heel goed dat ons idee bij een aantal anderen aanvankelijk voor wat verwarring zorgde. En dat hun eerste reactie negatiever klonk dan bedoeld. Ons voorstel om staatssecretaris Vijlbrief zijn klus in en voor Groningen af te laten maken, staat nog steeds. Wij willen niet denken in problemen, maar in oplossingen. Niet in partijkleur, maar in het oplossen van de crisis.

Het bewijs dat deze manier van denken werkt, zien we ook hier in deze zaal. Ik doel daarmee op de aanstelling van gedeputeerde Top als onafhankelijk, partijloos gedeputeerde. Ook landelijk is deze oplossingsrichting niet nieuw. Denk bijvoorbeeld aan de tijdelijke benoeming van minister Van Rijn tijdens de coronacrisis. Wij zijn ervan overtuigd dat dit een passend voorstel is, aangezien we in het aardbevingsgebied nog altijd te maken hebben met een crisis. En daarom dien ik hierbij namens het CDA de motie *'Laat Vijlbrief zijn klus afmaken'* in.

De VOORZITTER: Ik lees hem eerst voor, daarna geef ik de heer Moes de gelegenheid om daarop een welgemikte interruptie te plaatsen. De motie met volgnummer 42 is ingediend door het CDA, de Partij voor de Dieren en Volt. De titel werd zojuist al benoemd: *'Laat Vijlbrief zijn klus afmaken'*. Deze motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Constatende dat:

- het kabinet is gevallen en hierdoor opnieuw onrust is ontstaan in het Groninger aardbevingsgebied over de voortgang van het oplossen van de problemen ¹⁾;

Overwegende dat:

- de val van het kabinet mogelijke gevolgen heeft voor (het tempo van) de afhandeling van schade, de versterkingsopgave en het toekomstperspectief voor Groningers binnen en buiten het aardbevingsgebied;
- continuïteit bijdraagt aan het herstel van vertrouwen onder Groningers;
- staatssecretaris Vijlbrief veel vertrouwen geniet van Groningers;
- een opvolger voor het mijnbouwdossier tijd nodig heeft om ingewerkt te worden op dit grote en complexe dossier;
- deze tijd er niet is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- aan de Tweede Kamer over te brengen dat de Staten van Groningen veel vertrouwen hebben in staatssecretaris Vijlbrief;
- de leden van de Tweede Kamer op het hart te drukken dat de crisis die zich in Groningen afspeelt en die veel gevolgen heeft voor het welzijn van Groningers, geen vertraging duldt en daarom vraagt om 'out-of-the-box denken';
- de Tweede Kamer te verzoeken om na te denken over een constructie waarbij staatssecretaris Vijlbrief, ongeacht de samenstelling van een nieuw kabinet, zijn klus af kan maken;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

1) <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/1040446/groningse-reacties-op-kabinetsval-we-moeten-beslist-geen-pauze-hebben>

De heer MOES (BBB): Ik vroeg me even af in hoeverre de heer De Wit vindt dat het voorstel in deze motie te vergelijken is met de situaties die hij net ook opsomde, onder andere de situatie van mevrouw Top als partijloos gedeputeerde.

De heer DE WIT (CDA): Nou, wij denken als CDA dat er wel degelijk een parallel in zit. De BBB heeft ook gekeken naar wat er nodig was in Groningen op het gasdossier en is daarbij uitgekomen bij gedeputeerde Top. Zo hebben wij ook nagedacht over wat er landelijk nodig is om de crisis in Groningen op te lossen en rust en vertrouwen terug te krijgen bij Groningers. Daarbij hebben wij dezelfde conclusie getrokken.

De heer MOES (BBB): Ja, ik begrijp het denkproces van het CDA, maar ik vraag me dan toch af of dat wel vergelijkbaar is. Want de situatie in Groningen was dat wij op zoek waren naar de beste kandidaat voor die positie. Maar die situatie is landelijk natuurlijk anders, omdat er al iemand op die positie zit en het denkproces van de staatssecretaris op die positie in die tijd natuurlijk niet wie in Nederland het beste geschikt zou zijn om voor de Groningers dit dossier op te pakken als staatssecretaris. Natuurlijk is het zo dat er veel vertrouwen in hem is – dat zien wij ook. Maar zou het niet beter zijn om tegen die tijd dat er opnieuw iemand gezocht moet worden naar de beste persoon op de beste plek, de persoon van de heer Vijlbrief opnieuw mee te nemen als mogelijke kandidaat? Maar om niet op voorhand uit te sluiten dat wie anders dan ook dat eventueel net zo goed, of misschien zelfs wel beter, zou kunnen.

De VOORZITTER: Ik vind de aanloop naar de vraag wel iets aan de lange kant. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ja, en toch was de vraag bij ons wel helder. Wij willen geen vertraging. En wij zijn als CDA helemaal niet van mening dat er niet andere mensen zijn die heel goede dingen zouden kunnen doen op dit dossier. Alleen, op het moment dat we nu de tijd moeten nemen om een nieuw iemand aan te stellen die het dossier nog volledig eigen moet maken en we ook iemand moeten hebben die het vertrouwen van de Groningers moet zien krijgen, dan gaat daar tijd overheen. En die tijd hebben we niet. We zitten in een crisissituatie in het aardbevingsgebied en die duldt wat het CDA betreft geen vertraging.

De heer MOES (BBB): Dus dan begrijp ik het goed dat het CDA ervan uitgaat dat wie dan ook, elke denkbare persoon, die op die positie zou kunnen komen, dan per definitie te veel tijd nodig zou hebben, hoe goed diegene ook in het dossier zit? En dat diegene altijd op 2-0 achterstand staat, hoe dan ook? Is dat op voorhand de conclusie?

De heer DE WIT (CDA): De conclusie is dat Vijlbrief het vertrouwen heeft, de kennis heeft en druk met die plannen bezig is. En ongeacht wie je daar neerzet, is er uiteraard tijd nodig om met die plannen weer aan de slag te gaan, om dossierkennis op te doen, maar ook om het vertrouwen van Groningers te winnen. Wij willen juist rust krijgen in het aardbevingsgebied dat we met alle plannen als het gaat

om schadeherstel en de versterkingsopgave en het toekomstperspectief in Nij Begun, kunnen doorgaan. Ook in de periode die ertussen zit. Want in november komen er verkiezingen aan. We gaan ervan uit dat het daarna nog wel even duurt dat er een nieuw kabinet zit. We hebben geen tijd te verliezen. Onze inwoners hebben geen tijd te verliezen.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik vond de vergelijking met minister Van Rijn mank gaan, omdat die invloeg toen de minister die daarvoor verantwoordelijk was, oververmoeid raakte en de heer Van Rijn degene was die dat daarvoor heeft gedaan. Hij heeft ook tijdelijk die klus gedaan en vervolgens is er een nieuwe persoon gekomen. Ik vroeg me wel even af of de heer De Wit ook gesproken heeft met de heer Vijlbrief.

De heer DE WIT (CDA): Op dit dossier hebben wij als CDA niet gesproken met Vijlbrief. Het eerste wat meneer Roemers namens de Partij van de Arbeid aangeeft over dat de argumentatie rondom de heer Van Rijn nat gaat: de vergelijking die we daar trekken als CDA, is dat er op dat moment sprake was van een crisissituatie waarin ook gehandeld moest worden uit het belang van in dat geval Nederland. In dit geval vinden wij ook dat er sprake is van een crisissituatie waarbij er vanuit Nederland gehandeld moet worden voor Groningen.

De heer ROEMERS (PvdA): Nee, dat we te maken hebben met een crisis, daar zijn we het denk ik wel over eens. Alleen, wat mij een beetje triggerde, is dat u zegt dat ongeacht de samenstelling van het nieuwe kabinet hij zijn klus kan afmaken. Naar ons idee duurt die klus nog minimaal nog dertig jaar, als we dat Nij Begun erbij pakken. Ik heb gelezen dat de heer Vijlbrief op 17 augustus 60 jaar wordt. Dus als hij klaar is, is hij 90 jaar oud. Hoe ziet de heer De Wit dat?

De heer DE WIT (CDA): Laat ik vooropstellen dat ik hoop dat meneer Vijlbrief heel oud wordt in goede gezondheid. Maar het gaat er nu om dat wij bezig in de provincie met plannen als het gaat om schadeherstel, de versterkingsopgave en Nij Begun. Bij het uitwerken van die plannen zijn wij ervan overtuigd dat dat niet zo lang gaat duren. We vinden het in ieder geval nu essentieel om de continuïteit te houden in dit dossier. We hebben net de parlementaire enquête gaswinning gehad. Het Rijk heeft net aangegeven wat het wel, maar vooral ook wat het niet wil doen. We vinden het juist goed om nu ervoor te zorgen dat we er tempo in houden.

U zult wel denken: gaat het CDA dan nog wat zeggen over de Perspectiefnota? Het antwoord is 'ja', Wij hebben de afgelopen weken met verschillende maatschappelijke organisaties gesproken over de plannen voor de komende periode. Tijdens deze gesprekken was er één ding dat regelmatig naar voren kwam. Was doet het nieuwe College met de beleidsplannen en akkoorden die eind 2023 aflopen? Wij nemen aan dat deze plannen ook in financiële zin worden gecontinueerd totdat er nieuwe plannen zijn vastgesteld. Onze vraag ligt voor de hand: is deze aanname juist? En in het vervolg daarop: zou het College richting de betrokken organisaties, waarvoor de beleidsplannen aflopen eind 2023, willen communiceren dat dit het geval is? Nu bestaat bij velen van hen de angst dat er een gat ontstaat in begrotingen met alle gevolgen van dien. Volgens mij willen we dat met z'n allen voorkomen.

Dan willen we nog iets zeggen over de samenwerking binnen Provinciale Staten. Voor ons als CDA is de belangrijkste voorwaarde voor succesvolle samenwerking respect voor elkaar. En dat lijkt een cliché, maar zonder goed naar elkaar te luisteren, zonder écht onbevooroordeeld naar elkaar te luisteren, zonder verduidelijkende vragen te stellen die helpen om elkaars woorden en denkwijze echt te begrijpen, komen we geen stap vooruit. Dan blijven we ons eigen standpunt en onze eigen visie eindeloos herhalen. Dat brengt niemand vooruit en oplossingen van grote vraagstukken in onze provincie geen stap dichterbij. Een goede en respectvolle discussie overal, maar specifiek in onze Staten en met onze inwoners en belangenorganisaties, brengt ons dichterbij elkaar. En dat is wat inwoners terecht van ons verwachten. Dat maakt dat wij goede democratische besluiten kunnen nemen. En om die boodschap symbolisch kracht bij te zetten, hebben wij voor ieder Statenlid een speldje gekocht. Geen speldje voorzien van een partijlogo, maar een speld van de Groninger vlag. Want Groningers vertegenwoordigen onze gezamenlijke opdracht. En ik hoor wat geluid hier naast mij bij de leden van GS, maar ik zal ervoor zorgen dat de leden van GS ook zo'n speldje krijgen.

Tot slot doen wij een oproep aan ons allen om de komende jaren de discussie effectief, respectvol en inhoudelijk te voeren in het belang van onze inwoners. Dit sluit ook aan bij de oproep eerder vandaag van onze collega's van GroenLinks. We dagen alle Statenleden uit om de komende vier jaar bij te dragen aan het verbeteren van het imago en de effectiviteit van ons openbaar bestuur. Soms zullen we voor problemen staan, maar samen vinden we de oplossingen.

Mevrouw REININK (Volt): Voor Volt is het aantal speerpunten belangrijk: burgers bereiken en samenbrengen. Volt wil iedere Groninger bereiken en samenbrengen om maatschappelijke lokale problemen aan te pakken. Volt faciliteert waar nodig. Burgers moeten vooraf worden meegenomen in het proces en de politiek moet oprecht luisteren. Alleen op die manier kunnen we het vertrouwen in de politiek terugkrijgen. We vinden het dan ook jammer dat onze motie voor een klimaatberaad het niet heeft gehaald, maar we blijven luisteren naar de wensen van onze inwoners en blijven vechten voor directe democratie.

Ons tweede speerpunt is kansengelijkheid op elk gebied verbeteren. Kansengelijkheid van Stad tot Ommeland ongeacht bijvoorbeeld inkomen, afkomst, *gender*, opleidingsniveau – ga zo maar door. Iedereen heeft recht op gelijke kansen. Hierom dienen we de motie van D66 'Sport en bewegen voor vluchtelingen' mede in. Sport draagt bij aan de mentale gezondheid van ieder mens en iedereen moet dan ook deze mogelijkheid hebben. Ook de motie die de Partij voor het Noorden zo zal indienen betreffende schoolzwemlessen zullen we daarom mede indienen.

Naast sport en welzijn is ook mobiliteit voor ons een belangrijk onderdeel van kansengelijkheid. Een goed betaalbaar netwerk van openbaar vervoer tussen dorpen en steden draagt hieraan bij en aan de kansen voor de inwoners van onze provincie. Volt wil werken aan een diverse inclusieve samenleving waarin de talenten en capaciteiten van elke inwoner worden erkend en gewaardeerd. We zullen niet meewerken aan beleid dat de kloof tussen verschillende groepen verder vergroot.

Het derde speerpunt: Groningen klimaatneutraal in 2040. Klimaatverandering raakt ons allemaal. Het is een uitdaging die we alleen samen het hoofd kunnen bieden. Volt maakt heldere keuzes om voor 2040 klimaatneutraal te zijn. Voor Volt kan de energietransitie dan ook niet snel genoeg gaan. Wat ons betreft moet elke oplossing bespreekbaar zijn. Dit is ook de reden dat we de motie van de VVD wat betreft kernenergie mede hebben ingediend. Wij erkennen dat er nadelen zitten aan kernenergie, maar dat betekent niet dat er geen gesprek gevoerd moet worden. Zonder gesprek zullen we niet komen tot *out-of-the-box* oplossingen die gedragen worden door onze inwoners.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ik constateer dat meer mensen zijn gestopt bij het lezen van de titel van de motie en het dictum van de motie van de VVD overgeslagen hebben. Het is namelijk al mogelijk om te spreken over kernenergie. In het verkiezingsprogramma van Volt staat dat een kerncentrale in de Eemshaven alleen kan, als daar voldoende draagvlak voor is bij de lokale bevolking. Ik ben benieuwd of mevrouw Reinink weet of er voldoende draagvlak is bij de lokale bevolking.

Mevrouw REININK (Volt): Ik weet dat er op dit moment niet voldoende draagvlak voor is. Maar dat betekent niet dat dit iets is wat niet kan veranderen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Waarom steunt mevrouw Reinink dan een motie om dat wel al te veranderen in de regelgeving?

Mevrouw REININK (Volt): Wij steunen deze motie, omdat wij willen dat de energietransitie zo snel mogelijk gaat. We vinden dat kernenergie daarbij serieus in overweging genomen moet worden. We zeggen niet per se dat er een kerncentrale moet komen, maar we willen hier wel serieus over in gesprek met elkaar.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek, ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dat 'serieuze gesprek' dat mevrouw Reinink wil voeren om te kijken of er misschien toch nog draagvlak komt – ook al weet ze nu al dat het er niet is – zou dat niet ook een heel zorgvuldig proces moeten zijn?

Mevrouw REININK (Volt): Uiteraard.

Ik was gebleven bij dat we om dezelfde reden de motie van de VVD over het moratorium niet zullen steunen, aangezien we alles bespreekbaar willen houden. Alleen samen beschermen en koesteren we de planeet voor toekomstige generaties.

Tot slot mijn persoonlijk speerpunt, digitalisering. Digitalisering draagt namelijk niet alleen bij aan al onze speerpunten, maar waarschijnlijk aan de speerpunten van alle andere partijen hier. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de website van de provincie Groningen, zoals ik eerder ook benoemd heb. Die voldoet momenteel niet volledig aan de Europese normen van toegankelijkheid. Wat je bijvoorbeeld ziet, is dat er door laag contrast op de website, deze niet goed gelezen kan worden door

slechtzienden, doordat de voorleessoftware hierdoor niet werkt. Ook zijn niet alle secties goed vertaald naar het Engels en Duits, waardoor mensen die de taal slecht beheersen, de informatie niet kunnen lezen. Dit zijn allemaal problemen die niet bijdragen aan een toegankelijke en open politiek. Daarnaast zagen we ook in de Voorjaarsmonitor dat er vooral op het gebied van digitalisering de prestaties achterlopen. Dus wij willen hier volop op gaan inzetten en zullen digitalisering na het reces ook op de agenda gaan zetten.

Tot slot wat waarschijnlijk iedereen van ons had verwacht: Europa. Maar wat ons betreft is Europa geen speerpunt, maar de kern van elk besluit. Het kloppend hart van samenwerking en progressieve politiek. Samen uitdagingen aangaan in plaats van door grenzen te laten belemmeren. Leer ervan en met elkaar. De EU biedt Groningen een kans om nog verder te groeien en bloeien en om de regio te laten schitteren als bruisend centrum van economische activiteiten, innovatie en duurzame ontwikkeling.

De heer ZWART (PvvhN): Indachtig alle opmerkingen die gemaakt zijn over de spreektijd vandaag, denk ik dat dit een van de laatste kansen is om uitgebreid de spreektijd te nemen en wil ik u ook de mogelijkheden geven om met redenen te discussiëren over de verkorting van de spreektijd. Ik heb een stapetje papieren meegenomen. Ga er maar voor zitten, zou ik zeggen.

Volgens een bijdrage in het Dagblad van het Noorden van professor Herman Breuring, hoogleraar bestuursrecht aan de RuG, moeten de politieke partijen in de Staten duidelijk maken dat de Staten gaan over ruimtelijke ordening, natuur en milieu, economische ontwikkeling en cultuur. Ook schrijft hij dat burgers in Nederland niet weten wie de burger in de Eerste Kamer vertegenwoordigt – ik kijk even naar de tribune – vooral omdat deze leden niet door henzelf gekozen worden. Daar is de Statenfractie van de Partij voor het Noorden het hartgrondig mee eens. Sowieso is het kapen van provinciale verkiezingen door tv-optredens van lijsttrekkers, die eigenlijk bij de verkiezingen helemaal geen lijsttrekker zijn, onzinnig en beledigend voor de provinciale politiek. Maar ook omdat de Eerste Kamer zich een rol aanmeet die juist terecht vraagt om een rechtstreekse verkiezing door de kiezers in dit land en zeker niet door de overheersende partijpolitieke, bij dezen niet meer van deze tijd zijden getrapte verkiezing. Dit om maar even mee te beginnen.

We zijn inmiddels een paar weken verwijderd van het aanbieden van het Groningse coalitieakkoord. Daarover hebben wij in een vergadering met elkaar al het nodige gezegd en natuurlijk opmerkingen over gemaakt. Dat moeten wij als Staten ook vooral blijven doen. Grotendeels pleit dit nieuwe coalitieakkoord voor de voortzetting van het vorige, met een opvallend verschil: er zijn veel open plekken aan te wijzen waar het te voeren beleid voor de komende jaren niet beschreven staat. Wat dat betreft lijkt dit meer op een verkiezingsprogramma dan op een beleidsdocument. Enfin, dat geeft ruimte aan iedereen hier om er wat van te vinden en de kans om beleidsmatige voorstellen van de oppositie toe te voegen. Dan kun je ze altijd immers nog de schuld geven als het slecht uitpakt. Maar met de grote lijnen in dit coalitieakkoord kan, zo denken wij, iedereen, net als wij, heel goed leven. De daadwerkelijke invulling is wel voorbehouden aan de coalitie.

De Partij voor het Noorden wil graag beginnen over de mijnbouw in Groningen. Na jaren van vechten en aandacht vragen voor de gevolgen van deze mijnbouw lijkt het erop dat onze inwoners eindelijk zijn gehoord en er een einde komt aan een situatie waarbij de rest van Nederland garen spint en de Groningers de klos zijn. Er is wat compensatie. Niet de compensatie waar wij naar aanleiding van de gasenquête menen recht op te hebben, maar weer wat Den Haag ons gunt. Een voor het Haagse goede compensatie. Volgens Breuring gaan wij over dat gunnen ook al niet, maar we mogen er wel een opmerking over maken. Er is wel toegegeven dat Groningen is achtergesteld en dat de door kabinet na kabinet toegebrachte schade aan huis en geest gecompenseerd moet worden. Maar de Haagse zuinigheid voor wat betreft het Noorden moet deze compensatie gedaan worden uit een veel kleinere pot en inclusief het schadeherstel. Wij vinden dat letterlijk een afkoop waar wij niet akkoord mee kunnen gaan. Wij gaan er dan ook van uit dat er nog steeds wordt dooronderhandeld vanuit Gedeputeerde Staten met dit kabinet en met het volgende Haagse kabinet. Voor ons is het nog niet klaar. Hoe staat de gedeputeerde hierin? Wat mogen we als daden verwachten?

Nog steeds hebben onze inwoners zowel fysiek in huis als geestelijk in hun lichaam problemen met de financiële en psychische afhandeling van de mijnbouwproblemen. Daar, vinden wij, hebben wij ook een verantwoordelijkheid naar onze inwoners toe en het is tevens ook een belangrijke taak voor Gedeputeerde Staten. Houd vast aan wat we met elkaar in eerste instantie passende compensatie vinden. Het gaat niet om geld. Het gaat om een compensatielijst die is ingediend. Nu weet ik wel: kinderen die vragen, worden overgeslagen. Maar blijven zeuren opent deuren. Hoe denkt de gedeputeerde hierin een rol te kunnen spelen en wat zullen de vervolgstappen zijn? Wij willen hier graag met enige regelmaat over worden bijgepraat. Wil en kan de gedeputeerde ons dat toezeggen?

De gaswinning stopt, putten moeten dicht – alle putten. Meten wat er in de ondergrond gebeurt, hoeft niet per se met een open put. En wat te doen met zout? De Partij voor het Noorden vindt dat we gefaseerd moeten stoppen met de zoutwinning. Gefaseerd, omdat de zouteconomie en werkgelegenheid voor Groningen ook nog steeds belangrijk is. Groningen, en dus ook de zoutschade, moet worden vergoed. Tevens moet ook de omgekeerde bewijslast gelden. Schade aan zowel boven als onder de grond moet worden vergoed in het mijnbouwgebied. Een schadefonds in te vullen door de zoutbedrijven is voor ons dan ook een noodzaak – en ook voor de inwoners.

Het gebruiken van lege zoutcavernes voor de opslag van bijvoorbeeld waterstof of perslucht dient in een participatiebijeenkomst met omwonenden besproken te worden, waarbij nadrukkelijk rekening gehouden dient te worden met de mening van de betrokken inwoners.

Alternatieve energie in al zijn vormen moet bespreekbaar zijn en besproken worden. De Partij voor het Noorden is niet a priori voorstander van kernenergie, maar vindt dat met de inwoners van Groningen gesproken moet gaan worden over alle alternatieven zonder uitsluitingen. Ik herhaal het nog even: wij zijn als Partij voor het Noorden geen voorstander momenteel van kernenergie. Maar wij vinden wel dat we er informatie over moeten kunnen krijgen.

Elektrische energie zal in de toekomst nodig zijn voor alle ontwikkelingen en die behoefte wordt alleen maar groter. Wat de Partij voor het Noorden betreft is regeren vooruitzien en deze discussie met de eigen inwoners kan kennis en kunde over het energievraagstuk vergroten. Een referendum in de toekomst zou wat ons betreft ook een logisch vervolg zijn.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De Partij voor het Noorden, die volgens haar programma vindt dat er geen draagvlak is in Groningen voor een kerncentrale, zegt dat ze ook geen voorstander is van kernenergie. Waarom wil de heer Zwart dan de mogelijkheid creëren om wel een kerncentrale te bouwen in Groningen?

De heer ZWART (PvdN): Dank voor deze vraag. Ik voelde hem de hele morgen al aankomen. Eigenlijk is het ook geen verrassing. Als je het programma van de Partij voor het Noorden goed leest, staat daarin dat wij hebben vastgesteld dat er op het moment van schrijven geen draagvlak is voor kernenergie. Dat is een jaar geleden inmiddels. Zaken veranderen. Ja, u kunt erom lachen, maar ik vind dit heel ernstig. Als je dertig, veertig jaar eigenlijk de hele discussie over kernenergie wilt stoppen of bent gaan stoppen en vervolgens geen informatie deelt over de veranderingen in kernenergie, kun je er op dit moment in de veranderde vorm niet over oordelen. Wij missen als fractie een hele hoop achtergrondinformatie. En we zijn echt wel aan het zoeken en het lezen geweest. Wij vinden dat al dan niet kernenergie in Groningen een vraagstuk is dat je moet voorleggen aan de inwoners. Maar als de inwoners niet geïnformeerd zijn, kun je je geen oordeel vormen. En dus moeten we niet praten over wel of geen kernenergie, maar moeten we met elkaar gaan praten over wat nou eigenlijk de voordelen zijn van kernenergie. Wat zijn de nadelen van kernenergie? Wat zijn de alternatieven voor kernenergie? Dat is het korte antwoord.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Goed idee om de Groningers erover te laten spreken, bijvoorbeeld op 15 maart 2023, toen zij dachten dat de Partij voor het Noorden een partij was die tegen kerncentrales was. Blijkbaar hebben zij zich opnieuw ingelezen – niet in het dictum van de motie, overigens – en nu besluiten ze toch iets anders te vinden dan wat zij de kiezers drie maanden hebben geleden. Is dat niet vreemd, meneer Zwart?

De VOORZITTER: Het mag via de voorzitter. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvdN): Nou, ik zou er graag rechtstreeks antwoord op willen geven: nee, het is niet vreemd dat je je met ontwikkelingen in de maatschappij niet bezighoudt. Dat is helemaal niet raar. Dat doen we met elkaar. Elektrisch gaan rijden zijn we ook op gegeven moment mee begonnen. We willen allemaal elektrisch rijden, maar toen we erover begonnen tien, vijftien jaar geleden, zeiden we: Ah, dat kan niet. Een auto die zelf de route bepaalt: daar willen we het helemaal niet over hebben, want dat is levensgevaarlijk. Ja, misschien moet we er uiteindelijk voor kiezen om geen kernenergie toe te laten in Groningen. Maar als we niet leren over de ontwikkelingen op het gebied van kernenergie, kunnen we er niet met elkaar over praten. Dan kiest een aantal mensen voor ons en we willen als inwoners van Groningen veel liever zelf kiezen. Dus kom op met die informatie!

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek, ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Laat ik maar de goede conclusie trekken en het mooie eruit halen. Blijkbaar staan er dingen in het verkiezingsprogramma van de Partij voor het Noorden die drie maanden na de verkiezingen al niet meer gelden. Dat geeft hoop, ik ga hem goed bestuderen. Misschien haal ik er nog wat lichtpuntjes uit.

De heer ZWART (PvdN): Ik weet eigenlijk niet wat nou de vraagstelling is. Behalve dat ik de heer Geijtenbeek wil bedanken voor het stukje reclame dat hij maakt voor de Partij voor het Noorden, namelijk dat wij een lerende organisatie zijn. Dat wij met onze beide benen in deze maatschappij staan. Dat we gaan kijken naar de ontwikkelingen die er zijn. En dat we ten minste willen ontdekken welke veranderingen voor ons wel relevant zijn en niet. Meneer Geijtenbeek laat zich op dit moment afleiden, maar dit is wel degelijk een antwoord op zijn vraag. Wij willen weten of we nou voor of tegen moeten stemmen en dat is het enige wat hij daarvoor nodig heeft – en niet meer dan dat – is goede informatie. En als je dat op andere plekken wilt ophalen, prima. Maar als je niet leert, weet je ook niks.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik hoor echt heel veel tekst nu van de heer Zwart. Maar in het begin hoorde ik de heer Zwart zeggen: 'Wij zijn niet voor kernenergie.' En toch steunt u de motie van de VVD. Daarmee steunt u niet alleen het feit dat er een informatiesessie moet komen – daar kun je nog wat van vinden. Maar u zegt ook dat u een aantal beperkingen wilt schrappen uit de Omgevingsvisie. Daarmee zegt u dus indirect dat u dus voor kernenergie bent, want u maakt dat dan mogelijk. Hoe ziet u dat?

De heer ZWART (PvdN): Hoe zie ik dat? Ik wil de keuze mogelijk maken. Op het moment dat je gaat kiezen tussen een gesloten deur en een deur, heb je geen keus. Dus laten we nou met elkaar vaststellen dat in de toekomst, om te voorkomen dat Groningen wordt volgeplempt met windturbines en zonnepanelen, alle alternatieven die er zijn, ook in de discussie moeten worden betrokken. En als je niet weet wat de alternatieven zijn of welke invloed ze hebben op de maatschappij, kun je er geen keuze in maken.

De heer ROEMERS (PvdA): Dat is niet echt het antwoord op mijn vraag. Als ik niet voor kernenergie ben, dan wil ik het ook niet mogelijk maken. U geeft aan dat u de deur op een kier wilt houden voor als het wel mogelijk is. Maar u zegt net aan het begin: ik wil geen kernenergie. Waarom zou ik dan de deur op een kier laten?

De heer ZWART (PvdN): De Partij voor het Noorden is op dit moment niet voor kernenergie. Maar wij willen wel weten wat het is. Welke vormen er zijn, welke alternatieven er zijn en of wij op een gegeven moment een keuze kunnen maken in kernenergie. Of we a priori moeten zeggen: we doen het niet. En als ik geen informatie heb en ik weet niet hoe zaken in elkaar steken, dan kan ik die keuze niet maken. Want ik heb de kennis niet om die keuze te maken. Waar wij alleen om vragen, is: geef ons die kennis en maak het zinnig door te zeggen dat we openstaan voor iedereen. Zoals dat in een goede coalitievorming ook hoort: je hoort eerst open te staan voor iedereen en daarna doe je pas eventueel deurtje dicht.

De VOORZITTER: De heer Roemers, ten slotte.

De heer ROEMERS (PvdA): Dan concludeer ik dat de heer Zwart iets voorbarig is geweest door te zeggen dat hij nu niet voor kernenergie is, maar wel de deur openhoudt. Tegelijkertijd ben ik ook benieuwd waar we na het zomerreces staan. Dan zijn we straks drie maanden verder en dan staat de Partij voor het Noorden er misschien heel anders in.

De heer ZWART (PvdN): Ja, hier wordt iets gedaan wat eigenlijk onbetamelijk is. Er wordt niet geluisterd. Ik zeg heel duidelijk dat wij alle mogelijkheden willen bespreken en de kennis willen opdoen om een eerlijke keuze te maken. Daarmee heb ik nog geen enkele keer gezegd dat wij zeggen dat er nu kernenergie in Groningen moet komen. Dat zeggen we niet en dat willen we niet op dit moment met de kennis die we nu hebben. Maar we constateren dat bij onszelf de kennis en kunde ontbreekt. En daarmee willen we ons verrijken en willen we op dat moment een eerlijke keuze kunnen maken. Ik vind dat stukje *framing* dat gebeurt, een conclusie verbinden als iets wat je zelf misschien niet eens begrijpt en dus de verkeerde conclusie is, niet fair en niet juist.

De heer DE WIT (CDA): Ik heb wel goed geluisterd naar meneer Zwart van de Partij voor het Noorden. Hij gaf aan dat de Partij voor het Noorden een lerende organisatie is. Dus toen dacht ik: dan

ga ik toch een interruptie plaatsen. De Partij voor het Noorden had het er net over dat de deur open of dicht is. Is het niet zinvoller om eerst de deur dicht te laten, met een dichte deur het gesprek aan te gaan en vervolgens te kijken of we die deur open gaan zetten?

De heer ZWART (PvhN): Ik vind de vraag een hele juiste. Ik kan er ook heel mooi antwoord op geven. Als je niet weet wat zich achter de deur bevindt, kun je niet kiezen. Dus die deur moet eerst eens even op een kier.

De heer DE WIT (CDA): Ja, volgens mij hoeft een deur niet open te zijn kennis te vergaren over een bepaald middel, in dit geval kernenergie. Laat ik een andere vraag stellen. Op het moment dat in de Omgevingsvisie een aanpassing wordt gedaan op het gebied van kernenergie, wat voor gevoel denkt de Partij voor het Noorden dat dat kan opwekken bij inwoners van Groningen op het moment dat dat nu al gebeurt, nog voordat dit gesprek met de Staten op een goede manier gevoerd is?

De heer ZWART (PvhN): De vraag is wat voor gevoel ik denk dat bij de Groningers nu opgeroepen wordt, nu wij gewoon de kennis willen vergaren die nodig is om een goede keuze te maken. Ik hoop dat mensen zeggen: goh, die gaan niet over één nacht ijs. Maar die denken na, die laten zich informeren en die kiezen dan. En iedereen die op dit moment er zo tegen ageert, wil geen alternatieven horen. Die zit vastgeroest in een mening. Die gooit deuren dicht, terwijl ze misschien open zouden moeten staan. Maar ze vergeten dat er op gegeven moment geen andere uitweg is. Dat is het gevoel dat dit bij mij oproept.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Ja, ten slotte. De motie van de VVD is opgebouwd uit twee elementen. Het eerste is om een hoorzitting te organiseren waarbij we in gesprek gaan. Dus eigenlijk de oproep die meneer Zwart ook namens de Partij voor het Noorden doet. Maar het tweede deel vraagt al om een wijziging in de Omgevingsvisie en –verordening. Het eerste deel zou volgens mij in het presidium geregeld kunnen worden. Dat vraagt al iets voordat we het gesprek zijn aangegaan. Zou de heer Zwart van de Partij voor het Noorden willen overwegen of hij die motie wil steunen omdat dat tweede punt erin staat?

De heer ZWART (PvhN): Ook zijn wij een lerende organisatie en denk ik dat de omschrijving zoals wij die willen voorstellen in de motie die door de VVD is ingediend en ook door ons, misschien niet helemaal goed begrepen wordt. Maar wat wij willen, is behalve een hoorzitting in de Staten ook – daar stond ik al mee te wapperen bij een andere motie – te zorgen dat de inwoners kennis en kunde krijgen. Want wij kunnen hier wel denken dat wij de keuze moeten maken voor Groningen, maar uiteindelijk zijn het onze inwoners. Want dertig tot veertig jaar lang is kernenergie een taboe-onderwerp geweest. Ik begrijp heus wel de aanval op het partijprogramma van de Partij voor het Noorden. Maar daar staat heel duidelijk in dat wij niet voor kernenergie zijn met de kennis die we nu hebben. Dat wij willen dat onze kennis verandert en opnieuw een keuze kunnen maken, wil niet zeggen dat hij meteen positief uitvalt voor kernenergie. Dat kan ook negatief. Maar wij willen wel weten waar we over praten.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De Partij voor het Noorden komt elke keer weer terug op de informatiedeling. Ik denk dat dat punt heel helder is. Maar het punt van de open deur is niet helemaal helder en daarom wil ik even een andere analogie gebruiken, namelijk de open sluis. Op het moment dat wij de sluis openzetten, krijgen wij al natte voeten, zonder dat we goed gesproken hebben over of we het waterpeil al dan niet omhoog willen hebben. Op het moment dat wij die punten in de verordening weghalen, dan liggen er al mogelijkheden voor investeerders om te zeggen dat het niet in de verordening staat dat dit niet mag, dus dan kunnen ze er al aanspraak op maken. Als u dan de analogie van die sluis neemt, is de Partij voor het Noorden nog steeds van mening dat we die sluis moeten openzetten?

De heer ZWART (PvhN): Ik wil wel in die analogie meegaan, ik vind het een hele mooie. Maar ik denk dat wij op dit moment al natte voeten krijgen. Als wij luisteren naar onze inwoners in de provincie, dan horen we divers gemopper over de windturbines die er staan, de grote bezwaren die daaraan kleven, de geluiden die ervanaf komen, de ruimte die zonnepanelen innemen. En natuurlijk kun je op daken gaan leggen, maar iedereen is ervan doordrongen dat wij onze energieproductie moeten veranderen. Dat we daar in elk geval over moeten nadenken. Dat we daar informatie over moeten inwinnen. Nou

weet ik ook dat waterstof op een gegeven moment ter sprake zou kunnen komen: prima. Als je kijkt naar de energiebehoefte in 2040 of in 2050, heb je tien keer zoveel windmolens in Groningen nodig als er nu staan om voldoende waterstof te maken tijdens de momenten dat de wind waait, om te zorgen dat iedereen voldoende energie heeft. We kunnen de toekomst niet negeren. Zolang wij gezegd hebben hier met elkaar dat wij geen gas of fossiele brandstoffen meer gebruiken, dat een stikstofprobleem geeft: daar ben het mee eens. Maar wij moeten de ogen niet sluiten voor de consequentie die het krijgen van energie vanuit windmolens en zonnepanelen. Want dat neemt ruimte in en dat geeft andere problemen. We moeten alle andere alternatieven overwegen. Die natte voeten hebben we. We hebben de sluizen opengezet door overal in Groningen windmolens toe te staan met abnormale hoogtes. Die van 200 meter zijn er al en men wil alleen maar uitbreiden. Die natte voeten moeten we of willen hebben en dan moeten we niks doen. Daar staan inderdaad over vijftien, twintig jaar tien keer zoveel molens. Of we gaan over alternatieven nadenken. Als je over alternatieven wilt nadenken, moet je je laten informeren. En dat is het enige waar wij nu om vragen.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik constateer twee dingen, namelijk dat de Partij voor het Noorden bij die informatie blijft. En dat dat tweede deel van het dictum geschrapt kan worden uit de VVD-motie wat de Partij voor het Noorden betreft.

En het tweede is dat de alternatieven die de Partij voor het Noorden wil overwegen, nu heel erg gefocust zijn op kernenergie. Ik hoop toch echt dat de andere mogelijkheden ook tot dat informatiegesprek behoren.

De heer ZWART (PvvhN): Ik laat deze opmerkingen maar voor rekening van mevrouw Feenstra. Ik kom zo met een motie die het waarschijnlijk wel duidelijker maakt.

De heer KOLTHOF (PvdD): Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, voorzitter. Luistert u ook, meneer Joling?

De VOORZITTER: Het gaat niet om het aanroepen van de voorzitter, het gaat om het vermijden van het woord 'u'. Dat is de truc.

De heer KOLTHOF (PvdD): O, excuus. Dat had ik nog niet helemaal begrepen.

Nee, ik maak me eigenlijk weer meer zorgen, niet alleen over het standpunt dat binnen een jaar wisselt. Maar in die zin ook meer om de democratische legitimiteit. Want er is in maart gestemd voor de provinciale Statenverkiezingen. Ook veel inwoners van Het Hogeland, die in meerderheid tegen een kerncentrale zijn, zullen ook gedeeltelijk hebben gestemd op de Partij voor het Noorden. Die zullen gestemd hebben op de Partij voor het Noorden, ook waarschijnlijk vanwege het energiestandpunt. Ik kan dit niet begrijpen. Het voelt voor mij alsof de Partij voor het Noorden de mensen gewoon voor het lapje heeft gehouden en nu een jaar later met de VVD meedoet. Ik wil u vragen waarom u er nu voor kiest om een draai te maken in die zin?

De VOORZITTER: Het ging bijna goed met 'u'. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvvhN): Laat ik heel duidelijk zijn voor de collega van de Partij voor de Dieren. Er is geen draai gemaakt op het moment dat je vraagt naar meer informatie. Ik wil eigenlijk wel een paar zinnen terug gaan en duidelijk maken dat de mening van de Partij voor het Noorden over kernenergie totaal niet is veranderd. Er is een aantal leden in deze zaal dat wil horen dat wij een andere mening hebben. Dat is – even ademhalen – onzin. Op dit moment – tot op dit moment! – is de Partij voor het Noorden geen voorstander van kernenergie. En als u kunt tellen op uw vingers, dan zult u deze opmerking inderdaad van ons al een paar keer gehoord hebben. Het enige wat wij zien, is dat wij in de toekomst te maken hebben met een veranderend energievraagstuk. Dat er meer elektriciteit gebruikt gaat worden en er dus meer elektriciteit geproduceerd moet worden. Als je dat wilt produceren, kun je niet tien keer zoveel windmolens in Groningen neerzetten en vijf keer zoveel oppervlakte aan zonnepanelen, of je kunt nadenken over alternatieven. Alle alternatieven. En of dat eb- en vloedbewegingen zijn, of de golfslag in het Schildmeer of wat dan ook: het hoort allemaal bij die informatie. Dus ook kernenergie. En daarvan hebben wij geconstateerd dat wij de laatste dertig, veertig jaar – ik blijf het volhouden – onvoldoende informatie hebben gehad om daar nu een keuze over te maken. Let wel: we praten niet meer over de kerncentrales van dertig, veertig jaar geleden, maar we praten over nieuw ontwikkelde kerncentrales die andere werken, anders functioneren en anders zijn.

De VOORZITTER: De heer Kolthof, ten slotte.

De heer KOLTHOF (PvdD): Dan vraag ik mij af waarom de Partij voor het Noorden dit niet in haar verkiezingsprogramma heeft opgenomen. Welke informatie hebt u in de tussentijd ingewonnen waardoor u nu de deur openzet voor een kerncentrale en meestemt met een motie van de VVD? Welke nieuwe informatie is er binnen een jaar bij de heer Zwart binnengekomen waardoor het verkiezingsprogramma in de steek gelaten door zijn eigen fractievoorzitter?

De heer ZWART (PvhN): Ik vind het heel vervelend dat de heer Kolthof blijft *framen* dat wij voor een kerncentrale zijn. Ook in deze zin van de heer Kolthof. Ik maak daar echt bezwaar tegen. Want ik wil het wel voor u opschrijven. Als ik nou een schoolbord hier had, schreef ik het voor u op: *'De Partij voor het Noorden is geen voorstander van kernenergie.'* En als u vanuit dat oogpunt wilt redeneren, dan kunnen we elkaar vinden. Maar op het moment dat er constant wordt gezegd dat de Partij voor het Noorden zegt dat zij voorstander is van een kerncentrale, kunnen we geen discussie voeren. Want dan heeft de collega-afgevaardigde de juiste informatie niet. En als je de juiste informatie niet hebt, dan moet je zien dat je die krijgt. Dat is wij willen: kennis over kerncentrales. Wij hebben niet voldoende en niet de juiste informatie en wij willen op eerlijke gronden een keuze maken. En om de kiezers erbij te halen. Er staat nog steeds letterlijk in ons programma: *'De Partij voor het Noorden is geen voorstander van kernenergie.'* De Partij voor het Noorden wil wel graag weten op welke basis wij moeten kunnen kiezen. En dus moet je leren.

De VOORZITTER: De kwestie lijkt me nu helder genoeg. Echt waar? Nog een interruptie? Heb ik u stiefmoederlijk behandeld? U krijgt nog een laatste ronde van mij.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik voel me een beetje achtergesteld. Ik heb ook mensen gezien met vier reacties.

De VOORZITTER: Als u het deze keer precies via de voorzitter doet, is het oké.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik doe m'n best, ik doe m'n best.

Dit is informatie die de heer Zwart en de Partij voor het Noorden allang kunnen verzamelen en in het verkiezingsprogramma had kunnen zetten. Daar hadden ze allang in kunnen voorzien. En dan mag de heer Zwart wat mij betreft daar nog wel op reageren, maar het gaat hier gewoon om kiezersbedrog.

De heer ZWART (PvhN): De opmerking 'en daar mag de heer Zwart wat mij betreft op reageren' is eigenlijk een opmerking die kant noch wal raakt. Natuurlijk mag ik reageren. Ik kan zelfs heel boos reageren en ik kan nu heel poeslief reageren. Maar ik vind wel dat wij hier een eerlijke discussie moeten voeren. En dat op het moment dat er een discussie worden gevoerd, er ook geluisterd kan en moet worden naar het antwoord dat iemand geeft. Als daar geen begrip voor komt, dan voel ik toch een boosheid in me opkomen. Nee, ik zeg niks meer, ik ga verder met mijn betoog als u het goed vindt, voorzitter.

De VOORZITTER: Zeker.

De heer ZWART (PvhN): Ik was gebleven bij het aanbieden van een motie. Alstublieft.

De VOORZITTER: Dat is een motie die onder volgnummer 43 is ingediend, waarboven de logo's van de Partij voor het Noorden en de VVD staan. Die heet 'Geef licht, licht voor'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,
Constaterende dat:

- het elektriciteitsvraagstuk in de toekomst een grotere discussie gaat worden;
- de huidige alternatieven als zonnepanelen en windturbines steeds meer ruimte vragen;
- veel inwoners bezwaren hebben tegen windturbines en zonneweiden;
- mensen steeds meer stroom gaan gebruiken;

Overwegende dat:

- stroomvoorziening een maatschappelijke discussie gaat worden;
- 'van het gas af' de consequentie heeft dat er nog meer vraag naar elektriciteit gaat komen;
- duurzaamheid bij veel mensen inmiddels hoog aangeschreven staat;

- kennis en kunde over de toekomstige stroomvoorziening niet breed aanwezig is;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- een programma te ontwikkelen met alle voors en tegens van mogelijke oplossingen voor de sterk stijgende vraag naar elektriciteit en de kennis en kunde met betrekking tot elektriciteitsopwekking te verbreden;
- alle alternatieven voor het opwekken van stroom op te nemen in een educatieprogramma;
- het educatieprogramma te delen via lokale media, om een zo breed mogelijk publiek te bereiken, dit te betrekken en dat vervolgens mee kan discussiëren over toekomstige oplossingen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvvhN): Nog even onderstrepend dat het om alle vormen van alternatieve bronnen gaat.

De huidige energiewinning brengt met zich mee dat Groningen inmiddels naar ons idee veel te veel hoge windmolens heeft geplaatst. Dat heeft direct te maken met de ruimtelijke ontwikkelingen in Groningen. Hoeveel windturbines willen wij als Groningers eigenlijk geplaatst hebben in onze provincie? Willen wij ruimte houden voor onszelf om plezierig en goed te kunnen wonen? Willen wij uitzicht op de schittering van de wieken en de windturbines en het geluid daarvan horen? Houden we dan financieel als burgers de hand op en laten we deze ongemakken afkopen? Is dat we willen? Of willen we ook kunnen recreëren, wandelen in bossen of tussen landerijen zonder de megalomane windturbines van 200 meter hoogte?

Windturbines met een ashoogte tot 15 meter hoogte hebben wij als Staten gebillikt bij boerderijen. En daar staan ze ook meestal. Plannen om deze te verhogen tot 20 meter ashoogte zijn in de afgelopen periode steeds afgewezen. Wij hebben de afgelopen vier jaren daar diverse debatten over gevoerd en vanuit verschillende partijen moties over ingediend. Natuurlijk is het zo dat die 5 meter extra hoogte meer informatie oplevert. 10 meter hoger levert nog meer op. En 50 meter hoger: wow! Maar naar ons gevoel is op deze manier ook het einde zoek. Duidelijkheid en betrouwbaarheid in het politieke bestuur: we hebben in de afgelopen jaren tot 15 meter ashoogte besloten. We moeten oppassen dat we niet een bepaalde groep gaan bevoordelen ten koste van anderen. Wie heeft namelijk die hinder? Hinder in de vorm van die bromtonen? En van de zonnepanelen die ook bromtonen hebben? Schittering op molenwieken ook. De Partij voor het Noorden wil duidelijkheid voor al onze inwoners en vasthouden aan afspraken. En afgesproken is een ashoogte van 15 meter.

Ook van zonnepanelen op de grond zijn wij geen voorstander. Landbouwgrond of recreatiegrond: het maakt ons niet uit. Vervuilde grond, zoals staat in het coalitieakkoord voor de komende jaren, moet hoe dan ook worden schoongemaakt en niet verstopt of afgedekt worden voor de toekomst onder zonnepanelen. Trouwens, van nog meer zonneweiden is de Partij voor het Noorden geen voorstander. Schone grond is bouwgrond of recreatiegrond. Stop met het volplempen van onze ruimte met windturbines en zonnepanelen: niet op de grond en niet op het water. Ik heb hier nog een motie over. En dat is deze, alstublieft.

De VOORZITTER: Dat is een motie onder volgnummer 44 met uitsluitend het logo van de Partij voor het Noorden op de voorkant. De naam van de motie is 'Blijf betrouwbaar' en hij eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,

Constaterende dat:

- bij veel boerderijen inmiddels windturbines staan;
- deze aan afgesproken ashoogte hebben van 15 meter;
- er meer vraag komt naar hoger rendement van kleine windturbines;
- een hoger rendement gepaard gaat met een hogere windturbine;

Overwegende dat:

- er veel tegenstand is voor het plaatsen van windturbines, ook de kleine;
- met elkaar is afgesproken dat een ashoogte van 15 meter bij boerderijen acceptabel is;
- deze 15 meter ashoogte bij gemeenten inmiddels ook gemeengoed is geworden;
- omwonenden bij het hoger worden van windturbines meer klachten met betrekking tot geluid, schittering en horizonvervuiling zullen hebben;
- hoger niet altijd beter is en niet alleen met rendement, maar ook met de omgeving rekening te houden;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- een betrouwbare overheid te zijn en vast te houden aan eigen afspraken;
 - nogmaals vast te stellen dat een windturbine met een ashoogte van 15 meter de maximale hoogte is buiten de drie windwingebieden;
 - de hoogte van 15 meter vast te houden, te handhaven en vast te leggen voor de toekomst;
- En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, ik ben nu oprecht heel erg verbaasd. Er is net uitgebreid gesproken door de Partij voor het Noorden over dat we eerlijke keuzes moeten maken. Dat er een educatieprogramma moet komen met álle vormen van álle alternatieven. En dan ineens komt deze motie uit de broekzak en we houden iets tegen. Want de Partij voor het Noorden is, zo lijkt het, niet voor groene energie en wil dus aan die windmolens van 15 meter vasthouden. En als een dorp bijvoorbeeld toch graag die 5 meter extra wil, om energieneutraal te worden, we die mogelijkheid gaan geven. Vanwaar dan de keuze die de Partij voor het Noorden nu maakt?

De heer ZWART (PvvhN): Dank voor deze vraag. Wij zijn bang dat het einde zoek is. Want de argumentatie om 5 meter bij de windmolens op te doen, is het rendement van de windmolen. We weten allemaal dat hoe hoger de molen, hoe hoger het rendement is. Dus staan we op dit moment bij de molen de ashoogte van 20 meter toe, dan is de volgende stap een ashoogte van 30 meter. Daar zijn wij helemaal geen voorstander zijn. Wij hebben afgesproken 15 meter. Wij hebben bij boerderijen aanvragen ontvangen om hoge molens te plaatsen. Die zijn afgewezen omdat ze boven de ashoogte van 15 meter uitkwamen. Dat lijkt ons wat slordig. Dus wij vinden dat wij moeten vasthouden aan die 15 meter. Die molens staan dicht bij woonkernen en dicht bij huizen. Dat lijkt ons voldoende. Ik zie ook boerderijen waar drie, vier of vijf van die molentjes staan: die storen niet. Maar op het moment dat er weer een grens wordt doorbroken, denken wij dat het wel een storende factor in het landschap gaat worden.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik vind wel een beetje een lastige discussie, zo met de Partij voor het Noorden. Het kan best zo zijn dat een dorp van onderop juist graag toch een windmolen wil van 20 meter. Want zoals u zegt: die heeft wel een hoger rendement en dan heb je minder molens nodig van 15 meter. Waarom wil de Partij voor het Noorden dit dan gaan tegenhouden als het zelfs van onderop komt?

De heer ZWART (PvvhN): Als het van onderop komt dat de molens 30 meter moeten zijn, zullen we het ook tegenhouden. Wij hebben met elkaar afgesproken hier molens van 15 meter te billijken. Molens vinden we geen schoonheid. Die passen wat ons betreft iets minder in het landschap. Maar alla, we hebben gezegd dat die molens van 15 meter molens zijn die wij bij boerderijen willen toestaan. Blijf consequent.

De VOORZITTER: Mevrouw Siersema, ten slotte.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, ten slotte wil ik wel even meegeven dat ik dit wel ontzettend jammer vind. Aan de ene kant moeten we op alle vormen van energie keuzes moeten maken volgens de Partij voor het Noorden en dat we allemaal breed moeten worden voorgelicht. Maar aan de andere kant moeten wij dus toch een heel groot deel gaan tegenhouden.

De heer ZWART (PvvhN): Ja, ik was even aan het zoeken naar de vraag. Maar die heb ik niet gevonden. Ik ga door.

De Groninger dorpen zijn in principe prima woonplekken voor alle mensen: voor ouderen en zeker ook voor jongeren. Leefbaarheid is essentieel. Veiligheid hoort daar ook bij. Onze dorpen moeten wij met elkaar opbouwen niet teloor laten gaan. Dat heeft te maken met de dorpseconomie, met de werkgelegenheid en met cultuur. Mensen willen in dorpen zijn waar te leven en te beleven valt. We moeten dus scherp zijn op de voorzieningen in deze dorpen. Sociale voorzieningen en bereikbare winkels horen daar zeker bij, evenals de mogelijkheid van openbaar vervoer. Dat laatste kan wat ons betreft ook met de hubtaxi.

Ook moeten ouderen in staat blijven om in hun eigen dorp te blijven wonen, ook als er zorg nodig en ook als het huis te groot of te ongemakkelijk wordt. Met enige aanpassing aan het huis kunnen gezinnen er vaak meer dan prima wonen. Zo ontstaat er naar ons idee een nieuwe cultuur van jong en oud in deze dorpen. *Noaberhulp*: letten op elkaar en met elkaar zorgen voor een veilige

leefomgeving. Vrijwilligers wil het College, getuige het coalitieakkoord, stimuleren. Waar is het beter op zijn plaats dan juist hier? Ziet de gedeputeerde mogelijkheden?

Veiligheid is een vereiste. Dat noemde ik net al naast leefbaarheid. De Partij voor het Noorden vraagt zich dan ook af of deze voldoende gewaarborgd is naar aanleiding van berichten dat bijvoorbeeld de politie in dit deel van Nederland onderbemenst is, dit ten faveure van het westen van Nederland, zoals we dat inmiddels al weten. Ook hier zijn de verhoudingen west-noord weer scheef. Dat merken we gezien nu ook gezien de dreigende ontwikkelingen in Groningen, Pekela, Winschoten en denk ook aan Ter Apel. En met name ook Winschoten, waar een jaarlijks volksfeest moest worden beperkt wegens criminele dreiging. Er zal echt wat moeten veranderen. Het zal ongetwijfeld een taak zijn van de Veiligheidsregio. Maar wij gaan ervan uit dat veiligheid op provinciaal niveau een belangrijke rol heeft. Daarnaast pleit professor Breuring er ook voor dat wij opkomen voor de belangen van onze inwoners, ook als wij er geen formeel geen bevoegdheid voor hebben. Veiligheid is in het belang van Groningen en van onze inwoners. Ik denk dat Gedeputeerde Staten het hier ook best mee eens kan zijn. Graag horen wij hoe GS dit ziet en of GS hier mede op ingrijpt of hierin op afstand blijft.

Woningen lijken meer en meer gebouwd te worden op lege plekken in de dorpen. Wij willen met elkaar dat daar meer jonge mensen op afkomen. Deze moeten we zien te bereiken en wat kunnen bieden. Dat willen we laten zien: veiligheid, leefbaarheid en een mooie omgeving. Een motie van de PVV en de Partij voor het Noorden voor een campagne om de talrijke mooie plekken in onze provincie te promoten, heeft deze zaal inmiddels gepasseerd. De invulling wordt verwacht. Welke ideeën heeft GS hier inmiddels over? Wanneer mogen wij een eventuele uitwerking zien?

Samenwerking in Noord-Nederland is essentieel volgens ons om het Noorden ten opzichte van met name West-Nederland te plaatsen. Dat is nu nodig na het PEGAS-debat over Groningen en de noordelijke ontwikkeling hoort dagelijkse praktijk te hebben in de drie noordelijke provincies. Hoe gaat dit College de lobby naar Den Haag en naar Brussel vormgeven? Wij hebben al eens gezegd dat de kracht van de lobby gezien de resultaten onze twijfels heeft. Zijn er veranderingen in de Groningse lobby te verwachten? Is er sprake van een noordelijke gezamenlijke lobby? De Partij voor het Noorden ziet graag een sterke gezamenlijke lobby ontstaan waarin de noordelijke provincies elkaar versterken en niet afvallen. Denkt GS dit te kunnen realiseren? En is dit uitgangspunt voor de onderlinge contacten?

De Statenfractie van de Partij voor het Noorden is voorstander van sportbeoefening. Dit hoort weliswaar niet bij de taken van de provincie, maar een gezonde economie, een gezonde leefomgeving en een gezonde cultuur staat of valt bij het idee van de Partij voor het Noorden bij de gezondheidszorg en het kunnen beoefenen van sport hoort daarbij. Sport verstrekt ook de sociale samenhang in de dorpen en niet alleen bij kinderen, maar ook juist bij jongvolwassenen en ouderen. Dat komt de leefbaarheid ten goede. Ook de integratie van nieuwe mensen in een dorp kan hierdoor versterkt worden. Ik denk ook dat Gedeputeerde Staten het belang van sport kan onderstrepen. Er is wel wat voor nodig om zoveel mogelijk mensen te betrekken. Bij veel inwoners van Groningen in onze steden, dorpen of op het platteland ontbreekt het aan financiële middelen om aan sport te doen. Gezondheidsindicatoren laten inmiddels zien dat er groot verschil in levensverwachting optreedt in onze provincie. Voor sport en sportbeoefening in de openbare ruimte zou daarom meer mogelijkheden moeten zijn en meer gelden ter beschikking moeten komen. Sommige zaken zijn ook heel goed te combineren. In het bos kun je heel makkelijk en best betaalbaar een parcours uitzetten. En we willen toch ook meer ruimte voor een parkachtige omgeving?

We hebben in Groningen ook veel water: heel veel water, zwemwater. Uiteraard moet dat schoon zijn en schoon blijven en moeten mensen, met name ook kinderen, kunnen zwemmen. Ook hier is veiligheid belangrijk. Kunnen we niet schoolzwemmen weer opnemen in het lespakket voor onze schoolgaande kinderen? Dan slaan we twee vliegen in één klap: de jeugdleden zwemmen met als voordeel minder kans op tragische zwemongelukken bij de plassen en kanalen en we hebben zwembaden nodig om de schoollessen te kunnen geven. Zo creëren we een situatie waarin zwembaden geld ontvangen voor het schoolzwemmen en maken we het voor onze jeugd veiliger om bij de waterpartijen te recreëren. Vandaar deze motie, voorzitter.

De VOORZITTER: Het is een motie met de briefhoofden van de Partij voor het Noorden en Volt. De naam van deze motie met volgnummer 45 luidt 'Veilig een nat pak'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,
Constateer dat:

- het zwemwater lokt bij warm weer;
- voor veel kinderen die mogelijkheid om zwemmen te leren ontbreekt vanwege financiële redenen;

- er een tweedeling plaatsvindt tussen de 'wel kunnende zwemmers' en zij die dat niet kunnen;

Overwegende dat:

- de school de aangewezen plek is om te leren;
- het kunnen zwemmen in het waterrijke Nederland van levensbelang kan zijn;
- veel zwembaden te weinig klandizie hebben om te kunnen bestaan;
- schoolzwemmen een extra financiële bron van inkomsten kan zijn voor zwembaden;

Spreken uit dat:

- alle kinderen de kans moeten hebben te leren zwemmen;
- het kunnen zwemmen van levensbelang kan zijn;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- te onderzoeken of het (her)invoeren van schoolzwemmen de veiligheid van onze kinderen en de bestaanszekerheid voor zwembaden kan verbeteren;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik ga even de Partij voor het Noorden voor mijn gevoel alvast helpen. Er wordt hier gevraagd om een onderzoek naar het invoeren van schoolzwemmen om de veiligheid van onze kinderen en natuurlijk ook de bestaanszekerheid voor zwembaden te verbeteren. Ik denk: nou ja, als je daar een onderzoeksvraag van maakt, het antwoord dan 'ja' zou worden. Maar dat is niet meer mijn vraag.

Ik ben heel erg benieuwd of de heer Zwart ook ten eerste met scholen heeft gepraat en misschien met de gemeenten. Want we weten ook dat bij scholen extra gymuren verplicht zijn. Maar misschien nog wel beter: is het niet beter om een concreter voorstel te doen, als we dit weer zouden willen invoeren, om dat via de verrijkte schooldag te doen vanuit het NPG?

De heer ZWART (PvV): Mooi voorstel, kunnen we doen. Waar het de Partij voor het Noorden om gaat, is om te zorgen dat het zwemonderwijs als sportonderwijs weer door kan gaan op scholen. Dat kinderen gezien het weer daardoor veiliger bij waterpartijen kunnen recreëren. Dat kinderen niet op afstand komen te staan omdat ze niet kunnen zwemmen en het verbod krijgen van huis om niet mee te gaan naar die kanalen waar je mag zwemmen. En eigenlijk ook het probleem voor de zwembaden waar te weinig gebruik van wordt gemaakt. Dus voor ons was dit een win-win.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ik hoor dat u graag meegaan in een concreter voorstel. Maar is het dan ook een idee voor de heer Zwart om dit te vragen aan het College, of ze dit mee kunnen nemen naar de gemeenten? Want schoolzwemmen ligt natuurlijk op gemeenteniveau, om dit mee te nemen naar de verrijkte schooldag.

De heer ZWART (PvV): Klopt, daar ben ik het helemaal mee eens. Laten we het op deze manier doen. Fijn dat u erachter staat. En ja, het gaat hier voornamelijk om te zorgen dat we in onze gemeenten zwembaden kunnen houden, dat kinderen kunnen sporten, dat kinderen een zwemdiploma hebben. En in het kader van de veiligheid in de provincie ook voor mensen die willen zwemmen en kinderen die willen zwemmen, is dit een goed plan. Ik ben blij GroenLinks op dit niveau te vinden hierin.

De laatste opmerking. De Statenfractie van de Partij voor het Noorden wil in de komende jaren werken aan een leefbare en gezond woon- en werkomgeving voor onze inwoners. De ellende waar veel van onze inwoners in hebben gezeten, en helaas nog in zitten, moet de komende jaren definitief opgelost worden. Het beleidsarme coalitieakkoord geeft de ruimte om hier invulling aan te geven en wij zullen blijven komen met suggesties. Wij hopen dat het meer wordt dan alleen *wishful thinking*. De komende Statenvergaderingen zullen we telkens hier weer invulling aan willen geven en in het komende begrotingsjaar kan vooral de coalitie met enige goede wil de gedane verkiezingsbelofte van afgelopen maart gaan invullen.

Nou weet ik dat er ergens gelachen wordt, maar de verkiezingsbelofte is dat wij op dat moment geen voorstander waren van kernenergie en dat je uiteraard op basis van informatie van gedachten kunt veranderen. En dat hebben we nog niet gedaan. De keuze was aan de kiezer. Het woord is zodirect aan Gedeputeerde Staten en als altijd is het laatste woord daarna weer aan de Staten.

De heer EPEMA (FvD): Met betrekking tot de Perspectiefnota 2024 zijn er wat punten te noemen met betrekking tot dat document. De Perspectiefnota noemt dat er meer geld nodig is voor asielopvang, maar volgens het advies van de Raad van State – en ik citeer '(...) zal een nieuw wettelijke stelsel op

z'n vroegst in 2024 tot de realisatie van meer opvangplaatsen gaan leiden.' Einde citaat. De asielcrisis is blijkbaar volgens dat document niet dat we veel te veel immigranten binnenhalen, maar dat er geen of weinig plek voor hen is of er te weinig voorzieningen zijn. Recentelijk was er nog een golf van nieuw geweld in Winschoten en omgeving, onder andere een schietpartij bij een ijssalon. Volgens een artikel van RTV Noord was de betrokkene een jongen. Iets zegt mij dat het niet-willekeurige mensen betreft die al in Nederland wonen, maar mensen die een criminele geschiedenis uit het land van herkomst meenemen hierheen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De heer Geijtenbeek had niet zo heel veel interrupties meer, maar soms moet je het toch nog een keer doen. Begrijp ik het goed dat de heer Epema zegt dat de criminaliteit in Winschoten te wijten aan niet-Nederlandse mensen die in Groningen zijn?

De heer EPEMA (FvD): Niet specifiek bij wat daar gebeurd is. Maar we zien wel vaak dat er inderdaad veel criminaliteit toch het resultaat is van mensen die uit het buitenland komen of die hier nog niet zo lang verblijven.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Oké. Dus wij hebben net verkeerd begrepen dat er een link tussen criminaliteit die recent in Winschoten en omgeving was en de komst van asielzoekers naar Nederland? Dat heeft meneer Epema niet zo proberen te zeggen?

De heer EPEMA (FvD): Nee, mijn punt was dat we steeds meer criminaliteit en misdaad zien. Dat is een trend die we zien. Dat heeft niets specifiek per se te maken met wat hier gebeurd is bij die ijssalon.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek, ten slotte.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Nou, heel fijn dat we de heer Epema verkeerd begrepen hebben. We hopen dat hij voortaan, als hij dit soort uitspraken doet, daar ook een onderbouwing bij heeft.

De heer EPEMA (FvD): Ja, ik wil meneer Geijtenbeek bedanken. Ik ga graag verder.

De VOORZITTER: Dat mag.

De heer EPEMA (FvD): De overheid weet dat Nederlanders het helemaal beu zijn. Gemeenten werken vaak niet mee met het COA. Vinden we dat nou eigenlijk nog echt verrassend? Het interessante is verder dat het advies van de Raad van State bij punt 3.E op pagina 11 zegt dat de zogeheten provinciale opgave geen wettelijke taak is. Ik citeer: *'Een expliciete taak is immers slechts vastgesteld voor de Commissaris van de Koning in zijn hoedanigheid als rijksorgaan, niet als provinciaal orgaan. Onder zijn leiding wordt de provinciale opgave onder de gemeenten verdeeld.'* Dan vraag ik af of we ons bezig moeten houden met een begroting voor asielopvang, als dat onze wettelijke taak is. Het is natuurlijk wel belangrijk om vluchtelingen te helpen, maar laten we ons daarbij bij het wettelijk kader houden. Tot zover het asielonderwerp.

Terwijl onze burgers qua woonkosten en woonkansen kapot worden gemaakt door de asielplannen, worden ze nog verder financieel vernield door de Transitie Landelijk Gebied, die grotendeels neerkomt op plannetjes die veel boeren kapotmaken. Zo moet een boer steeds meer speciale gewassen gaan verbouwen die genetisch gemodificeerd zijn om goed tegen insectenplagen te kunnen, zodat we zo weinig mogelijk bestrijdingsmiddelen kunnen gebruiken. Klinkt allemaal leuk, maar het is verrekke duur. Wat het uiteindelijk inhoudt, is dat veel boeren afhankelijk zullen worden van subsidies, iets waar Sigrid Kaag kortgeleden nog de volle laag over kreeg tijdens een gesprek met boeren.

Maar niet alles is negatief. Zo zou FvD blij zijn als het Waddengebied beter beschermd wordt. Dat zijn allemaal mooie plannen, maar FvD ziet geen probleem met de natuur *an sich* in de provincie, zoals ook in de Tweede Kamer ook weleens is genoemd, zijn van de komende 521 onderzochte plantensoorten er slechts vier achteruitgegaan. Vier! Toch moet er 18 miljoen euro extra naar het Natuurnetwerk Nederland, vooral vanwege de stijging van de grondprijzen. Er wordt niet genoemd waarom de prijzen stijgen, maar de ruimte die we nodig hebben voor immigranten, helpt vast niet mee.

De voorgestelde extra 1,3 miljoen voor cultuur kunnen we alleen maar bejubelen. Misschien dat Groningers dan weer eens inzien dat Nederlander-zijn en Groninger-zijn inhoudt dat we op een

logische manier moeten omgaan met asielbeleid. Beide benen op de grond en niet ons eigen volk en cultuur verdrukken.

Verder wil ik nog iets zeggen over de motie van GroenLinks. Naar ons idee is het nu al het geval dat we inhoudelijk spreken en niet op de persoon. Dat we inhoudelijk spreken, hoort bij dit vak. Hiervoor is daarom naar ons idee geen speciale verklaring nodig. We moeten allemaal persoonlijk verantwoording afleggen en doen dat ook. We debatteren en posten volgens algemeen gangbare fatsoenlijke omgangsnormen. Naar ons idee wordt het tot zo ver ook prima opgepakt door bijvoorbeeld de griffie als er iets gezegd wordt wat niet volgens bepaalde regels zou zijn.

Met betrekking tot uitspraken op sociale media of in de samenleving als geheel vinden we de zelfregulerende functie van de sociale media of de samenleving voldoende. Als mensen beginnen te schelden, is dat wat mij betreft genoeg teken dat iemand een argument verloren heeft. Over het algemeen is de fractie daarom tegen de motie, vooral ook omdat je dan met de vraag komt wie nou eigenlijk gaat bepalen wat acceptabele spraak is niet en wat niet. Wordt dat dan in een soort democratische commissie bepaald? Wordt dat bepaald door een soort consensus? Dat lijkt ons ook niet echt wenselijk. Dan krijgen we eigenlijk gewoon te horen van de *mainstream* wat dan acceptabel zou zijn en dat moeten we toch allemaal zelf bepalen, lijkt me.

Ik ben zelf ook weleens een seksist genoemd omdat ik bijvoorbeeld tegen quota in het bedrijfsleven ben. Ik wil namelijk niet overal en in elk bedrijf precies 50 procent mannen zitten en precies 50 procent vrouwen. Toen ben ik weleens een seksist genoemd. Als wij aan de macht zouden zijn als rechtse coalitie of wat dan ook, zouden wij dan ineens mogen zeggen dat dat discriminerend is en dat we moeten vinden dat er quota zijn? Ik denk niet dat dat wenselijk is. Ik denk dat we gewoon moeten kijken naar de situatie zoals die er nu is en ik denk dat we gewoon normaal met elkaar moeten omgaan.

De VOORZITTER: Ik kijk eens even naar het College, dat ongetwijfeld behoefte heeft aan enige ruggespraak om de vele gestelde vragen en moties te ordenen en van een advies te voorzien voor de Staten. Zullen we zeggen een halfuurtje? Het is een beginnend College, hè? Dus dan is een halfuur wel oké.

Ik schors de vergadering voor een halfuur.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering voor de eerste termijn van het College bij de Perspectiefnota en de Voorjaarsmonitor.

Het gaat als volgt. Even over de volgorde: gedeputeerde Hamster zal over een aantal minuten vooral veranderen in een papa. Hij heeft de eindmusical van zijn zoon en ervaren ouders weten dat dat nog belangrijker is dan de eindmusical van de Staten van Groningen. Dus we willen hem graag de gelegenheid bieden om als eerste het woord te voeren, in de hoop en verwachting dat die zo compleet zal zijn dat het geen aanvullende vragen geeft. Daarna zal de penningmeester, gedeputeerde Schmaal, het woord tot u richten. Dan hopen we dat daarmee eigenlijk de bulk van de antwoorden wel gegeven zal zijn. Daarna zal het in volgorde van locoschap gaan. Dus dat begint met gedeputeerde Van Dekken, dan gedeputeerde Emmens en dan gedeputeerde Top. Dus dat is de volgorde waarin u de gastsprekers in dit theater zult horen.

Dat begint dus met gedeputeerde Hamster.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Dank u wel, voorzitter, en u ziet dat wij als nieuw College al zo collegiaal zijn dat mij vergund inderdaad de andere rol, als vader, goed kan uitoefenen en ik als eerste vandaag namens het College tot u het woord mag voeren – waarvoor dank. Dank ook zeker aan de Staten voor alle input die zij gegeven hebben.

Op gegeven moment had ik het idee – dat vond ik vanuit mijn portefeuille – dat ik mij in een energiedebat bevond. Het zwaartepunt van de ochtend en de middag draaide bijna – ja, dan doe ik de rest bijna tekort – of voor een groot deel inderdaad om de breedte van de energietransitie. U hebt veel inbreng geleverd op energie. Als College interpreteren we het daarmee dat dit bij u hoog op de agenda staat. Er is ook door meerdere partijen gerefereerd aan het Hoofdpijnenakkoord. Dus het is misschien dat ik daarin iets duid, namelijk wat er geschreven is over zonneparken. Collega Schmaal zal straks even de ruimtelijke aspecten van zonneparken en de betreffende motie voor zijn rekening nemen. Maar wij hebben geconstateerd dat de partijen die deel uitmaken van de coalitie, vinden dat we grootschalige nieuwe zonneparken en zonnevelden niet meer passend zouden zijn in deze provincie. We hebben natuurlijk wel onze bestaande afspraken en verplichtingen. Dat alles binnen de RES 1.0 zullen wij inderdaad proberen verder te voeren, want dat is inderdaad een afspraak die wij

met een andere overheidslaag gemaakt hebben. Daarbovenop zullen wij zo snel als mogelijk proberen te organiseren en hoe we dat gaan doen, zal de heer Schmaal toelichten, namelijk dat het daarbij blijft.

Dat gezegd hebbende is het goed om te constateren dat we in een breed krachtenveld leven. Wij hebben onszelf 'de energieprovincie' genoemd. Wij vinden ook dat wij daar veel mee te doen en over te zeggen hebben en dat is terecht. Ik begrijp ook – ik ben ook heel blij met die wens vanuit de Staten – dat u zich breed wilt laten informeren om over alles te kunnen spreken. Geen taboes om wijze besluiten te kunnen nemen. Vorige week werd in benoemd tot gedeputeerde bluswater. Toen heb ik verwezen naar enige geschiedenis in de calamiteitenbestrijding. Daar kennen we BOB-structuur: beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. En volgens mij is het wijs dat we dat ook op dit punt gaan doen.

Als College begrijpen we die brede wens om volledig breed geïnformeerd te willen worden en om over alles te kunnen spreken, inclusief kernenergie – laat ik het woord dan maar noemen. Het staat u natuurlijk vrij als Staten om daar apart hoorzittingen voor te organiseren. Dat gaat u ongetwijfeld doen. De organisatie werkt daar uiteraard graag en in volle breedte aan mee. Alle informatie waar de heer Bennema namens de VVD om vroeg, is uiteraard openbaar beschikbaar en kan betrokken worden in die brede discussie. Misschien is het ook goed voor u om in herinnering te brengen dat u in het Koersdocument GS al de opdracht gegeven hebt om te komen tot een energievisie binnen het Koersdocument. En ook die zullen wij in de volledige breedte – dat was toen al toegezegd, maar dat wil ik wel herhalen – beschouwen om goede ruimtelijke keuzes te kunnen maken op basis van de brede vragen rondom energie.

Misschien is het wel goed om op te merken dat het huidige c.q. geldende beleid inderdaad is dat de brede energiemix acceptabel is, maar dat een centrale op Groninger grondgebied en opslag op Groninger grondgebied in principe uitgesloten is. Op basis van die brede discussie zouden we wellicht kunnen besluiten om daar inderdaad wel meer ruimte voor te geven. Dit gezegd hebbende zou ik eigenlijk willen verzoeken: ga die BOB-structuur aan – beeldvorming, oordeelsvorming, besluitvorming – waarbij niks taboe is. Want volgens mij was dat uw vraag. Ik heb ook geen taboe gehoord. En dat die deur nu dicht zit, wil niet zeggen dat wij niet kunnen praten over wat er zich achter die deur bevindt. 'Onderzoek alles en behoud het goede': zo ben ik ooit opgevoerd. Dus laten we alles onderzoeken, het goede behouden en mochten dan de Staten – want in principe is dit oordeel Staten welke zaken u daar onderdeel van vindt – in meerderheid besluiten dat u kernenergie als optie toepasbaar vindt en dat u de ruimtelijke beperkingen wilt opheffen, dan zou u dat op een later moment na die discussie alsnog kunnen doen. En tot die tijd zou ik u willen adviseren, de motie aan te houden.

De heer BENNEMA (VVD): Dat is al redelijk klip en klaar, hoor. Dus ik heb het gewoon goed begrepen dat ook kernenergie onderdeel kan zijn c.q. is van dat onderzoek naar die brede mix? Dan kom ik daar in mijn tweede termijn ook op terug. Dus dat heeft gedeputeerde hierbij bevestigd? Ja.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Amen. Ik heb hiermee de eerste motie behandeld wat mij betreft en dan ga ik door naar de bijdrage van GroenLinks.

Ik heb aan diezelfde prachtige Poststraat in Stadskanaal gewoond als de woordvoerder van GroenLinks, een stukje verderop. Ik heb ook uitgekeken op diezelfde windmolens en heb ook dezelfde discussies gevolgd rondom de omwonenden die al dan niet gebruik zouden kunnen maken van het gebiedsfonds. Dus dit is een bekend probleem. Ik zeg u toe dat ik nogmaals het gesprek ga voeren met Drenthe en het Rijk over de toepasbaarheid op de volgens mij kleine 700 omwonenden binnen een kilometer van de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

Shell en in bredere zin de oliewinning en subsidies. Allereerst hoorde u het ongemak bij het College tijdens de commissievergadering over het subsidiëren van organisaties die in principe genoeg geld in de zak zouden moeten hebben. Belangrijk is wel om te constateren dat wij een rechtsstaat zijn. Wij stellen doelen, wij stellen daar subsidies voor beschikbaar en als mensen aan de voorwaarden voor die subsidie voldoen, dan maakt het niet uit of je Jantje, Pietje of Shell heet. Je kunt gewoon aanspraak maken op die subsidie. We kunnen wellicht in de voorwaarden dingen aanscherpen. We moeten er wel bewust van dat die doelen vooropstaan. Dus als we de partijen uit gaan sluiten die we wel nodig hebben, dan zouden we onszelf in de voet kunnen schieten. Het blijft een doorgaand proces hoe we nou inderdaad kunnen zorgen dat we die doelen kunnen halen en we dat zo veel mogelijk kunnen laten gebeuren door de samenleving c.q. maatschappij zelf. Maar hier en daar zullen wij het toch moeten stimuleren om bepaalde ontwikkelingen die nog niet kostendekkend of op korte termijn niet kostendekkend of zelfs winstgevend zijn, voor elkaar te krijgen. Dus nee, ik ga niet helemaal mee in de wens die u uitsprak – laat ik maar duidelijk zijn. Het ongemak blijven we voelen en we proberen

dat zo vorm te geven dat we wel onze doelen behalen, ondanks dat we daarbij de organisaties steunen die het misschien niet het meeste nodig hebben.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Dank u wel dat de voorwaarden u bezighouden. Wij vroegen ook expliciet of er ook manieren zijn om te stimuleren om geen gebruik te maken van die subsidie. Staat u daarvoor open om dat wel te onderzoeken?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Kunt u dat nog één keer herhalen? Ik miste even die tussenzin.

Mevrouw FEENSTRA (SP): In plaats te kijken aan de subsidiekant naar de voorwaarden, was ook de vraag of er manieren zijn om te stimuleren om niet gebruik te maken van die subsidie. De vraag was of de gedeputeerde mogelijkheden ziet om dat te onderzoeken.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Je kunt voorwaarden aan de subsidie verbinden zo veel je wilt. Op het moment dat de subsidie daarmee niet meer het doel gaat bereiken dat je met die subsidie voor je ziet, dan heeft die subsidie geen zin meer. Ik begrijp inderdaad waar u naartoe wilt: kunnen we nou niet uitsluiten dat er maar zoveel windenergie gemaakt mag worden door organisaties die inschrijven? Ongetwijfeld zijn er heel veel technisch-juridische mogelijkheden. Ik begrijp ook waar u naartoe wilt en volgens mij delen wij die mening over of we die organisatie, zonder die bij naam te noemen, die meer dan 30 miljard euro winst maakt, nog wel moeten subsidiëren. Aan de andere kant hebben wij ook waterstofdoelen waarvan we weten dat die een investering, een richting en een ondersteuning vanuit de overheid vragen om die ook voor elkaar te krijgen. En als we dat voor elkaar krijgen en de organisatie schrijft erop in en voldoet aan alle voorwaarden, dan zullen wij daarin moeten voorzien. Het is een wisselwerking en dat zit ook in het bredere economische beleid hoe wij onze subsidieverleningen vormgeven en welke maatregelen je daarbij in- en uitsluit. Ik klink vaag, ik check het even. O, de voorzitter snapt het.

En met uw goedvinden, voorzitter, ga ik dan ook door naar de kleinere windmolens die we net iets minder klein zouden willen maken: de ashoogte van 15 naar 20 meter. Ja, dit is door de coalitiepartijen ingebracht als iets waar we graag naartoe zouden willen met een geringe maatschappelijke impact en toch een heel wat grotere opbrengst. Die mogelijkheid willen wij eigenlijk verder gaan brengen. Dus in die zin is het heel duidelijk: de motie gaat in tegen het beleid dat wij voor ons zien, dus zouden wij die moeten ontraden.

De heer ZWART (PvvhN): Kan de gedeputeerde aangeven of met dit besluit het definitieve doek voor nog hogere molens valt? Of dat hiermee inderdaad, zoals verondersteld wordt, het einde zoek is en we van kwaad tot erger gaan?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik ben nooit zo van glijdende-schaalargumenten. En daar bent u zelf bij: u gaat erover. Als uw Staten duidelijk uitspreken dat 20 meter voor u de grens is, dan is dat zo, tot andere Staten zeggen dat zij het vanaf dat moment niet meer hoger dan 7 meter willen hebben. Het is echt aan u. Dus hoe sterk is uw volksvertegenwoordiging? U geeft nu aan wat uw standpunt is op dit moment. En wellicht over een maand of drie of twaalf komen de Staten of komt de Partij voor het Noorden zelf tot andere inzichten. Dit is wat we nu voorstellen.

De heer ZWART (PvvhN): Met andere woorden: de Staten besluiten hier op dit moment of het 15 meter blijft zoals afgesproken, of dat het 20 meter wordt?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Als uw motie, die wij ontraden, aangenomen zou worden, is daarmee een Statenuitspraak die dit College ertoe zal brengen om niet de Omgevingsverordening erop aan te passen. Op dit moment zullen wij binnenkort laten weten hoe we dat gaan doen en op welk moment we dit mogelijk gaan maken. Het is nu nog 15 meter, tot dit daadwerkelijk is aangepast. Dat is nu nog niet het geval. Als dit vastgesteld wordt door u – want de verordening zal nog een keer naar u toe gaan – dan zal dat het moment zijn dat die naar 20 meter gaat. Op dit moment is hij nog 15 meter.

De Partij voor het Noorden had nog een motie: 'Geef licht, licht voor', een prachtige titel. De inhoud is op zich ook prachtig, zij het dat wij als GS vinden dat dit niet een rol is voor ons als provincie. Er is heel veel objectieve en onafhankelijke informatie over energie beschikbaar. Ik noem de site Milieucentraal.nl. Educatie is niet onze primaire taak: daar waar de verantwoordelijkheid ligt, gebeurt dit wel veel. De doelen en resultaten zijn ook niet helder voor ons, dus deze motie zouden we willen ontraden. Laten wij ons bezighouden met de zaken waar we over gaan en dat is inderdaad

allereerst u als volksvertegenwoordiging informeren, meenemen, het goede gesprek laten voeren en op basis daarvan beleid vormgeven. Dat waren de moties.

Ik heb nog een vraag gekregen van GroenLinks over de bereikbaarheid van de Eemshaven. Dan kom ik bij de mobiliteitsportefeuille terecht. De trein die er rijdt, is primair voor de boot naar Borkum. Uiteraard zijn er ook werknemers die in de Eemshaven werken en die er gebruik van zullen maken. Daar is de dienstregeling ook op ingericht. De buslijn wordt maar zeer beperkt gebruikt. Wat ons betreft proberen we de schaarse middelen die we hebben – daar hebben we het recent meerdere keren over gehad – echt in te zetten op de bereikbaarheid van het hele gebied. En dat is al lastig genoeg. We proberen – een misschien mooie aanvulling – ook integraal te kijken wat ervoor nodig is om onze zeehavens een *boost* te geven en optimaal te ontwikkelen. Voor het Masterplan Zeehavens is collega Schmaal verantwoordelijk. Een goede bereikbaarheid van het gebied en de zeehavens is daar onderdeel van. Daarom werken we ook met het Rijk en de regio aan een investeringsagenda waar bereikbaarheid onderdeel van is. Dus dit thema komt nog terug, waarbij dit havengebied zelf aan bod is evenals de vervolgstappen naar de haven. Op dit moment zeggen we dat dit niet de lijn is die op dit moment zoveel extra aandacht vraagt vanwege het grote gebruik dat we daarin extra stappen zouden willen zetten.

In de afdeling 'klein bier', volgens de woordvoerder van de ChristenUnie, de Bert Zwartbrug. Klein bier kan ook lekker zijn en ik mis de borrel. Maar wellicht kunt u er een extra nemen op een waarschijnlijk mooi resultaat. De afgelopen week heb ik contact gehad met het bestuur van het Westerkwartier. We zitten eigenlijk in een bijzondere spagaat. ProRail vindt dat zij dit niet hoeven te doen. Het zou een precedent zijn, want dan moeten zij alle spoorbruggen gaan schoonmaken en onderhouden. Als provincie hebben we een soortgelijk standpunt. We kunnen nu wel schoon gaan maken, maar wat zegt dat over alle andere bruggen in de provincie? De gemeente Westerkwartier zegt dat spoorbruggen niet van haar zijn. Wij hebben het nu pragmatisch opgepakt: wij splitsen de rekening over gemeente en provincie. Het zijn beperkte kosten en we gaan ondertussen het goede gesprek voeren over hoe we naar de toekomst toe dit op gaan lossen. Dus de Bert Zwartbrug wordt als het goed is binnenkort schoongemaakt en dan hebben we de discussie even die dan nog volgt.

Daarmee ben ik volgens mij door de vragen heen die gesteld zijn op de portefeuilles die mij zijn toebedeeld.

De VOORZITTER: Dank u zeer en veel plezier vanavond.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Dank u.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Bij de verwachtingen die de voorzitter heeft gewekt dat niet de meeste vragen zijn beantwoord na deze beantwoording: dat zal niet zo zijn. Ik stel u er alvast van op de hoogte. Als we de fracties even bij langs gaan, dan heeft BBB een mooi betoog gehouden, de Partij van de Arbeid en GroenLinks ook. Mijn collega's zullen bij hun moties erop terugkomen.

Dan gaan we naar de ChristenUnie. De financiële positie van de gemeenten werd genoemd, maar ook de financiële positie van de provincie. De financiële positie van de gemeenten is zorgwekkend, ook die van de provincie, met allemaal bedragen die we voorgesloten hebben met de transities. We zijn ongewis over de herverdeling van het Provinciefonds. Dus we moeten wel echt financieel goed opletten, de zorgen zijn er daadwerkelijk.

De ChristenUnie noemde ook iets over de schoolpleinen vergroenen. Volgens mij is dat een motie van de ChristenUnie samen met de SP in de vorige periode, 'Schoolpleinen verrijkt'. Daarvan is nu 50.000 euro aan subsidie verstrekt: dat is 17 juli gebeurd – dat wilde ook nog even noemen.

Dan vraagt de VVD concreet een toezegging die over het Hoofdlijnenakkoord gaat en hoe dat nou precies zo gekomen en of u in de Begroting helder en makkelijk kunt terugvinden welke bedragen het zijn en waar de aanpassingen zitten. Die toezegging hebt u. Dat gaan wij dus op die manier doen dat het heel helder en transparant is welke zaken in het Hoofdlijnenakkoord zijn benoemd.

Dan heb ik nog het CDA op mijn portefeuille als sportgedeputeerde. Twee opmerkingen richting het CDA. Het eerste is dat er nog een vraag openstaat vanuit de commissie. Dat gaat naar aanleiding van de vraag over Donar. Daar was de vraag over hoe het zit met staatssteun. Ja, in principe is het staatssteun als je geld vanuit de overheid naar een sportclub laat komen. Er is wel een heel klein bedragje dat je misschien nog wel zou kunnen doen. Daar is een speciale regeling voor en dan kun je in totaal 200.000 euro over een periode van drie jaar verstrekken. Dus daarmee red je niet de clubs die echt in financiële nood zijn. Dus in principe is het gewoon staatssteun. Dus dat is het antwoord op die vraag.

En het CDA vroeg ook nog of het nou dan doorloopt als programma's aflopen in 2023. Gaan ze verder in 2024? Loopt dat financieel door? Ja, we hebben afgesproken in de gesprekken dat dat nog gewoon financieel doorloopt naar 2024. Dus u kunt daar gerust over zijn.

De heer DE WIT (CDA): Meneer De Wit is gerustgesteld. Maar in het pleidooi namens het CDA stelde ik nog een vervolgvraag aan het College. Dat ging over of het College ook de betrokken partijen die hiermee te maken hebben, daarover kunnen informeren? Want we hebben verschillende organisaties gesproken die zich daar echt zorgen over maken. Er is een aantal dat ongetwijfeld meekijkt, maar voor de organisaties die niet meekijken vandaag: is het College bereid om dat gewoon ook even schriftelijk dan wel mondeling, als er gesprekken gevoerd worden, mee te geven?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Daar zijn wij van harte toe bereid.

Dan gaan we nu over naar de moties. Motie 38 van de VVD. De VVD heeft inderdaad een punt als ze zeggen dat in het coalitieprogramma staat: 'geen groot zonnepark meer'. En de tussentijd hebben we nog steeds bestaand beleid. Iedereen gaat op vakantie: hoe zit dat dan met die initiatieven? Nee, we lopen niet het risico zaken alsnog voortgezet gaan worden. Een voorstel dat de VVD doet in de motie – zo lees ik dat maar even – is een moratorium. Dit houdt feitelijk in dat je de zaak gewoon bevriest voor een jaar. Dat houdt dit concreet in. Daarvoor moet dan een voorbereidingsbesluit genomen worden. Maar wat ook al bleek in de discussie die gevoerd werd met de VVD, is dat je er wel even goed over moet nadenken: wat is dan precies dat buitengebied en wat is dan precies 'groot', hoe gaan we dat dan doen en wat voor gevolg heeft dat? Indertijd hebben we deze motie gekregen en nu is de tijd te kort om dat goed afgewogen te doen.

Ik zou u willen voorstellen om in plaats van deze motie u een toezegging te doen. Die toezegging gaat als volgt. Als wij gaan wachten op de nieuwe Omgevingsvisie en de nieuwe Omgevingswet, dan duurt dat even. U stelt voor een voorbereidingsbesluit te nemen, maar dat is wellicht niet het meest handige middel daarvoor. Ik stel voor dat we even goed gaan inventariseren welke initiatieven er lopen, welke afspraken zijn er al gemaakt en welke gevolgen het heeft op het moment dat we nu op slot zetten. We hebben ook de RES 1.0 nog en die afspraken hebben we met meerdere partijen: die willen we gestand doen. Maar alles boven op de RES 1.0 proberen we te voorkomen. Dan is een voorbereidingsbesluit wellicht niet het meest handige middel, want in principe is het nu al zo dat het niet toegestaan wordt, met uitzondering van toestemming vanuit het College. Dus we zouden ook dat regeltje kunnen aanpassen: dat is een veel makkelijkere procedure dan een voorbereidingsbesluit te treffen. Dus ik zou u willen toezeggen om in de geest van deze motie te handelen en om nu te gaan kijken wat het meest handig is bij welke procedure te gaan voeren en die ook daadwerkelijk handen en voeten te gaan geven.

Dan gaan we door naar motie nummer 39, 'Sport en bewegen'. Een pleidooi van meerdere partijen die dat hebben ondersteund. In eerste instantie, als je dan de overwegingen en constatering leest, zijn wij het er helemaal mee eens. Maar als je dan leest *'roepen het College op om binnen de financiële middelen van het Provinciaal Beweegakkoord (...)'*, dan is natuurlijk een samenwerking met heel veel partijen. En die partijen hebben allemaal de goede intenties en die komen bij de provincie. Binnen zo'n Beweegakkoord krijgen ze daar natuurlijk wat geld voor en dan kunnen ze die activiteit uitvoeren. Dat is een beetje het idee van het Beweegakkoord. Als dan hierin staat *'de middelen te bestemmen ten behoeve van een programma'*, dan zou dit kunnen suggereren dat je een deel van het geld gaat reserveren voor deze activiteiten. Dan doe je de andere clubs c.q. groepen weer tekort.

Dus ik wil ook hier een toezegging doen in plaats van deze motie, want ik snap heel goed wat de intentie van deze motie is. Dat is: samen met de deelnemers van het Beweegakkoord goed te kijken naar de doelgroep vluchtelingen c.q. asielzoekers die gaan sporten. Ook gemeenten hebben daarmee te maken. Niet voor niets wordt gezegd dat 9.000 mensen hier straks huisvesting hebben. Er zijn ook nu al wat mogelijkheden via het COA, dat weer contact heeft met de gemeenten en sportverenigingen. Maar ik zou willen toezeggen dat in een nieuw Beweegakkoord dit expliciet met onze partijen in het Beweegakkoord gaan meenemen en zo gaan kijken of dit een plek kan krijgen in de programma's die er zijn. Dan is er speciaal aandacht voor dat we deze groep niet uit het oog verliezen.

Dan gaan we verder met motie nummer 40. Dat is een motie die gaat over de opcenten van de motorrijtuigenbelasting. Ik moet zeggen: deze motie komt mij bekend voor. Misschien met wat andere bedragen, maar de afgelopen jaren heb ik zo iets vaker gezien. Dus ja, ik vind er wel wat van. Maar als je deze motie bekijkt, dat de opcenten in Groningen te hoog zijn, deze hier de hoogste van Nederland zijn en dat dat eigenlijk niet kan in een provincie waarin je bent aangewezen op de auto: ja, dat vindt het College ook. Daarom hebben we in het coalitieakkoord ook afgesproken dat we opcenten

gaan bevriezen: wij gaan ze niet meer verhogen en niet meer indexeren. We hopen dat ze de komende jaren een beetje naar beneden gaan, waar andere provincies ze wel gaan verhogen. Nu gaat er iedere keer een stapje bij: we gaan op een paar punten onderuit en dat kost 7 miljoen euro per jaar. Als je dat meerjarig doortelt voor vier jaar, is dat 28 miljoen. Dat even in de context van wat ik zonet gezegd hebt over de herverdeling van het Provinciefonds. Daar zijn we niet uitgekomen. Dat is geklapt, we moeten wachten op een nieuw kabinet. Het is echt niet zo dat dit kabinet dit gaan doen. Dan heb je een inflatie die hoger is en moeten we nog schuiven met wat andere posten en dan is dit een te groot bedrag om dat nu te gaan doen. Dus op dit moment wil ik deze motie daarom ontraden. Maar één ding weet ik zeker: de heer Van Kesteren zal mij elke vergadering weer vragen om scherp te kijken naar de mogelijkheden om de opcenten toch weer naar beneden bij te stellen.

Dan hebben we een andere motie van de PVV, nummer 41, en die gaat over de woningprojecten in het buitengebied. Daarin wordt gesteld dat er steeds meer vraag is naar woningen in het buitengebied. Er is natuurlijk ook al wat ruimte gegeven. Vroeger zat de hele zaak op slot in het buitengebied, er is al wat meer ruimte gekomen. Wij kennen ook die signalen en we zijn nu bezig met de voorbereiding van een nieuwe Omgevingsvisie die moet leiden tot een Omgevingsverordening. Het eerste concept daarvan start per 2024. Dus als dit de oproep is, dan wil ik ook net zo doen als bij de motie hiervoor: niet letterlijk naar de motie kijken, want dan heb je weer een heleboel plussen en minnen. Maar de toezegging aan de indieners om in samenspraak met de gemeenten – want we mogen het van de PVV niet buiten de gemeenten om doen – te gaan kijken naar de mogelijkheden en wensen om te kunnen bouwen in het buitengebied. En dan hebben we het voor alle duidelijkheid niet over dat we ergens in een weiland gaan aanleggen omdat iemand dat wil, maar dan praten we echt over de randen van het buitengebied die redelijkerwijs over inbreiding zou kunnen vallen. Maar dat is dan geen inbreiding, dat is buitengebied. Dus dat dan is ook een toezegging.

Dan hebben we nog iets anders en dat zijn de financiële vragen die de PVV gesteld heeft. Vraag 1 ging over het behandelen van de Perspectiefnota in een plenaire vergadering, het financieel beslag in het nieuwe akkoord en de vraag is waar dit nieuwe College nu eigenlijk van uitgegaan is. Wat is de basis geweest voor het Hoofdlijnenakkoord? Dat was 14,2 miljoen euro. Dat kunt u vinden op pagina 36, eerste regel in de tabel van het Hoofdlijnenakkoord.

Dan vraag 2: naar de criteria wordt gevraagd. Wat zijn onontkoombare beleidsuitgaven? Dat zijn twee zaken. Dat zijn de wettelijke taken – dat spreekt voor zich – en de afspraken die al gemaakt zijn met partners. Dus afspraken waar je eigenlijk niet meer onderuit kunt. Dat zijn onontkoombare uitgaven.

Dan hebben we vraag 3: de verdeling met beleidsbeslissingen. Die staat in de Kaderbrief en wel in bijlage 2 en die is gerubriceerd per programma. Dat staat op pagina 8: ik heb hem voor mij liggen.

Dan gaan we naar vraag 4: welke beleidsplannen? Die vraag is ook al eerder gesteld door de VVD. Daarbij heb ik toegezegd dat we expliciet gaan aangeven in de Begroting. Dus dat kunt u straks terugvinden in de Begroting en dat geldt eigenlijk ook voor vraag 5 over de beleidsruimte.

Dan hebben we nog vraag 6 en daarbij geeft u wat nou de prioriteiten zijn voor de provincie. Ja, de financiële prioriteiten? Of de andere prioriteiten? We hebben natuurlijk heel veel prioriteiten in deze provincie. Er zijn een heleboel transities aan de gang, we hebben de armoede, we hebben de asielopvang. We hebben natuurlijk tal van uitdagingen hier. Maar die zullen ook weer terugkomen in de Begroting met wat wij daar denken mee te gaan doen.

Dan nog even kernenergie, de onderbouwing die u toegezegd is door de voorganger die hier stond. Hoe zit dat nou dan? Meneer Bennema, misschien is het wel goed dat u dit even hoort, want dit gaat over uw motie. Op het moment dat je een aanpassing gaat doen in een omgevingsverordening, dan staat de deur open voor zienswijzen en de hele procedure daaromheen. De doorlooptijd om dat echt aan te passen in de verordening is ongeveer zes maand. Dan willen we ook al zo ongeveer rond het concept van de nieuwe Omgevingsvisie hebben. Dus daarom zou ik juist de discussie over kernenergie niet op dat soort dingen laten wachten, maar gewoon gelijk morgen daarmee starten. Ik zou het daarom in overweging willen geven om dat juist nu niet te gaan doen. Want dat andere duurt zes maand en waarom doe je het nog? Want in de nieuwe Omgevingsvisie en nieuwe Omgevingsverordening kunnen we die ruimte van begin af aan meenemen.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Dank aan de Staten voor hun bijdragen voor vandaag.

De eerste motie waar ik graag antwoord op wil geven namens het College, is de nogal indringende, terechte en belangrijke oproep van GroenLinks. Ik heb het even over motie 36 als het gaat om verzet tegen intimidatie, bedreigingen, discriminatie en elke vorm van scheldpartijen enzovoort. Deze motie omarmt het College natuurlijk 'met duizend armen' – vrij naar Ronald Giphart is dat. Die geven we oordeel Staten.

Dan nog een motie van GroenLinks: die gaat over de Dorpendeal voor onze dorpen. Dat kunnen we toezeggen. Laten we erop terugkomen bij het uitvoeringsprogramma. Ik denk dat dat afdoende zou moeten zijn, zeker als het gaat om de context en de inhoud van deze motie, waar ik het nummer overigens niet van heb. O, dat is motie 35, hoor ik ingefluisterd.

De motie 'Veilig in een nat pak' van de Partij voor het Noorden: nummer 45 is dat. Die ontraden wij, omdat wij als provincie hierin geen rol of taak zien. Dit is echt aan de gemeenten en de onderwijsinstellingen om dat te doen. Het zou ook gek zijn als de provincie het onderwijs op lokaal niveau zou beïnvloeden. Overigens wel één ding: de suggestie die GroenLinks deed om te bezien of iets dergelijks wel mogelijk zou zijn, bijvoorbeeld in het kader van het ontzettend succesvolle verrijkte schooldag nemen we heel graag over. Juist ook omdat de verrijkte schooldag in Oost-Groningen succesvol is, maar dat ook elders in de provincie moet zijn. Dus dit is misschien wel een heel mooi aanhaakmoment om dat te doen. Dus die poging gaan we zeker doen.

Tot slot de motie over de basisbanen. Dat zou dan motie 34 zijn, hoor in mijn rechteroor gefluisterd. Die toezegging kunnen we doen, net als bij de andere motie. We komen er natuurlijk op terug bij het uitvoeringsprogramma. Weet ook dat het JTF-programma al bezig is, niet alleen om basisbanen maar bijvoorbeeld ook ontwikkelbanen vanuit Oost-Groningen te stimuleren. Ik heb het daarmee ook direct gehad over een deel van de financiering daarvoor. En ook niet onbelangrijk om te melden, is dat het ook wel een succesverhaal aan het worden is. Want ik kreeg zonet echt te lezen op RTV Noord – je hoort dan dat je collega-wethouders zeggen wat zij allemaal hebben bereikt – dat de honderdste basisbaan inmiddels is gerealiseerd in de gemeente Groningen. Dus dat is een succesfactor en daar gaan we hard mee aan de slag.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Wij missen iets en vermoeden dat het bij gedeputeerde Van Dekken ligt. De vraag was ook nog dat we in de woordvoering nog hadden gehad over de Dag van het Racisme. Gaat de provincie daar weer aan meedoen?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, het is echt heel gek dat ik dat nou juist vergeten zou zijn. Zeker doet de provincie Groningen daar weer aan mee. In het Hoofdlijnenakkoord kunt u iets lezen over diversiteit en inclusiviteit. Dus dat hoort daar absoluut bij.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik heb helaas geen moties te beantwoorden of te ontraden of dat soort elementen. Ik heb wel een aantal vragen van u gehad en daar ga ik niet per stuk een antwoord op geven, ik heb ze ingedeeld in een paar groepen.

Voordat ik daarmee begin, wil ik het CDA even bedanken voor de leuke button. Als rasechte Drent heb ik dat meteen ook gedaan. Ik probeer onderdeel te worden van deze groep, zoals u begrijpt.

De VOORZITTER: Het is niet van echt te onderscheiden.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, hè? Nee, af en toe probeer ik Groningse woorden ertussendoor te gooien, misschien dat het werkt. Ik heb vijf onderdelen voor u gerubriceerd en ik hoop dat er een antwoord komt op alle vragen die u gesteld hebt.

Over de Landbouwvisie: die gaan we inderdaad opstellen. Wij proberen dan alle mogelijke vormen van landbouw te beschrijven naar kansen en ontwikkelingen. Dus wij sluiten daar op voorhand niets in uit. Naar de Partij voor de Dieren of GroenLinks toe – ik weet niet precies wie het zei: het zou mooi zijn als we alles onder de biologische landbouw. Ja, dat is een heel mooi utopisch verhaal. Of dat allemaal kan, weet ik niet. Maar we nemen het gewoon mee in het onderzoek wat daar de mijlpaal voor is. Maar wij onderzoeken elke vorm van landbouw. We hebben even overwogen om de brug van meneer Geijtenbeek ook mee te nemen als biologische landbouw: de algengroei aldaar. Maar die vraag is net beantwoord door mijn voorganger, dat de algen overgespoten worden. Dus die gaat helaas er dan niet meer in mee.

Wat heel belangrijk is, is om goed na te denken over dat voedselsysteem. Want hebben we ook in ons coalitieakkoord opgeschreven: landbouw is belangrijk en blijft belangrijk. Dan gaat het echt over het voedselsysteem: hoe gaan we het voedselsysteem in Groningen blijven voeden? En belangrijk daarin is ook organische stof in de bodem. Er wordt altijd heel makkelijk gezegd dat we de organische stof moeten verhogen. Dat kan op twee manieren: dat kan met mest of een andere organische stof. Dat is ook een tip voor de heer Bakker voor zijn moestuin: er moet stront op. Dat zong Ede Staal: Wat is beter voor '*mien toentje*' dan kunstmest? Dat is stront. Dus dat is wel belangrijk om te doen en wellicht geldt dat ook voor de tuin van mevrouw Siersema. Je moet blijven bemesten, blijven voeden.

Er was een vraag gesteld over regelgeving: hoe financieren we dat in het landbouwdossier? Nou, we kijken echt heel erg goed naar hoe je het gemeenschappelijk landbouwbeleid ook Europees ook staven met de 800.000 euro aan landschapsbeheer, zodat je ook een verdienmodel voor de landbouw overhoudt. Dus die zit daarin.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied en Transitie Landelijk Gebied, zoals het we hier ook noemen. Dat is een lastig dossier aan het worden, omdat ook met het vallen van het kabinet het fonds dat daarin zou voorzien om ons daarbij te helpen in de uitvoering, nog niet was vastgesteld. Op 12 september vindt daar een debat over plaats in de Tweede Kamer. Dan wordt ook bepaald welke onderwerpen dan controversieel zouden kunnen worden verklaard. Dus dat is vooruitlopend op die discussie: ik kan daar geen antwoord op geven. Waar ik wel een antwoord op kan geven, is dat we vol doorgaan met het gebiedsproces. We zijn nu eindelijk op gang, de eerste gesprekken zijn geweest. We zijn in gesprek met de gebruikers in de gebieden en dat blijven we doen. We blijven in gesprek: wat zijn de wensen en de opdrachten in het gebied? Hoe kunnen we dat uitvoeren? Wat moeten we uitvoeren? Wat moet eerst, wat kan iets later? En wellicht dat we ook met het ontbreken van die financiering van de Transitie Landelijk Gebied sommige gebieden iets meer de tijd kunnen nemen om tot een gedragen voorstel te komen voor die gebieden, waar iedereen uitkomt en niet met het gevolg komt te zitten dat men een verliezer wordt. Of iedereen winnaar kan worden, weet ik niet. Maar we moeten voorkomen dat mensen zich gaan gedragen als een verliezer in dit systeem. Want die kans is heel groot. Dus als we in sommige gebieden meer tijd daarvoor kunnen krijgen omdat die financiering nog ontbreekt, dan zou dat misschien wel een plusje kunnen zijn.

Dat betekent ook dat wij in dit geval de toegezegde gelden er nog niet zijn en ook heel veel werk met werk moeten maken – zo noem ik dat maar even. Volgens mij was het de heer Kolthof die vroeg wat dat dan betekent in zijn eerste termijn. Nou, bijvoorbeeld in Programma Bos en Hout hebben we een opgave. Kunnen we Bos en Hout ook koppelen met de groen-blauwe beadering? Kunnen we ook heggen aanleggen en die meenemen in de groen-blauwe beadering? Volgens mij, als je daar heel creatief en heel *dedicated* mee bezig gaat, dan kunnen we daarbij echt heel veel dingen doen op korte termijn die niet altijd die hoeveelheid geld hoeven te kosten waarvan we denken dat die moeten kosten. Dus voor minder geld kunnen we misschien ook weer doen. Dus over heggenaanplant: ja, daar waar dat kan, moeten we dat zeker niet nalaten. Dan hebben we het bijvoorbeeld over Westerwolde en Duurswold: daar past een heggenstructuur prima in. Op Het Hogeland moet je dat natuurlijk niet doen vanuit landschappelijk oogpunt.

De vogelgriep: daar was een vraag over gesteld. Op dit moment is het rustig. We zien wel af en toe wat vogels met griepverschijnselen. Maar we zijn er ernstig alert op en zijn in gesprek met de tbo's, de terreinbeherende organisaties, en ook de Veiligheidsregio. Dus mocht er wat gebeuren wat uw informatiebehoefte raakt, dan zullen we u ook zeker vertellen wat er aan de hand is.

De boa's in het buitengebied, dus de bijzondere opsporingsambtenaren, Wij zijn inderdaad al meer dan een jaar in gesprek met de terreinbeherende organisaties en ook met andere overheden hoe we hier ook structuur voor kunnen vinden voor de komende jaren. We hebben daar tot en met dit jaar geld voor gereserveerd. We kijken hier nu heel goed naar en we komen tot het eindstadium van deze gesprekken, zodat wij zowel qua financiering als qua opdracht er duidelijkheid over krijgen hoe die financiering eruit ziet, waar de opdracht ligt en waar de boa's in positie worden geplaatst: is dat een terreinbeherende organisatie, de provincie of een andere organisatie? Dat zijn allemaal dingen die binnenkort aan de orde komen.

De heer CLAASSEN (D66): Ik hoor de gedeputeerde zeggen als antwoord op de vraag van D66 welke invloed de val van het kabinet heeft op de plannen van het NPLG, dat dat eigenlijk alleen maar meer tijd geeft en meer zal leiden tot vertraging in onze ogen. Maar we hebben ook de vraag gesteld – daar hebben we nog niet echt antwoord op gekregen – of wij als Staten ook proactief geïnformeerd kunnen worden over het perspectief en de maatregelen die nu wél mogelijk zijn. Kunt u daar nog even op reageren?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja inderdaad, die vraag had u ook gesteld. Uiteraard, als wij u informatie proactief kunnen toezenden, gaan we dat zeker doen over welke maatregelen wel kunnen. Daar ga ik dan graag met u over in gesprek.

De heer CLAASSEN (D66): Geeft u daarmee de toezegging dat wij een overzicht kunnen krijgen van de maatregelen en van de middelen die wij zelf kunnen inzetten om de voortgang te houden in ons NPLG. Hoor ik u dat zeggen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, zodra wij zelf ook dat inzicht hebben in de maatregelen en wat de financieringsmogelijkheden daarvan zijn of hoe we het kunnen betalen, zullen we dat met u delen. Dus als dat de toezegging moet zijn, is dat de toezegging.

De VOORZITTER: De heer Claassen, ten slotte.

De heer CLAASSEN (D66): Kan het College dan ook ons een termijn geven wanneer wij dit ongeveer kunnen verwachten?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat durf nu niet op een termijn te zetten, omdat we ook nog eens moeten kijken wat er uit het Tweede Kamerdebat komt van 12 september. Zodra dat daaruit duidelijk is, dan bied ik u dat graag aan. Maar ik kan daar geen termijn aan verbinden op dit moment. Want ik weet gewoon niet wat daaruit komt en wat dan de vervolgstappen zijn.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik was even benieuwd of de heer Emmens al klaar was met zijn antwoord op natuurtoezicht. De gedeputeerde geeft in dat kader aan dat er nu nog sprake is van financiering over dit jaar. Voor natuurtoezicht is die op 1 juli afgelopen. Wat is het College wat dat betreft van plan en wat kan het College hierbij toezeggen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De informatie die ik heb, is dat wij de financiering voor het hele jaar 2023 hebben. Maar ik zie u 'nee' schudden. Dus dat is een technische vraag die ik even uitzoek en dan kom ik er even bij u op terug. Maar ik heb niet begrepen dat dat op dit moment een probleem veroorzaakt. Misschien dat dat u geruststelt.

De heer KOLTHOF (PvdD): Mijn informatie is dat er een tijdelijke financiering voor natuurtoezicht was. Die is per 1 juli afgelopen. De terreinbeherende organisaties wachten nu op nieuwe financiering vanuit de provincie. Ze moeten in hun eigen middelen snijden om de boa's in dienst te kunnen houden. Dus ik zou graag van de gedeputeerde horen hoe de provincie hierin gaat acteren.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Er zijn de komende maanden gesprekken gepland met al die terreinbeherende organisaties. In de vorige gesprekken is dit niet zo expliciet als u meldt, aan de orde gekomen. Maar dit nemen we uiteraard in het eerstvolgende gesprek meteen mee.

De VOORZITTER: De heer Kolthof, ten slotte.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik heb ook in dit kader niet alleen gevraagd om die gesprekken voort te zetten. Die gesprekken zijn gaande: daar zijn wij ook van op de hoogte. Maar ook om dit jaar echt met structurele financiering te gaan komen voor die terreinbeherende organisaties, zodat zij in ieder geval vanaf 2024 genoeg financiële middelen hebben om die capaciteit goed neer te zetten en hun toezicht goed te kunnen regelen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik heb daar niet per se een vraag in gehoord volgens mij.

De VOORZITTER: De heer Kolthof, ter verduidelijking. Dit is wel uw 'drieënhalfste' interruptie.

De heer KOLTHOF (PvdD): Absoluut. Nee, de vraag is of er dit jaar een voorstel komt in gezamenlijkheid met die tbo's om dat natuurtoezicht structureel te gaan financieren.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Daarvan heb ik in het eind van mijn betoog, voordat ik geïnterrupteerd werd door een paar van uw collega's, al gezegd dat wij sowieso eind dit jaar komen met een structurele financiering en een opdracht aan de tbo's. Hoe we dat gaan uitvoeren, is nog onderwerp van discussie. Maar wij komen nog met een voorstel om daar structureel een opdracht voor te geven.

De VOORZITTER: Voor mij is het helder. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dat was het onderdeel landelijk gebied en landbouw.

Nog één economisch getinte vraag. Dat was een vraag hoe wij ervoor gaan zorgen dat de bedrijven met werkgelegenheid blijven boeien en binden voor Groningen. Dat zit nu in het economische uitvoeringsprogramma: dat zit daar gewoon in. We kijken *hightech* bedrijven maar ook

maakbedrijven we kunnen vinden binnen de kaders die we gesteld hebben. Dat zijn de vijf sectoren die we daarbij altijd hanteren: hoe krijgen we die naar Groningen en hoe kunnen we daar ook blijven boeien en binden. En ik kan u vertellen dat in de nieuwe economische visie die we gaan opstellen, het niet anders zal worden dat we diezelfde bedrijven binnen dezelfde kaders alsnog willen blijven bedienen. Uiteraard gaan wij daar als College niet zelf over, dat is de visie die nog bij u in de Staten op tafel zal komen en ons daar ook verder een opdracht in te kunnen geven.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): 16 juni 2009, toen koningin Beatrix van het kunstwerk Het Gasmolecuul onthulde, was dat het startpunt van een aantal dagen met festiviteiten om de vijftig jaar gaswinning te vieren: 2009. Ook dat is ons recente geschiedenis. Als we daar nu op terugkijken, is dat eigenlijk deels heel pijnlijk, maar toch fascinerend en misschien ook wel een stuk bizarre geschiedenis. Maar het is ook wel onderdeel van onze geschiedenis. Het was drie jaar voor Huizinge. GroenLinks heeft de vraag gesteld hoe dit monument nu ligt bij onze inwoners. Ik begrijp die vraag, want het is onderdeel van een stuk geschiedenis, waar wij inmiddels natuurlijk heel anders naar kijken. Dus denk ik om die reden dat De Barst, die een eind verderop staat, terecht is. Eerlijk gezegd, persoonlijk heb ik nog niet heel veel inwoners over Het Molecuul gehoord. Natuurlijk zien zij het wel als een pijnlijk symbool, maar wel een symbool van onze geschiedenis. Ik denk dat we even moeten bekijken hoe zich dat verder gaat ontwikkelen. Maar ik kan me ook voorstellen dat juist omdat De Barst een eind verderop staat, dit ook wel een deel van het verhaal zou moeten blijven dat het verhaal van Groningen, nog even los van alle praktische bezwaren en pragmatische invulling. Het Molecuul is eigendom van de gemeente Midden-Groningen. Ik denk dat het nogal een behoorlijke klus zou zijn om te uit te zoeken hoe we dat ook ooit zouden gaan wegstrijken. Eerlijk gezegd denk ik we dat op dit moment een paar andere *issues* voorrang zouden moeten krijgen – maar dat terzijde.

De Partij voor het Noorden heeft mij de vraag gesteld of het College met het nieuwe kabinet gaat onderhandelen. Zo heb ik de vraag een beetje begrepen over Nij Begun en de ereschuld. Ik wilde eigenlijk even beginnen te zeggen dat je volgens mij over een ereschuld niet onderhandelt. Een ereschuld los je in. Dat betekent dat wij met dit kabinet, maar ook met het kabinet dat na 22 november komt en ook alle acht kabinetten daarna in de komende dertig jaar – dan moet ik denk ik zeggen 'minimaal acht', want er moet er niet eentje vallen in de tussentijd – volop hierover in gesprek blijven. En uitgangspunt is en blijft onze eigen ambities, neergelegd in het Groene Boekje. Wij zijn pas uitgepraat wanneer onze ambities vanuit dat Groene Boekje minimaal gerealiseerd zijn. Dat gaat betekenen dat wij voorlopig echt nog niet uitgepraat zijn, maar dat we nu eerst ook gaan beginnen. Dus de gesprekken die wij nu voeren, gaan over de eerste uitwerkingen en invullingen van onze ambities in dat Groene Boekje. Op het moment dat we daarbij tegen grenzen aanlopen, dan hebben wij zeker opnieuw goede gesprekken in Den Haag. Want wat staat, is dat die ambities gerealiseerd moeten worden als onderdeel van de ereschuld.

Dan kom ik op de motie ingediend door het CDA, 'Laat Vijlbrief zijn klus afmaken', Dat is motie nummer 42. Met die motie vraagt u eigenlijk aan het College een uitspraak te doen over het personeelsbeleid van een kabinet dat zich nog moet vormen. Dat vindt ons College toch enigszins ongemakkelijk. Laat onverlet dat we de achterliggende gedachte wel begrijpen en die ondersteunen wij natuurlijk ook van harte. De continuïteit van de processen en de uitwerking van alles wat we nu met elkaar in Nij Begun en op dit moment aan het uitwerken zijn, moeten wel gewaarborgd worden – links- of rechtsom. Of dat dan samenhangt met één persoon: dat is denk ik aan elke partij om daar een oordeel over te vellen. Ik verwijs ook even naar de oproep die de heer Geijtenbeek deed om ook via uw eigen fracties in de Tweede Kamer uw eigen wensen daarover kenbaar te maken. Het College wil dit graag oordeel Staten laten.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dan kijk ik even rond of er behoefte is aan een tweede termijn. Ik kan me maar zo voorstellen dat dat het geval is. De heer Bennema zwaait, anderen zwaaien ook. Gaat het dan om een paar speciale bestellingen of kunnen we meteen beginnen? Kunnen we meteen door?

Dan stel ik voor om dat even vanwege het Algemene Beschouwingen-karakter dat even in dezelfde volgorde te doen als zonet en dan begin ik weer bij de heer Moes.

De heer MOES (BBB): Dan heb ik goed nieuws, want dan kan ik nog korter zijn dan de eerste termijn.

Het was goed om te constateren dat de motie, door een aantal partijen is ingediend omtrent kernenergie en die als beoogd doel had om het gesprek los te maken, eigenlijk gelijk al dat doel heeft bereikt. Want het is hier vandaag voornamelijk over dat onderwerp gegaan en het gesprek is aardig op gang gekomen. Dus daar ben ik heel blij mee.

Ook ben ik blij met de reactie van het College op alle moties. Of eigenlijk regende het niet alleen moties, maar regende het ook toezeggingen zonet vanuit het College, dus dat is ook mooi om

te horen. Ik ga daarom niet alle moties bij langs. Maar ik kan me zo voorstellen dat een aantal moties wordt aangehouden. Wij zijn wel voornemens om een aantal moties te steunen. Maar voor de rest heb ik eigenlijk niet zo veel voor de tweede termijn. Dus daar wilde ik het in eerste instantie maar even bij laten.

De heer ROEMERS (PvdA): Zoals de vorige spreker al aangaf, regende het toezeggingen. Ook een toezegging voor ons. Dus wij trekken hierbij motie 34 in.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Dan kan ik nog verder gaan over mijn tuin, maar of daar echt behoefte aan is, vraag ik me nu af. Maar wij hebben een toezegging op motie 35 'Dorpendeal voor onze dorpen!'. Wij vinden die ook voldoende, dus wij trekken deze motie in. Dat is motie 35.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): In de tweede termijn wil ik graag reageren op de moties die zijn ingediend, zowel uit de categorie 'klein bier' als de categorie 'meloenen die je niet door wilt slikken'.

Laat ik beginnen met het persoonlijke pleidooi van mevrouw Siersema over de omgangsvormen binnen en buiten deze Statenzaal. Wij zijn heel blij dat veel aanwezigen hun naam onder het bord met de oproep hebben gezet. Want dat is precies wat het moet zijn: een persoonlijk voornemen om een fijne collega te zijn met prettige omgangsvormen. Onze fractie vindt dan ook dat is een persoonlijke verantwoording is en geen politiek besluit. We hopen dat GroenLinks dat de motie die nog staat, geen toevoeging zal zijn op de breed ondertekende verklaring.

Dan twee moties die mijn fractie erg aanspreken. We voelen voor de aandacht voor asielzoekers die in onze provincie verblijven binnen een nieuw Beweegakkoord. We denken dat het mooi is dat de provincie, die zelf ook een van de partners is, dit bij een nieuw Beweegakkoord inbrengt. Daarom zijn we blij met de toezegging van het College.

Dan een vraag aan de Partij voor de Dieren over groene boa's. De ChristenUnie ziet graag dat de tijdelijke financiering die er was, voortgang krijgt op structurele basis. En zie daar: ook daar stond het College positief tegenover.

Dan de motie van de VVD om het weer mogelijk te maken om een kerncentrale in onze provincie te bouwen en, zoals die nu is ingediend, het ook gelijk maar mogelijk te maken om bovengronds nucleair afval op te slaan. Onze fractie begrijpt dat vanwege de elektrificering kernenergie als techniek overwogen moet kunnen worden. En dat gebeurt ook, zoals vandaag in deze zaal. Maar dat maakt kernenergie nog niet duurzaam. Het is niet duurzaam om de kosten van nu te laten betalen door hen die na ons komen, ook niet tot in het derde of vierde geslacht of verder. Nee, mijn fractie is meer van de politiek die tot in het duizendste geslacht een positief effect mag hebben.

Het voorstel van de VVD om weer mogelijk te maken om een kerncentrale te bouwen, past heel goed bij de VVD en het consistente verhaal van de VVD. Maar hoe kan het nou dat er ook partijen zijn die pleiten voor een zorgvuldig proces en ondertussen blind hun handtekening zetten onder een motie die echt voorstel het artikel ter beperking van bovengrondse opslag van nucleair afval te schrappen? Het minste wat ze hadden kunnen doen, is de Omgevingsverordening er even bijpakken. Laat dat dan ook een oproep en een les. Van politici, ook provinciale politici, mag op dit thema meer zorgvuldigheid verwacht worden.

De VOORZITTER: Het wordt ineens druk bij de interruptiemicrofoon. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvvhN): Ik had in mijn tweede termijn iets willen aangeven. Ik heb contact met mijn fractie inclusief mijn Spaanse vertegenwoordiging op dit moment. En die heeft mij laten lezen en leren – en daarmee zijn we echt een lerende organisatie – dat je een bepaalde zin ook op een andere manier kunt uitleggen. Dus heb ik met de heer Bennema, hier vertegenwoordigd bij de andere microfoon, besloten om de Partij voor het Noorden van deze motie af te halen.

De VOORZITTER: De heer Geijtenbeek is sprakeloos, denk ik.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, sprakeloos. Dan kan ik alleen maar zeggen dat ik dat een wijs besluit vind. Maar ik vind het ook persoonlijk een knap besluit na de voordracht die ik van de heer Zwart heb gehoord. Dus van een lerend vermogen heeft de Partij voor het Noorden wel blijk gegeven.

De heer BENNEMA (VVD): Ik had het al eerder even over een *frame*. 'Nu doet u het weer', wou ik bijna zeggen. Het is een tikfout inderdaad. Andere partijen hebben het verkeerd gelezen, maar ik wil dit nog even duidelijk laten weten. Ik heb ook gezegd in mijn woordvoering dat het 'sub c' had moeten

zijn. Ik zal straks ook even een vernieuwde versie indienen van deze motie. Maar volgens mij was het de heer Geijtenbeek wel bekend welk subartikel ik bedoelde.

De VOORZITTER: Oké, doet u dat dan in uw eigen tweede termijn, meneer Bennema.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, ook dat is goed nieuws. Maar dan een tikfout over dit onderwerp... Goed. Ja, laten we hopen dat als die centrale er ooit komt, de mensen die hem bedienen, zich niet van dit soort tikfouten kwijten.

Laten we positief het reces ingaan. Zuidhorn en Noordhorn en heel het Westerkwartier kan uitkijken naar en uitkijken op een schone Bert Zwartbrug. Wat een fijn nieuws!

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ik denk dat ik kort kan zijn. Er was eigenlijk aan het begin van deze dag een oproep aan eenieder om inbreng te leveren voor de komende Begroting en de wensen neer te leggen die er in de fracties leven. En dat is gebeurd. Ik heb driftig meegeschreven. We zullen kijken wat daarvan terugkomt en we zullen er ongetwijfeld over in discussie gaan.

Verder zoek ik meer de verbinding dan wat ons scheidt. Dan moet je een beetje hoog overvliegen en dan denk ik: wat hoor ik nou steeds als verbindende factor hier in deze zaal? Dat is dan toch dat we het allemaal doen voor onze inwoners. Dat is eigenlijk ook de kern van het Hoofdlijnenakkoord: wat hebben de Groningers hieraan? Dat is het startpunt waar we eigenlijk allemaal vertrekken. Uiteraard geven we hier en daar andere accenten hoe we dat willen invullen. Maar volgens mij kunnen we gezamenlijk op heel veel dossiers een heel eind komen.

Wat hier dan steeds in naar voren komt, zijn discussies over toch een stukje kennis. Wat voor windmolens: kleine windmolens, grote zonneparken, waterstof, biovergisting, asiel. Het allemaal 'weten is meten', zeg ik dan maar. We hebben echt steeds meer behoefte in deze Staten, bij welk onderwerp dan ook, aan cijfers en feiten. Want soms gaan we hier in discussie. De een heeft zich helemaal in het onderwerp verdiept en die weet tot achter de komma hoe het zit met de cijfers en de ander globaal. Dan sta je op een verschillend niveau te praten. Dus eigenlijk is de oproep om meer kennis in huis te halen, zoals we het nu hadden over energie. Dat onderwerp is natuurlijk heel nadrukkelijk aan de orde geweest. Wat dat betreft zei een van de gedeputeerden het al: het leek meer op een energiedebat. Nou, dat onderwerp was wel prominent aan bod. Ik moet zeggen: het uitgangspunt van Groninger Belang – u hoeft maar in het verkiezingsprogramma te kijken – is dat we wat kernenergie betreft we op voorhand niks uitsluiten. Maar we willen dat het gewoon bij het onderzoek betrokken wordt. Niet meer en niet minder, want we weten niet hoe veilig dat wel of niet is. Maar we willen gewoon in de *range* hebben. Er gaat misschien nog van alles bijkomen, maar dat wil je wel even helder objectief op een rij hebben om daar vervolgens besluiten over te kunnen gaan nemen.

Dus over de motie van de VVD moet ik zeggen dat – u hebt dat allemaal kunnen zien – die wel de nodige hoofdbrekens heeft opgeleverd. Want de kop die daarboven staat, 'Onderzoek kernenergie', past naadloos aan op ons verkiezingsprogramma. Of daar de andere bepalingen voor nodig zijn? Dat laat ik u straks weten nadat we geschorst hebben. Even een *cliffhanger*, zullen we maar zeggen. Maar goed, we gaan ons straks daarover beraden. En of we die andere moties gaan steunen of niet steunen, daar geven straks nog een stemverklaring over.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, het was een passioneel debat vandaag over een belangrijk onderwerp. De VVD vindt het ook echt belangrijk dat kernenergie uit de taboesfeer wordt gehaald en in de Omgevingsvisie en –verordening op een neutrale manier benaderd wordt. In ieder geval niet in beperkende zin. Wij zijn in ieder geval dat we dat debat goed hebben kunnen voeren en dat is winst.

Wij danken de heer Geijtenbeek voor het ontdekken van een tikfout in onze motie. Maar hij draaft natuurlijk weer compleet door met de intenties van de VVD. Maar ja, dat is politiek. De VVD en andere partijen willen daarom de eerdere motie intrekken waarin deze fout zit. Het nummer daarvan is 37. Die willen vervangen door de gecorrigeerde versie die eigenlijk eensluidend is, alleen de tikfout is hersteld.

De VOORZITTER: Het is een motie, die de ingetrokken motie 37 vervangt. Deze bevat de logo's van de VVD, de BBB, de PVV, Volt en Forum voor Democratie, is ingediend onder volgnummer 46 en als titel draagt: 'Geen taboe op kernenergie: maak kernenergie een bespreekbare optie'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023, Constatende dat:

- kernenergie categorisch wordt uitgesloten:

- de Omgevingsvisie blokkeert elk initiatief op het gebied van kernenergie;
 - de Omgevingsverordening schrijft dwingend voor dat de bouw van een kerncentrale niet opgenomen kan worden in bestemmingsplannen;
 - er naast de opwek via zon en wind de behoefte blijft bestaan aan een stabiele en betrouwbare bron van energie die geen CO₂ uitstoot;
 - de technologische ontwikkelingen op het gebied van kernenergie doorgaan, bijvoorbeeld de ontwikkeling van kleine centrales (SMR) en in de toekomst wellicht thorium;
 - er voldoende energie beschikbaar moet zijn voor de ontwikkeling van de waterstofeconomie;
- Overwegende dat:
- kernenergie een bespreekbare optie moet zijn bij het bepalen van de bredere energiestrategie;
 - bij de keuze van elke wijze van opwekking van energie een rationele afweging van de voors en tegens moet worden gemaakt;
 - gezien de bescherming van het landschap en de druk op de ruimte kernenergie minder impact heeft dan zon- en windenergie;
- Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:
- bij de volgende actualisatie van de Omgevingsvisie de beperkingen ten aanzien van kernenergie te schrappen;
 - bij de actualisatie van de Omgevingsverordening de verbodsbepalingen ten aanzien van kerncentrales in de artikelen 2.22.1 sub c en 2.22.2 sub c te schrappen;
- En gaan over tot de orde van de dag.'
- De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, we waren niet energiezuinig in het aantal woorden dat hier gebruikt is. Maar ik houd het kort. Wij houden deze motie aan: dat scheelt Groninger Belang ook weer wat hoofdbrekens – voorlopig dan. De toezegging van het College dat kernenergie wordt meegenomen in de brede energieverkenning in opmaat naar de nieuwe Omgevingsvisie en –verordening vinden wij voldoende voor dit moment. Wij vinden het fijn dat dit onderwerp op een normale wijze bespreekbaar is als een optie. We kijken ook echt uit naar die energiehoorzitting, om die op een Groningse, nuchtere en rationele manier te doen, zodat we voor die visie de goede bouwsteunen kunnen aanleveren.

Wij danken ook voor de toezegging van de heer Schmaal op het gebied van financiën om afspraken uit het coalitieakkoord bij de Begroting te verduidelijken.

En de toezegging ten aanzien van zon op land: de VVD wil ook graag handelen in de geest van het Hoofdlijnenakkoord op dit punt. We vinden het ook heel mooi dat het College antwoordt in de geest van onze motie. Dus ik zou zeggen: twee zielen, één gedachte. Nog wel even één puntje dat ik zeker wil weten. Volgens mij zei de heer Schmaal dat ook, maar we tot het niveau van de RES qua zon en daarboven inderdaad alles tegen gaan houden. Ik geloof dat hij dat had toegezegd. Maar dat wilde ik nog even een bevestiging op. Omdat de heer Schmaal dat ook zo heeft toegezegd, trekken wij ook motie 38 ten aanzien van het moratorium in.

Verder trekt de VVD zich terug uit motie 43 van de Partij voor het Noorden.

En tot slot: ik begon met de dag echt met het uitspreken van de hoop dat het credo 'Staten in positie' zou worden waargemaakt en dat we wat te zien zouden krijgen van de nieuwe cultuur. Nou, de VVD is zeer tevreden over de wijze waarop wij het debat over kernenergie hebben kunnen voeren. We zien dit als een mooie start en we gaan daar graag in het nieuwe politieke jaar mee door.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik wil een aantal opmerkingen plaatsen en een aantal moties bij langsgaan. Ik heb ook nog een tweetal vragen openstaan.

Allereerst een opmerking. Wij kunnen ons volledig aansluiten bij de opmerking van gedeputeerde Top als het gaat over Het Gasmolecuul. Ik vind dat zij dat uitstekend verwoordt heeft.

Dan over de opcenten. Wij begrijpen de motie wel, maar toch zien we liever die 28 miljoen naar OV gaan en zullen daarom niet voor die motie stemmen.

Als het gaat om de motie rondom sport en asiel, dan waarderen we de aandacht van D66 om dit mogelijk te maken. Maar wij vinden de toezegging beter dan de motie en zullen die om die reden daar dan ook niet voor stemmen.

Dan de laatste motie waar ik even bij stil wil staan, is de motie over Vijlbrief. Wij waarderen de betrokkenheid van het CDA op dit dossier. Ik heb de heer De Wit menigmaal bij groepen bewoners gezien op momenten dat ik daar zelf ook aanwezig was. Mevrouw Rutgers heeft in haar *maidenspeech* ook laten merken dat ze echt oprechte pijn voelt in dit dossier. Dus we snappen ook het belang van de manier waarop daar nu op geacteerd wordt en dat er behoefte is dat op dezelfde manier voortgang blijft hebben. Tegelijkertijd vinden we het gek om een uitspraak te doen over een

bestuurder over wie de Tweede Kamer de controlerende macht heeft. Het is ook een beetje gek om op de stoel van de kiezer te gaan zitten. Wat als bijvoorbeeld de kiezer mevrouw Beckerman als staatssecretaris wil op dit dossier? Wat als de heer Vijlbrief iets doet waar wij niet mee akkoord zijn als provincie? Dan hebben we misschien ook een beetje een wat moeilijkere relatie op dit punt. Dus wij denken dat het goed is om het signaal af te geven dat de manier waarop Vijlbrief luistert naar mensen en de manier waarop hij overkomt, wij heel graag gecontinueerd zien in de processen zoals die nu gaande zijn. Maar we willen dat niet expliciet koppelen aan de heer Vijlbrief. Sterker nog, wij zouden graag willen dat alle ministers en staatssecretarissen op deze manier opereren.

Dan hadden wij tot slot nog twee vragen die niet beantwoord zijn. De eerste vraag is: kunnen wij ook stoppen met de lobby voor de fossiele energiebedrijven? En de tweede vraag is waarom de participatie maar bij één portefeuillehouder is ondergebracht en niet in het gehele huis en in het gehele College?

Dan hebben wij goed geluisterd naar de beantwoording van gedeputeerde Hamster. Wij zijn echter niet ten volle tevreden over dat antwoord en daarom dienen wij alsnog een motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie die onder volgnummer 47 is ingediend en als titel heeft: 'Subsidies voor multinationals voorkomen'. De motie heeft het briefhoofd van de SP en eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,
Constaterende dat:

- op de website <https://heavenn.org/partners> multinationals als partners staan vermeld zoals Shell, NAM en Gasunie;
- Shell in 2022 de hoogste winst in 115 jaar heeft behaald, namelijk ruim 36 miljard euro;
- De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) haar winst vorig jaar drastisch heeft verhoogd dankzij de sterke stijging van de energieprijzen: het boekte 2,4 miljard winst op bijna 10 miljard omzet;
- Gasunie vorig jaar een half miljard euro winst boekte;
- het project Heavenn bijna 50 miljoen euro aan subsidies heeft ontvangen;

Overwegende dat:

- subsidies worden opgebracht door ons allemaal, de belastingbetalers;
- er bedrijven zijn die zelf prima de kosten voor verduurzaming kunnen dragen, maar toch subsidies ontvangen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- te onderzoeken hoe wij bedrijven met grote winsten zo ver kunnen krijgen dat ze initiatieven gaan ondernemen, zonder dat daar subsidie tegenover staat;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer CLAASSEN (D66): Ik wil namens onze fractie eigenlijk stilstaan bij drie onderwerpen.

Het eerste is de toezegging die wij hebben gekregen van het College om een speciaal programma te gaan ontwikkelen samen met de partners van het nieuwe Groningse Provinciaal Beweegakkoord, gericht op het mee laten doen van bewoners van verschillende soorten opvanglocaties in onze samenleving. Middels sport en bewegen: dat is niet alleen voor onze fractie, maar ook voor mij van persoonlijk grote betekenis. Ik wil dit College dan ook namens mijn fractie – maar ook echt vanuit het hart – bedanken dat u ons hebt gehoord en deze toezegging doet. Wij zullen de motie hierover dan ook intrekken en kijken reikhalzend uit naar uw voorstel.

Onze fractie is ook blij met de toezegging van het College dat wij worden geïnformeerd, zodra het kan, over het perspectief van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en welke middelen en perspectieven er nog wel over zijn, ondanks dat dit kabinet op dit moment demissionair is. En ook over de gevolgen daarvan.

Tot slot toch even een reactie op motie 42 over de heer Vijlbrief. Want het is een beetje 'Wij van WC Eend' en juist op dit onderwerp is het wat D66 betreft ook belangrijk dat wij geen enkele vertraging krijgen. De motie 'Vijlbrief' is een heel sympathieke motie waarin er inderdaad ook een keer buiten de gebaande paden iets wordt voorgesteld om met een persoon die het vertrouwen geniet van vele Groningers, een goede basis te leggen voor de toekomst. Om ook de komende jaren, tot aan het pensioen van de heer Vijlbrief, continuïteit te hebben en te houden op dit voor ons zo ongelooflijk belangrijke dossier. Dat zou in onze ogen ook heel veel voordelen kunnen hebben. Echter, aansluitend bij wat de SP ook zei: wij gaan uiteindelijk niet over de personele bezetting van de nieuwe regering, hoe graag we dat wellicht ook zouden willen. We kunnen de motie 'Vijlbrief' steunen, want wij hebben ook de staatssecretaris leren kennen als iemand die echt luistert en vragen stelt aan

Groningers. En dat is niet heel onbelangrijk: hij spreekt ook daarin heel heldere taal en is er echt voor Groningers. Mocht het gasdossier toch in een nieuw kabinet overgedragen worden, dan heeft D66 er alle vertrouwen in dat de heer Vijlbrief in staat is om die overdracht ook in heldere taal te doen en achter te kunnen laten voor de opvolger die dit dossier dan goed kan oppakken.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik ben wel een beetje jaloers over wat D66 doet: ze schudden altijd zo'n tweede termijn prachtig uit de mouw. Ik heb even een kort briefje met een aantal praktische vragen.

We hebben net een mooie toezegging gehad van het College over natuurtoezicht. Dat ze per 2024 structurele financiering willen regelen voor de terreinbeherende organisaties. Maar wat ik ook al aangaf net, is dat die structurele financiering per 1 juli is komen te vervallen. Dan zitten we alsnog met een gat van een half jaar. Ik denk dat het bij een betrouwbare overheid hoort dat als wordt geconstateerd dat die structurele financiering een half jaar stopt, er ook een regeling komt met terugwerkende kracht. Ik heb contact gehad met onder andere Staatsbosbeheer. Die zetten nu hun eigen middelen in om toch die bo's die ze in dienst hebben, te kunnen behouden. Dat zijn mensen met veel ervaring, het is belangrijk dat juist zij dit doen. Maar krijgen ze daar nog de financiering voor met terugwerkende kracht? Dat is de eerste vraag.

Ik was nog even in de war. De heer Emmens gaf eerst aan: moet nou die taak van natuurtoezicht bij de terreinbeherende organisaties of bij de provincie komen te liggen? Later zei u volgens mij bij de terreinbeherende organisaties, maar eerder was daar wat minder duidelijkheid over. Dus graag zou ik daar de gedeputeerde nog even over willen horen.

Dan nog even kort over Programma Bos en Hout. Ja, als ik dat zo beluister, komt Bos en Hout bij het nieuwe College te vervallen. Ik weet niet of dat klopt: dat hoor ik graag nog een antwoord op. En wat betekent dat dan ten aanzien van het totale budget voor aanplant van nieuwe natuur: bossen, heggen en dat soort zaken? Blijft dat gelijk bij dit College? Wat is de ambitie? Moet dit misschien wat meer zijn of gaat dit eventueel omlaag? Dat waren onze vragen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Met betrekking tot de toezegging van het College op de motie 'Sport en bewegen voor asielzoekers' van D66 zou de PVV-fractie het College mee willen geven om ook oog te hebben dan wel recht te doen aan Nederlandse gezinnen die ook graag willen meedoen en samen willen sporten, al dan niet samen met asielzoekers. Want zij zijn vanwege armoede daartoe niet in staat.

Met betrekking tot de motie 'Opcenten omlaag, koopkracht omhoog': veel inwoners in het buitengebied zijn afhankelijk van de auto. Het autogebruik is de laatste jaren fors duurder geworden. Voor de PVV is het gewoon een kwestie van prioriteiten stellen. Het gaat om een relatief laag bedrag per jaar afgezet tegen een behoorlijk aanzienlijke Begroting. We zouden deze motie dan toch ook wel graag in stemming willen brengen, mede ook gelet op het feit dat we het dualisme in Provinciale Staten een kans willen geven.

Dan over de motie 'Woningprojecten in het buitengebied'. Gelet op de toezegging van de gedeputeerde wil de PVV-fractie deze motie intrekken.

En dan hebben we nog een motie 'Laat Vijlbrief zijn klus afmaken'. Het kan niet zo zijn dat leden van het huidige kabinet, nu ze eindelijk wegmoeten, zelfs in een nieuw kabinet kunnen blijven zitten. Het moet niet gekker worden. Het oplossen van de problemen in het aardbevingsgebied is wat de PVV betreft aan een nieuw kabinet. En met deze gedeputeerde als aanjager heeft de PVV-fractie daar heel veel vertrouwen in.

De heer DE WIT (CDA): Ik sluit me aan bij de laatste woorden van de heer Van Kesteren: dat geldt ook voor de CDA-Statenfractie.

We hebben nog één ding dat we zouden willen zeggen. Dat gaat over de woordvoering in tweede termijn van de SP. Allereerst heel veel dank voor die mooie woorden. Ja, we zijn de SP en vooral mevrouw Feenstra regelmatig tegengekomen in het aardbevingsgebied. En dat willen we graag zo houden, want daar zitten we uiteindelijk hier voor.

Als het gaat om de opmerking die er gemaakt werd over Vijlbrief: enerzijds kunnen wij het heel goed snappen. Er komt een nieuw kabinet, er komen nieuwe mensen in positie. Maar wat voor ons als CDA juist erg heel belangrijk is, is om ten eerste geen tijd te verliezen en ervoor te zorgen dat er niet iemand opnieuw helemaal ingewerkt hoeft te worden. Ten tweede, als we kijken naar de verstandhouding die Vijlbrief heeft met de inwoners uit het gebied, maar ook met belangenorganisaties, dan vinden we het belangrijk om in ieder geval na te denken over continuïteit op dit dossier. Wij willen expliciet niet op de stoel van de Tweede Kamer gaan zitten, we zitten hier prima op deze stoelen. Maar wij willen wel meegeven aan de Tweede Kamer en ook aan de partijen die nu aan het nadenken zijn over nieuwe lijsten, in ieder geval na te denken over zo'n soort

constructie. Dus wij gaan absoluut niet zeggen: u moet dit doen. Maar we geven wel als boodschap mee dat het voor ons juist in deze crisissituatie in het aardbevingsgebied heel goed zou zijn om Vijlbrief in het zadel te houden. Dus wij laten deze motie dan ook staan.

De heer ZWART (PvhN): Ik zal wat korter zijn. Het gaat over de moties die wij hebben ingediend.

Motie 43 'Geef licht, licht voor' trekken wij in. De reden is dat vanmorgen en vanmiddag meer dan genoeg duidelijkheid is geworden dat we over kernenergie niet alleen moeten praten, maar we met elkaar nog heel veel te leren hebben. Ik huldig dan ook de motie die de VVD heeft ingediend om in elk geval hier een hoorzitting te houden. Ik denk dat we inderdaad de verantwoordelijkheid moeten nemen om buiten dit huis ook onze inwoners voor te lichten. Want het heeft veel om het lijf.

Dan de motie over de windmolens: die wil ik toch graag laten staan. Waarom? Omdat we op dit moment met de ashoogte van 15 meter werken. Als het dan een beslissing moet worden dat het naar 20 meter gaat – waar ik niet voor ben – dan laten we dat dan hier met elkaar maar beslissen.

En ten slotte de motie over het veilige natte pak. Ik ben blij met de toezegging die gedaan is en ik dank ook GroenLinks voor de steun hierin. Ik denk dat we samen hier een mooi pak van kunnen maken.

Verder wil ik de gedeputeerden danken voor hun uitgebreide beantwoording en wil ik me aansluiten bij het vertrouwen voor het aardbevingsgebied in gedeputeerde mevrouw Top.

De VOORZITTER: Er was nog een motie 45: wat u doet daar precies mee?

De heer ZWART (PvhN): Motie 45 'Veilig een nat pak': daar is een toezegging op geweest en die trek ik dus in.

De VOORZITTER: Dank u, dat had ik even niet meegekregen.

Dan zijn bij de heer Epema namens Forum voor Democratie: die schudt nee. Volt had ook geen behoefte aan woordvoering. Dan is het woord weer aan het College, gedeputeerde Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dank u wel voor de tweede termijn en natuurlijk voor de inzet die vandaag gepleegd is op dit onderwerp. Want eigenlijk is dit sec in de basis een financieel verhaal. Maar wel met de Algemene Beschouwingen daarbij: dat maakt het heel breed.

Er waren nog wel een paar opmerkingen gemaakt. Eerst die van D66: we komen terug met de gesprekken die we gaan voeren over het Beweegakkoord. Dat hoeft ik niet nog een keer te herhalen.

De PVV vraagt aandacht voor de arme kinderen in onze samenleving als het gaat om sport enzovoort. Jazeker, die krijgen ook de aandacht. We hebben daar ook een Sport en Cultuur Fonds voor. Maar het gaat om iedereen, dus ook zeker al die kinderen.

En we snappen de opmerking dat mensen afhankelijk zijn van de auto en dat autorijden duur is geworden. Maar dat hebben we inmiddels al behandeld in eerste termijn.

En ik wil iedereen alvast een fijne vakantie wensen.

De heer BENNEMA (VVD): Heel kort, hoor. Dat is nog een bevestiging, maar dat ging over zonne-energie. Daarbij was de limiet de afspraak in de RES als bovengrens, hè?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): De heer Bennema heeft dat inderdaad goed gehoord. Het is de RES 1.0 en daarboven is de grens.

De heer BENNEMA (VVD): Dan ben ik geheel tevreden, dank u wel.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Mevrouw Feenstra van de Socialistische Partij had nog een vraag gesteld over participatie en de rol van de provincie en ook die van de Commissaris. Het zit zo: hij is algemeen coördinator vanuit zijn portefeuille, maar participatie is op elk onderdeel van welke portefeuille dan ook sowieso belegd bij alle gedeputeerde. Dat is het antwoord op uw vraag? U knikt, dus ik ga ervan dat dat klopt, neem ik aan. Het klopt namelijk ook.

De VOORZITTER: Dank u zeer, ik vond het heel verhelderend. Gedeputeerde Emmens.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Een paar vragen nog van de Partij voor de Dieren. Het onderwerpje over die terugwerkende kracht is onderdeel van het gesprek dat we voeren met de terreinbeherende organisaties, in dit geval met Staatsbosbeheer. Dat raakt ook het puntje waar de

boa's uiteindelijk een plek moeten krijgen: dat is binnen hun organisatie, binnen onze organisatie of bij een ander. Dat is allemaal onderdeel van dat gesprek.

Dan het puntje of Programma Bos en Hout nu weg is uit onze programma's. Nee, dat is niet, daar zijn afspraken over gemaakt en die ambitie moet vooral gefinancierd worden vanuit het nieuwe fonds dat we voor de Transitie Landelijk Gebied van het Rijk moeten krijgen. Dat is nog hartstikke onduidelijk, maar dat is zeker geen ambitie die weg is.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, misschien heb ik het even gemist, maar het ging over die financiering met terugwerkende kracht. Dat gaat over het dit halfjaar financieren van de terreinbeherende organisaties.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Wij hebben de gesprekken met de terreinbeherende organisaties, waaronder met Staatsbosbeheer. Dit is ook een van de onderwerpen van het gesprek met de terreinbeherende organisaties of we dat met terugwerkende kracht terug gaan betalen.

De heer KOLTHOF (PvdD): En vindt het College dat dat bij een betrouwbare overheid hoort dat die financiering ook continu is tot het einde van het jaar, totdat er een structurele financiering ligt?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik moet de precieze hoedanigheid bestuderen, maar als er een afspraak is die wij niet zijn nagekomen, dan komen wij die afspraak uiteraard na.

De VOORZITTER: De heer Kolthof, ten slotte.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, ten slotte inderdaad. Op dit moment loopt er dus geen financiering. Dus het gaat niet om al dan niet-nakomen van afspraken. Het gaat erom dat ook in de overdracht richting een nieuw College op dit moment geen financiering is geregeld. Het gaat nu even duren voordat er nieuwe structurele financiering ligt – mooi dat u daar een toezegging over deed. Maar die tussentijd: daar gaat het om. Is het College bereid om ook in die tussentijd wat de terreinbeherende organisaties nu voorgeschoten hebben, terug te betalen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Zoals ik al een paar keer gezegd heb tegen de heer Koolhof: dat is het onderwerp van het gesprek elke keer. Daar komen we op terug. Ik begrijp dat u daar een andere uitspraak over wilt hebben. Maar de uitspraak die u nu van mij krijgt, is dat wij daarover in gesprek zijn met die organisaties. Als dit een gat in hun begrotingen oplevert, dan hebben we daar het gesprek over.

Dat heb ik nog een motie van de SP liggen. 'Subsidies voor multinationals voorkomen', motie 47. Ik moet het even overnemen van collega Hamster die andere dingen op dit moment aan het doen is. Het verzoek is te onderzoeken hoe we bedrijven met grote winsten zo ver kunnen krijgen dat ze initiatieven gaan ondernemen zonder dat daar subsidie tegenover staat. Over subsidies geven: dit is een tijdlang mijn vak geweest. Subsidies aan multinationals geven is heel lastig. Vaak kan dat gezien de staatssteunregels ook niet. Wat we eigenlijk zien bij dat soort type bedrijven, is dat ze deelnemen in projecten met kennis en kunde en daardoor dus ook projecten die we nodig hebben voor de energietransitie, verdere vorm proberen te geven om een verdere slag te kunnen maken. Als voorbeeld is het project Heavenn al een paar keer genoemd vandaag. Daar zit Shell ook in en ik kan u zeggen dat zij voor Heavenn geen subsidiegeld krijgen vanuit het NPG. Zij zitten daarin als projectpartner en zij betalen kosten om een bijdrage te leveren aan het project Heavenn.

Mevrouw FEENSTRA (SP): In boek 4 van het PEGAS-rapport in op bladzijde 1461 kunnen we lezen dat in totaal dertien projecten mede op het gebied van waterstof een totaal van 40 miljoen aan subsidie krijgen van het NPG. In hoeverre is daar dan ook helemaal niks van naar die multinationals gegaan?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat is een vrij technische vraag. Ik was nog niet op pagina 1461 aanbeland, moet ik eerlijk zeggen. Het antwoord op die vraag kan ik u nu niet geven. Ik wil dat rustig even uitzoeken en toezeggen dat ik daarover graag informeer. Want dat antwoord heb ik niet paraat, zoals u begrijpt.

De VOORZITTER: We hebben de toezegging van de gedeputeerde genoteerd.

Gedeputeerde Top heeft geen toevoeging meer op wat zij zojuist heeft gezegd. Dan kijk ik even rond en ik heb een voorstel. Er is vast behoefte om even te schorsen, misschien over de laatste

edities te moties in conclaaf te gaan en te overleggen, voordat we gaan beginnen met stemmen. Want het wordt immers bijna vakantie en we hebben straks om een uur of zes hapjes klaarstaan. Nu al? Dus het kan nu ook al? Als het nu al klaarstaat? O, toch niet. U merkt dat het heel actief is in mijn rechteroor.

Ik heb een praktisch voorstel voor u, namelijk dat we de mondelinge vragen even eerst doen en dat we straks na de schorsing gaan stemmen. Dat biedt alle mogelijkheid om straks elkaar te ontmoeten en wellicht nog even overleg te hebben over wat u in laatste instantie met moties gaat doen. Dat geeft ook een zekere rust, denk ik. Dus als u dat goed vindt, slaan we dus even de stemming over de Perspectiefnota over en gaan we over naar de aankondigde mondelinge vragen. Mevrouw Siersema?

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, u ging net ineens heel snel. Maar volgens mij kunnen wij ook nu met elkaar even vijf minuten schorsing over de moties en dan gaan stemmen, denk ik.

De VOORZITTER: Ik heb een beter voorstel: namelijk, laten we dat niet doen en straks één schorsing die we daar dan ook voor kunnen benutten. Dan stemmen we daarna over de moties en over de Perspectiefnota. Zonet zijn de Staten daarmee ook akkoord gegaan, trouwens.

2. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Dan geef ik nu het woord aan de heer De Wit van het CDA om zijn mondelinge vragen te stellen.

De heer DE WIT (CDA): Ik ga er geen lang verhaal van maken. We lazen bij RTV Noord dat de gemeente Groningen heeft besloten om in 2024 in ieder geval geen marathon te organiseren. Onder andere de gemeente Groningen, maar ook de provincie waren daarover in gesprek. De gemeente Groningen heeft 10.000 euro in geïnvesteerd en de provincie heeft daar ook 10.000 euro bijgelegd. We zijn benieuwd of het College is ingelicht over de houding van de gemeenten. Waarom wordt hiervoor gekozen? En wat zijn nou echt de beweegredenen geweest om dit niet te doen? Na de reactie van de gedeputeerde overwegen we of we nog vervolgvragen hierover gaan stellen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, het klopt inderdaad: de provincie Groningen heeft 10.000 euro in een onderzoek geïnvesteerd om een marathon mogelijk te maken. Dat heeft heel veel voorbereiding gekost, de marathon. We hoorden op RTV Noord ook een persoon die er flink van baalde dat het niet doorgaat. Maar ja, het is zo geregeld in dit land dat de provincie niet gaat over het organiseren van een marathon en de overwegingen en de drukte en de belemmering. Want dat zit toch echt bij de gemeente Groningen in dit geval.

Of wij geïnformeerd zijn? Nou, ik ben in elk geval geïnformeerd via de media. Ik zal even kijken of er ergens in huis nog apart geïnformeerd is, maar ik weet ook niet of dat de gebruikelijke route is. Dit is een autonoom besluit van de gemeente Groningen. Wij hebben gezamenlijk kunnen constateren dat het jammer is dat dit niet doorgaat.

De heer DE WIT (CDA): Wij danken het College voor de beantwoording. We zouden het op prijs stellen als het College in ieder geval wil informeren bij de gemeente Groningen waar dit nou om gaat. In ieder geval dank voor het in beweging komen. Wij zouden het heel mooi vinden als op het moment dat blijkt dat dit puur een financiële afweging is, we daar als Staten over in gesprek kunnen dat we daar iets mee wil willen. Of dat het ergens anders mee te maken heeft. Maar wij zouden het op prijs stellen als het College in ieder geval ons wil laten weten waarom dat dan zo is. Dank.

De VOORZITTER: Ik kijk even vragend rond of er behoefte is aan aanvullende vragen over dit thema? Dat is niet het geval. Dan gedeputeerde Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): De informatievoorziening gaat heel snel in dit huis: nee, wij zijn hierover niet geïnformeerd. Dat kan ik u melden als mededeling. De reden was natuurlijk ook in het nieuws: dat de bereikbaarheid van de Stad onder druk zou komen te staan. Wij hebben natuurlijk regelmatig afspraken en gesprekken met de collega's van de gemeente. Dus ik ben best bereid om als sportgedeputeerde even te vragen wat daar de reden voor geweest is.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Dit is het eind van dit agendapunt. De SP. O, wacht even. Van de orde, vermoed ik?

Mevrouw FEENSTRA (SP): Voordat iedereen zich over onze motie gaat buigen, kan ik daar nog iets over zeggen. Dank voor het antwoord van de gedeputeerde. Wij zouden het heel fijn vinden als inderdaad dat uitgezocht wordt. Op basis daarvan willen we dan de motie aanhouden. Dus dan brengen we die nu niet in stemming. Het zou dan wel heel fijn zijn als dat voor de Begroting kan.

De VOORZITTER: Ik zie een welwillende blik bij de gedeputeerde. Hij zei daarbij: 'Ik doe mijn best.' Dat is geen garantie, maar ten minste toch een inspanning. De heer De Wit nog?

De heer DE WIT (CDA): Ja, misschien dat u zometeen heel boos op mij wordt. Maar er blijven inmiddels volgens vier of vijf moties over. Is het dan niet zinvoller om gewoon zometeen eerst de stemmen over die moties?

De VOORZITTER: We stemmen straks over alles. Als er behoefte is aan overleg – dat is er meestal – dan schorsen we niet even los. Dat hebben de Staten zonet besloten. U kunt altijd een besluit herroepen. Dan schorsen we niet los, maar dan gaan we eerst even een dinerpauze. Daarna hebt u ook de gelegenheid gehad om daar met elkaar over te praten. Tenzij u nu in één keer door wilt. Ja? Wat is daar de reden van? Mag ik dat weten? Graag vaker schorsen, begrijp ik. Ja? Is dat de opvatting van de meeste Statenleden? Ik hoor meer ja's dan nee's. Dan schorsen we voor vijf minuten.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Kunnen dat er ook tien zijn?

De VOORZITTER: Jazeker. En als het een half uur wordt, dan gaan we ondertussen eten. We schorsen voor tien minuten.

[Schorsing]

A. Statenvoorstel: Perspectiefnota 2024 en Voorjaarsmonitor 2023 (vervolg)

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik sluit de beraadslagingen en we gaan nu over tot het blokje stemming. We hebben geen amendementen, maar wel moties. Ik stel voor dat we eerst de moties met elkaar bespreken, voor zover er nog stemverklaringen nodig zijn. Dus debatteren hebben we al gehad. En dan stemmen we over de moties en dan ten slotte stemmen we over het voorstel zelf. Ook dat gepaard gaat met de gelegenheid om daar een stemverklaring over af te leggen.

Nou, zullen we even de boekhouding doen? Misschien kan de griffier mij even helpen met welke moties nog in de lucht zijn op dit moment. Ik heb er vier: de moties 36, 40, 42 en 44. Die zijn nog onderdeel van de stemmingen straks. Daarover kunt u, als u dat wilt, een stemverklaring over afleggen. Ik zie dat de heer Kolthof daar als eerste behoefte aan heeft.

De heer KOLTHOF (PvdD): Een stemverklaring bij motie 42. Wij hebben die mede ingediend. Wij zijn niet getrouwd met de heer Vijlbrief: dat willen we even meegeven. Maar we zien wel dat hij ontzettend veel ervaring heeft, goed begrip voor inwoners heeft en dat is niet te vervangen door iemand anders. Dus wat dat betreft zullen wij hiervoor stemmen.

De heer BENNEMA (VVD): Motie 36: uiteraard hebben wij het bord van GroenLinks ondertekend. Maar om dat nou in een politieke uitspraak nog weer te vervatten: daar sluit ik mij aan bij de verklaring van de heer Geijtenbeek. Wij zullen dit dus als overbodig beschouwen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Dat gaat ook even over motie 36. Daarvan hebben wij gezegd dat we het aan eenieder persoonlijk laten. We doen dat niet als partij. Dus degene die de verklaring wilde tekenen, heeft getekend.

Mevrouw SIERSEMA (GroenLinks): Ja, motie 42: we vinden het een zeer sympathieke motie. Daar staan we voor een groot gedeelte ook al achter. Maar omdat het zo vaststaat bij één persoon, kijken we liever naar de rol en de functie.

De VOORZITTER: Oké, wie verder? Eenmaal, andermaal... Zullen we gaan stemmen?

Motie nummer 34 'Onderzoek mogelijkheden invoeren basisbaan in en bij de provincie Groningen' is ingetrokken.

Motie nummer 35 'Dorpendeal voor onze dorpen!' is ingetrokken.

Aan de orde is nu motie nummer 36 'Respectvolle omgangsvormen'. U kunt stemmen via uw geluidspostje. Ik stel dat de fracties van het CDA, de BoerBurgerBeweging, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de Partij van de Arbeid, Volt, D66 en de SP voor de motie hebben gestemd. Tegen hebben gestemd de fracties van Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de VVD, Forum voor Democratie, de ChristenUnie en de PVV. Dat leidt tot de volgende totaalstand: 28 stemmen voor en 12 stemmen tegen. De motie is aanvaard.

Motie nummer 37 'Geen taboe op kernenergie: maak kernenergie een bespreekbare optie' is ingetrokken.

Motie nummer 38 'Moratorium (tijdelijk verbod) zon op land(bouwgrond)' is ingetrokken.

Motie nummer 39 'Sport en bewegen voor asielzoekers vanaf dag één' is ingetrokken.

Dan zijn we toe aan de volgende motie. Dat is motie 40 'Opcenten omlaag, koopkracht omhoog'. Voor deze motie hebben gestemd de fracties van de PVV en Forum voor Democratie. Daartegen hebben gestemd de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Dat leidt tot een eindstand van 3 stemmen voor en 37 stemmen tegen. Dat betekent dat de motie is verworpen.

Motie nummer 41 'Woningprojecten in het buitengebied' is ingetrokken.

Daarmee zijn we bij de volgende motie: nummer 42 'Laat Vijlbrief zijn klus afmaken', Ik vertel u de eindstand. Voor deze motie hebben gestemd de fracties van D66, de Partij voor de Dieren, het CDA en Volt Daartegen hebben gestemd de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, PVV, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Dat betekent 7 stemmen voor en 33 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie nummer 43 'Geef licht, licht voor' is ingetrokken.

Dat brengt ons bij de volgende motie: motie 44 'Blijf betrouwbaar'. Het volgende beeld is het eindbeeld. Voor de motie hebben gestemd de fracties van de SP en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben gestemd de fracties van D66, de Partij voor de Dieren, het CDA, Volt, de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, PVV en Forum voor Democratie. Dat betekent 3 stemmen voor en 37 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Motie nummer 45 'Veilig een nat pak' is ingetrokken.

Motie nummer 46 'Geen taboe op kernenergie: maak kernenergie een bespreekbare optie (2)' is aangehouden.

Motie nummer 47 'Subsidies voor multinationals voorkomen' is aangehouden.

Dan zijn we nu aangekomen bij het Statenvoorstel. Zijn er nog fracties die over het Statenvoorstel dat is gedaan, nog een stemverklaring willen afleggen? Ik begin bij mevrouw Feenstra.

Mevrouw FEENSTRA (SP): Ik wilde niet een stemverklaring doen, maar een vraag stellen. Daarnet hebt u gezegd dat we zouden gaan instemmen. Volgens mij is het de besluittekst dat we hem vaststellen. Klopt dat?

De VOORZITTER: Dan moet ik het voorstel zelf gaan opzoeken. Maar mijn idee is dat we het dictum volgen van het voorstellen. Dus als daar staat 'vaststellen' – dat klinkt logisch – dan gaan we die documenten vaststellen. Dan stemmen we dus in met het voorstel om het vast te stellen. Hebben we weer allebei gelijk. Is dat dan voldoende opgehelderd?

Dan kijk ik even of er behoefte is aan stemverklaringen. Daar is geen behoefte aan? Dat geeft niks, dan kunnen we gaan stemmen. De stemming is geopend.

Iedereen heeft gestemd? Dat is het geval. We sluiten de stemming en stellen vast dat unaniem is ingestemd met het voorstel aan de Staten. Dat klinkt er altijd geroffel. Ja. [Geroffel op de bankjes.]

Nu we dat hebben gedaan, schors ik een half uur voor de hapjes, waarvan ik heb voorgeproefd: ze zijn prima!

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering, dus ik verzoek de leden om weer een centrale vergadering aan te gaan met elkaar.

B. Statenvoorstel Aanbevelingen NRK-rapport 'Provinciale grip op risicovolle bedrijven'

De VOORZITTER: We zijn, dames en heren, bij het tweede bespreekpunt vandaag, dus dat schiet lekker op! Dat is niet helemaal waar, want de mondelinge vragen zijn natuurlijk ook een bespreekpunt. Dus dan is dit het derde. In de Statencommissie hebben de VVD en de ChristenUnie gevraagd of dit geagendeerd kon worden voor bespreking. Ik heb begrepen dat ze ook een motie of een amendement hebben voorbereid en mogelijk ook andere acties hebben. Dus voor de begrijpelijkheid van het debat lijkt me het verstandig dat zij het bal openen, zodat de anderen weten waar ze op zouden kunnen reageren.

Ik zie dat de heer Hoogers in de benen komt. En dat betekent dat we te maken hebben met een *maidenspeech*. Luister met aandacht. Ik geef het woord aan de heer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Geachte voorzitter, dit is mijn eerste woordvoering als Statenlid in dit huis in uw vergadering. Een bijzonder en ook dankbaar moment voor mij. Ik mag mij *maidenspeech* bij een bijzonder agendapunt ook. Een agendapunt dat we niet voor het eerst bespreken, maar in 2016 al aan de orde hadden. De Noordelijke Rekenkamer kwam namelijk toen met zijn initiële rapport omtrent de Omgevingsdienst Groningen. De Noordelijke Rekenkamer kwam toen met zes aanbevelingen. Nu is er een terugblikonderzoek gedaan naar de opvolging van deze aanbevelingen. Vorige week hebben we, zoals de voorzitter al zei, uitgebreid gesproken over dit onderwerp. Toen gingen we met wat twijfel uiteen, maar ik hoop dat we dat vanavond oplossen en het met elkaar eens worden. Vandaar ook dit agenderingsverzoek.

Samen met de VVD heeft mijn partij in deze vergadering het rapport van de Noordelijke Rekenkamer en de bijbehorende voorgestelde besispunten geagendeerd. De fracties en nog een aantal collega-fracties vinden namelijk aanbeveling 1 niet passend voor het Groningse model – net zoals de conclusie was overigens in 2016. Daarom, voorzitter, zal ik u later tijdens mijn woordvoering een amendement overhandigen om deze aanbeveling te schrappen.

Maar omdat is mijn *maidenspeech* is, wil ik toch even vertellen waarom ik hier achter het kathedraal sta. Daarbij maak ik graag gebruik van de mogelijkheid om niet onderbroken te worden, in hopelijk de wetenschap dat dat weinig meer zal voorkomen in de toekomst. Want bij het schrijven van deze voordracht dacht ik even terug aan de voordracht van mevrouw Rutgers van het CDA. In haar *maidenspeech* hield zij een warm pleidooi om vooral waarde toe te voegen aan de inwoners. Niet om onderling applaus te verwerven, maar om concrete veranderingen te realiseren in de levens van onze Groningers, daarbij gebruikmakend van het debat en de daarbij horen interrupties. Als provincie hebben we ook grote invloed op onze inwoners en dus de kans om die concrete veranderingen te bereiken.

We kunnen belangrijke randvoorwaarden scheppen zoals OV, infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen die de leefbaarheid in onze provincie beïnvloeden. Ook om de boeren en andere ondernemers in deze provincie heeft dit huis grote invloed. In onze plannen, al dan niet in samenwerking met of onder regie van het Rijk, moet er de komende jaren een bloeiende provincie ontstaan. De weg naar deze bloeiende provincie wordt uitdagend en vereist veel gesprekken. Maar samen moeten we eruit komen: dat is de opdracht aan ons allen. En die opdracht voel ik tot in mijn tenen.

Ik zal u vertellen waarom. Want ik neem u even mee naar mijn *roots*. Van moederszijde, dat zijn de Steenbergens – misschien een bekende naam in dit huis – liggen deze *roots* op het Groninger platteland. In Pietersburen, om precies te zijn, op het akkerbouwbedrijf waar mijn opa werkte. Mijn vader en zijn familie komen van het Sallandse platteland, omgeving Dalfsen. Van beide kanten liggen mijn *roots* op de boerderij. Maar ik ben de eerste generatie die in de stad is opgegroeid. De stad waar mijn leven begon, is Zwolle. In ons gezin van mijn ouders en mijn zussen stonden het geloof en de christelijke waarden centraal. Vanuit dat geloof en die waarden hebben mijn ouders ons allemaal meegegeven dat het belangrijk is om je talenten te ontwikkelen en met die talenten een positieve impact te maken op je omgeving. Zelf gaven mijn ouders dit praktisch vorm door pleegkinderen op te vangen in het gezin. En persoonlijk wil ik die impact onder meer maken door mijn talenten hier in dit

huis in te zetten, om concrete veranderingen, en daarbij het liefst verbeteringen, voor onze inwoners na te streven.

Vanuit Zwolle ben ik na een tussenstop in Assen gaan studeren in Groningen, waarbij ik voor het eerst in aanraking kwam met deze prachtige provincie als woonplaats. En inmiddels woon ik al langer in deze provincie dan in alle andere provincies waar ik gewoond heb. In de tussentijd – want we spreken inmiddels over meer dan tien jaar geleden – heb ik mijn eigen gezin gevormd en woon ik nu samen met mijn prachtige gezin en mijn kinderen in het mooie Zuidhorn met veel plezier. En zoals het een echte Groninger betaamt: dat voel ik mij steeds meer. Van huis uit kreeg ik dus mee dat ik mijn naaste moet liefhebben als mijzelf.

En die taak en opdracht hebben we als partij ook vertaald in ons verkiezingsprogramma van afgelopen maart met de titel *'Ruimte voor elkaar'*. Centraal staat daarin dat we met oog voor elkaar elke dag een beetje beter mogen maken, door concrete veranderingen na te streven. Veranderingen die echt impact hebben op onze bewoners. In het coalitieakkoord staat dan ook dat we geen koploper willen zijn als het peloton niet kan volgen. Dat vind ik een belangrijk principe. Mooi dat we dus ook vanuit het College de bevestiging krijgen dat we met oog voor de verschillen toch dingen *'veur mekoar'* willen krijgen vanuit de kracht van iedereen.

De reden dat ik hier vandaag sta, is dus ten diepste ingegeven om iets te willen doen voor mijn omgeving en daarmee mijn naaste. En daarom vind ik dat we hier in de Staten de onderwerpen die langskomen, steeds weer moeten afwegen tegen de impact die de voorstellen hebben op onze inwoners.

Zo kom ik terug op het inhoudelijke voorstel. In aanbeveling 1 adviseert de Noordelijke Rekenkamer de directeur van de Omgevingsdienst volledig te mandateren. Dit impliceert voor mij dat er nu een verandering van de inrichting nodig is. Vorige week in de commissie hebben we hier uitvoerig over gesproken. Er bleef toen helaas nog veel onduidelijk. Daarom hebben we met gemeenschappelijke krachten uitgezocht hoe dit zit. Onze conclusie is dat de huidige inrichting zorgt voor politieke verantwoordelijkheid voor Gedeputeerde Staten en daarmee ook voor ons als Provinciale Staten. De huidige inrichting van het mandaat zorgt ervoor dat de democratische legitimatie blijft bestaan voor het ingrijpen op impactvolle dossiers van de Omgevingsdienst. Het voorstel van de Noordelijke Rekenkamer zorgt in mijn ogen voor een verder verwijdering van de Omgevingsdienst Groningen van dit huis. En uit het verleden blijkt dat dit onverstandig is. Ik denk daarbij aan de dossiers van ESD, North Refinery en Blik Recycling. Daarom, voorzitter, overhandig ik u hierbij namens de BBB, de PvdA, de VVD, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden een amendement om aanbeveling 1 uit de tekst te schrappen.

De VOORZITTER: Dat is een amendement met volgnummer 7 dat de logo's bevat van de ChristenUnie, de BBB, de Partij van de Arbeid, de VVD, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden. Amendementen worden niet voorgelezen, want dat leidt tot iets onbegrijpelijk. U krijgt het straks op papier nog voorgeschoteld.

Amendement 7 'Politieke verantwoording bij VTH-taken Brzo-bedrijven'
(ingediend door de fractie van de ChristenUnie, mede namens de fracties van de BBB, de Partij van de Arbeid, de VVD, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden)

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt;

Besluiten:

Besluitpunt 1 uit het Statenvoorstel 'Aanbevelingen terugblikonderzoek NRK – 'Provincie grip op risicovolle bedrijven' niet over te nemen, zodat onder dit beslispunt de tekst komt te luiden als volgt:

- I. ~~'De volgende aanbevelingen uit het rapport over te nemen: Aanbeveling 1: Gedeputeerde Staten, mandateer de directeur van de ODG voor alle majeure risicovolle bedrijven;~~
Aanbeveling 2: Provinciale Staten, bepaal of u behoefte hebt aan een jaarlijks gesprek met de portefeuillehouder over de kwaliteit van de uitvoering van VTH-taken bij majeure risicobedrijven;
- II. *Gedeputeerde Staten op te dragen die aanbevelingen zoals aangegeven onder besluit uit te voeren en deze op te nemen in het monitoringsysteem.*

Toelichting:

Aanbeveling 1 van de NRK ziet op het 'volledig' mandateren van de directeur van de ODG. In de bestaande praktijk bestaat er de verplichting om een besluit volgens het mandaat dat voorzienbaar belangrijke politieke, beleidsmatige of financiële gevolgen heeft of zou kunnen hebben, eerst voor te leggen aan GS. Pas na goedkeuring van GS kan gebruikgemaakt worden van het mandaat, de volmacht of de machtiging.

Deze praktijk leidt tot de gewenste politieke verantwoordelijkheid bij majeure risico's. Het verleden heeft aangewezen dat deze politieke verantwoordelijkheid een positief effect heeft gehad op de handhaving. Hierdoor bestaat de mogelijkheid voor PS om via het College bepaalde risico's aan te kaarten of om GS ter verantwoording te roepen.

De heer HOOGERS: Voor mij en mijn fractie blijft het buitengewoon belangrijk dat wij als Staten zaken kunnen agenderen, ook meegeven aan gedeputeerden en ook gedeputeerden hier in dit huis ter verantwoording kunnen roepen wanneer dat nodig is. Want afstand tussen de politiek en de handhaving is uiteraard belangrijk en principieel kan ik de NRK dan ook redelijk volgen. Echter, daar zit de grens van politieke verantwoordelijkheid voor mij nog tussen.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Hoogers. [Geroffel op de tafeltjes] Ik feliciteer u van harte met uw *maidenspeech*. U hebt uw persoonlijke geschiedenis prachtig vervlochten met de beschouwingen over het stuk dat vandaag voorligt. We hopen nog veel van dit moois te horen in de toekomst.

Dan is nu het woord aan de volgende spreker, mevrouw Brilstra. Ik maak de aanwezigen erop attent dat dit ook een *maidenspeech* betreft.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Ik vind het best een beetje spannend om hier zo te staan. Zoals de CU net al aangaf, hebben we het vorige week ook al over dit onderwerp gehad. Het gaat voor de VVD met name over aanbeveling 2 en het hebben van het jaarlijkse gesprek met de portefeuillehouder over de kwaliteit van de uitvoering bij majeure risicobedrijven. In het rapport worden er aanbevelingen gedaan omdat er op dit moment geen gesprek zou plaatsvinden tussen Provinciale Staten en de portefeuillehouder. De Statenleden vragen hier blijkbaar ook niet om, wel krijgen we schriftelijke informatie. Maar die leidt verder niet tot een debat of vragen. Er is volgens de Rekenkamer daarom geen doorwerking.

De Staten worden wel geïnformeerd en daarnaast kunnen de Staten het bespreken wanneer dat nodig is. De VVD is dan ook van mening dat aanbeveling 2 niet hoeft te worden overgenomen en zal hier dan ook een motie over indienen.

Dat zal ik nog even wat vertellen over mijn eigen motivatie.

De VOORZITTER: Wacht u dan nog even: dat wordt de vaste tekst van mij aan u, geloof ik.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Ik denk dat dat nog wel vaker gebeurt.

De VOORZITTER: Want ik moet de motie even voorlezen. Dat is een motie met daarboven een VVD-logo en het volgnummer 48. Daar staat boven 'Gesprek naar behoefte' en die eindigt met de volgende uitspraak:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 19 juli 2023,

Constaterende dat:

- de Staten jaarlijks door het College worden geïnformeerd over VTH bij risicovolle bedrijven (Brzo-bedrijven);
- Gedeputeerde Staten de Provinciale Staten daarnaast informeren indien dit nodig is;

Overwegende dat:

- de Staten op basis van de beschikbare informatie zelf in staat zijn om af te wegen of bespreking met het College noodzakelijk is;

Sprekend uit dat

- het aan de Staten zelf is om een besluit te nemen over agendering van een gesprek met de portefeuillehouder, wanneer hieraan behoefte bestaat;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): Na jarenlang lid te zijn geweest van de VVD komt er een moment dat je denkt: ik kan wel langs de kant blijven staan en van alles vinden. Maar als je echt iets wilt gaan

veranderen, zul je daar toch aan mee moeten doen. Uiteindelijk is voor mij de reden – ik denk zoals zovelen – dat ik toch politiek actief ben geworden, je dat doet voor de inwoners, in dit geval van Groningen. En dat ik voor de VVD heb gekozen is voor mij omdat ik vind dat je mensen handvatten kunt meegeven om hun leven te verbeteren en niet dat de overheid je bij het handje neemt. Ik ben van mening dat je het met z'n allen doet. We zijn hier niet voor onszelf, maar voor de inwoners van de provincie Groningen en alleen met elkaar kunnen we die beter bedienen.

De VOORZITTER: Dank u wel. [Geroffel op de tafeltjes] Van harte gefeliciteerd met uw *maidenspeech*, mevrouw Brilstra. Het is helemaal niet de bedoeling dat u de Collegeleden allemaal een hand gaat geven, hoor. Die zijn slechts het personeel van de Staten. Maar het is mooi dat u ons de kans hebt gegeven om met u kennis te maken. Laat ik het zo zeggen: uw *maidenspeech* is ons zeer bevallen. Dus fijn om nog meer van u te horen.

Ik kijk even rond in de Staten of er verder nog behoefte is aan woordvoering. Ik zie dat de heer Meendering de hand opsteekt en ik begin met hem.

De heer MEENDERING (GroenLinks): We kunnen hier eigenlijk vrij kort over zijn. Wat ons betreft nemen we de aanbevelingen allebei over vanuit de Rekenkamer. Daarom wil ik kort reageren op het amendement dat zojuist is ingediend door de ChristenUnie. Daarbij was het niet mogelijk om even door middel van interruptie op te reageren – dat had meneer Hoogers heel goed geregeld. Maar het amendement is wat ons betreft niet nodig. Want die politieke verantwoordelijkheid blijft gewoon bestaan. Er is nog steeds een Collegelid verantwoordelijk voor de ODG en daarmee ook bespreekbaar wat ons betreft. Op het moment wij dit volledig mandateren aan de ODG, is ook 100 procent zuiver. Dan spelen er geen politieke belangen mee in het handhavingstraject. Dus wat ons betreft is het amendement niet nodig, laten we dit zo staan en spreken we de gedeputeerde aan op zijn gedrag.

De VOORZITTER: Ja, teruginterrumperen mag wel, natuurlijk. De heer Hoogers.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dat ga ik ook zeker doen, voorzitter. Dank.

Ik ben even benieuwd of de heer Meendering van GroenLinks het met mij eens is dat wanneer we de mandatering goed lezen, de ODG nu al gemandateerd is. Dus in de praktijk is er weinig om te veranderen. Dat is ook de hele reden waarom ik ook het amendement heb ingediend. Toch ben ik benieuwd of de heer Meendering van GroenLinks – via u, voorzitter – zijn mening wil delen over wat dan precies de oproep is die de Noordelijke Rekenkamer dan wel doet. Wat is dan wel de implicatie die er volgens de heer Meendering in moet staan en wat is dan de praktische verandering?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, zoals aangegeven wordt door de heer Hoogers, is er dan eigenlijk geen praktische verandering. Het is wat ons betreft ook niet noodzakelijk. Door het volledig te laten bij de ODG – dat is ook eigenlijk het advies van de Rekenkamer overnemen – houdt je de gedeputeerde buiten schot. Het ligt bij de handhaving en daar waar die hoort te liggen. Dan kun je de gedeputeerde aanspreken op het functioneren van de handhaving bij de ODG. Dan houdt je het helemaal weg uit het politieke spel. Dus nee, er verandert niets wat ons betreft en dat is ook niet nodig.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dan ben ik toch even benieuwd. Want in aanbeveling 1 van de Noordelijke Rekenkamer staat heel duidelijk dat wij als Provinciale Staten Gedeputeerde Staten gaan opdragen om de directeur verder te mandateren. Wat maakt die aanbeveling dan nog uit volgens de heer Meendering?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, dan gaat dit inderdaad erg de diepte in. Dan heeft die aanbeveling op zich niet zo heel veel zin. Maar dan heeft het wat ons betreft ook geen zin om die terug te halen en dus minder mandaat die kant op te gooien.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Mijn laatste interruptie. Maar is de heer Meendering het dan met mij eens dat wanneer we de implicatie wekken dat we toch iets gaan veranderen in dit huis en we een uitspraak doen als Provinciale Staten dat we GS de opdracht geven om iets te veranderen? En die implicatie dan dus al verkeerd is?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, ik ben het met de heer Hoogers eens dat de uitleg van de Rekenkamer daarover inderdaad wat vaag is. Maar wat ons betreft staat daar nu iets wat wij graag wensen. Dus wat dat aangaat hoeft er niks te veranderen. Maar ik ben het met u eens dat er eigenlijk staat wat er al gebeurt.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik kom meteen even ter zake over de twee aanbevelingen die voorliggen. Wij neigen naar instemming met aanbeveling 1. Wij hebben eerst een vraag voor de ChristenUnie en de gedeputeerde. Wij als Partij voor de Dieren hechten veel waarde aan een strikte scheiding tussen opdrachten geven, het bevoegd gezag, en opdrachten nemen, de Omgevingsdienst – zoals geformuleerd door de commissie-Mans. Het is van groot belang dat de directeur van de ODG alle ruimte krijgt om handhavingsbesluiten te nemen op basis van harde feiten. Hiermee wordt voorkomen dat politieke overwegingen ertoe kunnen leiden dat bedrijven die zich niet houden aan de wet, in meer of mindere mate de hand boven het hoofd wordt gehouden. Zoals de NRK aangeeft: handhaving komt dan niet in politiek vaarwater terecht en er is minder risico op belangenverstrengeling.

We zien in dat er ook positieve effecten zijn van politieke verantwoordelijkheid, zoals benoemd in het amendement van de ChristenUnie. De Staten kunnen risico's aankaarten en indien zij dat nodig achten, GS ter verantwoording roepen. Echter, de politieke inmenging kan net zo goed negatieve effecten tot gevolg hebben met milieu en burgers als slachtoffers. Dat vinden wij problematisch.

Onze vraag aan de ChristenUnie en ook aan de gedeputeerde is of zij denken dat het nemen van politieke verantwoordelijkheid door de Staten en het College onmogelijk gemaakt wordt als het mandaat volledig bij de ODG komt te liggen. En kan die verantwoordelijkheid niet alsnog gewaarborgd worden door het verstrekken van tijdige informatie en gesprekken over risico's voeren aan de hand van het VTH-programma, de gevolgen van besluiten in kaart brengen en de zienswijze hierop kenbaar maken aan de ODG? Dat nog ter aansluiting op mijn vorige vraag.

De Partij voor de Dieren is mede door het voorgenoemde voorstander van aanbeveling 2. Wij hechten er sterk aan dat er jaarlijks een gesprek komt met de portefeuillehouder over de kwaliteit van de uitvoering van VTH-taken bij de majeure risicobedrijven. Deze aanbeveling werd in 2016 al gedaan, maar werd toen helaas niet overgenomen. Wij pleiten ervoor om dit alsnog te doen. Indien er partijen zijn die dan niet wensen deel te nemen aan een dergelijk gesprek, staat het hun natuurlijk vrij om dat niet te doen. Maar wij als Partij voor de Dieren zullen daar dan wel bij aanwezig zijn. In dat licht stemmen wij tegen de motie van de VVD.

Mevrouw FEENSTRA (SP): De motie van de VVD geeft iets aan over het gesprek 'als er behoefte aan is'. Ik kan wel zeggen dat de SP wel behoefte heeft om hier jaarlijks over in gesprek te gaan, zeker gezien de opgaven waar we allemaal tegenaan lopen, plus ook nog eens een keer dat er te weinig menskracht is in de ODG. Dus dat er keuzes gemaakt moeten worden, lijkt mij zo'n gesprek jaarlijks heel erg op zijn plek. Wat dat betreft zullen wij ook tegen de motie van de VVD stemmen en zijn wij groot voorstander van aanbeveling 2.

De VOORZITTER: Ik kijk even rond of er nog iemand is die graag nog iets wil zeggen over dit thema? Iedereen bestudeert zijn stukken. Ik leid daaruit af dat het bij niemand meer het geval is? Ik zit even na te denken over de regie. Is het nodig dat het College hier een reflectie op geeft? Ja? Dan geef ik de gedeputeerde van dienst het woord, gedeputeerde Van Dekken.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ik zie namens het College een amendement en ik zie een motie. Daar zeggen wij als College dat wij ons bij allebei uitstekend in kunnen vinden. Want er zal niks uw Staten en ons College belemmeren op het moment dat er bepaalde kwesties spelen, die in deze politieke arena terecht zouden kunnen komen. Dat is ook direct het antwoord op de Partij voor de Dieren en dat heb ik de vorige keer in het debat ook al gezegd. ESD is daar het allerbeste voorbeeld van. North Refinery heeft dus los van de mandaten die er zijn, die uitzonderingspositie. Dat zou in de toekomst ook best kunnen gebeuren. Die nuancering heb ik de vorige week ook al willen maken en dat doe ik nu weer. Als ik dan het amendement van de ChristenUnie lees, dan zie ik dat dat ongeveer een meerderheid in deze Staten heeft. Dan kan ik u zeggen dat wij daar geen enkel probleem mee hebben als College. Dat geldt hetzelfde voor de motie van de VVD. Meer heb ik daar eigenlijk niet over te zeggen namens het College.

De VOORZITTER: Dan kijk ik even naar de Staten of er behoefte is aan een tweede termijn. Want dat had ik u beloofd. Ik zie dat de heer Hoogers nog wel iets wil zeggen.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik zou nog even kort reageren op de vraag van de heer Kolthof. Die stelde de vraag of het nemen van politieke verantwoording door de Staten en/of het College onmogelijk wordt gemaakt door dit voorstel. Volgens mij heeft gedeputeerde Van Dekken vorige week in de commissie dit al uitgebreid beantwoord.

En als reactie op de vraag van de heer Kolthof wil ik toch aangeven dat het denk ik heel verstandig is dat we hier in de Staten politieke verantwoordelijkheid kunnen afdwingen. Dus als die politieke inmenging er is door de gedeputeerde of wie dan ook in dit huis, dan hebben we hier de kans om de gedeputeerde ter verantwoording te roepen en kunnen we daar vragen over stellen. Dus ik denk dat het heel verstandig is om de huidige mandatering gewoon te laten zoals die is en daarbij ook niet impliciet de indruk wekken dat we iets gaan veranderen. Dus dat is eigenlijk ook de reden dat we het amendement hebben ingediend. En dat we dus ons erop laten voorstaan dat wanneer die politieke inmenging er is, we met z'n allen hier in dit huis bepalen of dat gewenst is of niet en tot welke grens die reikt. Daar wil ik graag bij laten, voorzitter.

De VOORZITTER: Dank u wel. Wie verder nog? Niemand? Wil de gedeputeerde daar nog weer op reageren? Ik zie dat dat niet het geval is.

Dan zijn we aan het eind van de beraadslaging gekomen en sluit die dus ook. We hebben een amendement en we hebben een motie. Dan denk ik dat het goed is om te beginnen met het amendement, nummer 7 met de titel 'Politieke verantwoording bij VTH-taken Brzo-bedrijven'.

Wie heeft er behoefte aan een stemverklaring op dit punt? Niemand?

Dan zou ik willen overgaan tot stemming over dit amendement, nummer 7. Dan stel ik vast dat bij dit amendement voor hebben gestemd de fracties van de BBB, de PvdA, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Daartegen hebben gestemd de fracties van GroenLinks, D66 en Volt. Dat betekent dat 31 leden voor hebben gestemd en vijf daartegen. Dat betekent het amendement is aangenomen en dat het besluit waar we straks over gaan stemmen, dus gewijzigd is.

Dan zijn we bij de ene motie die is ingediend door de VVD. Wie heeft er behoefte daar een stemverklaring over af te geven? Niemand? Zullen we gaan stemmen?

Dan breng ik de motie in stemming, motie 48 'Gesprek naar behoefte'. Ik stel vast dat voor deze motie hebben gestemd de fracties van de BBB, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA, de Partij voor het Noorden en Forum voor Democratie. Tegen deze motie hebben gestemd de fracties van de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de SP, D66, de Partij voor de Dieren en Volt. Dat betekent dat de motie is aangenomen met 23 stemmen voor en 13 stemmen tegen.

Dan zijn wij toe aan het geamendeerde Statenvoorstel zelf. Wie wil daar een stemverklaring over afgeven? Het animo is niet groot, geloof ik. Dus ik zou willen overgaan tot stemmen over dat gewijzigde voorstel bij agendapunt 3.B. Ik stel vast dat iedereen heeft gestemd en dat iedereen ook hetzelfde gestemd, namelijk heeft ingestemd met het gewijzigde voorstel. Dan mag u nu roffelen op de tafels. [Geroffel op de tafels] Soms moet je de mores even uitleggen. Dat roffelen hoeft niet, trouwens.

C. Statenvoorstel: Zienswijze ontwerp-vaststellingsbesluit gaswinning 2023-2024

De VOORZITTER: Ik ben toe, als u dat ook bent, aan agendapunt 3.C, de zienswijze op het ontwerp-vaststellingsbesluit. Dat gaat over het besluit over de gaswinning voor het gasjaar 2023-2024, waarbij de provincie en anderen een zienswijze mogen indienen. Die hebt u gekregen en de vraag is of u zo ver bent dat u kunt zeggen of u instemt met deze zienswijze. Of dat u zegt dat het toch anders moet. Daar is nu de gelegenheid voor.

Zal ik gewoon even de gewone volgorde volgen? Is er iemand bij de BBB die het woord wil voeren? Daar is geen behoefte om het woord te voeren. Dan de Partij van de Arbeid, de heer Roemers.

De heer ROEMERS (PvdA): Wij hebben de zienswijze kunnen lezen. We hebben kunnen zien dat alles erin stond wat vorige keer ook besproken is. Dus wij stemmen hiermee in.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ik heb inderdaad een tuin, maar daar gaan we nu niks over zeggen.

Blij dat die zienswijze er nu ligt. Dank ook aan het College dat die er nu ligt. Dat scheelt ons wellicht een extra vergadering volgende week, die wat ons betreft niet nodig is. De zienswijze die er ligt, kunnen wij omarmen en dienen we graag samen met het College in. Wij zijn blij dat het verhaal van de waakvlam er goed in staat en dat die waakvlam allemaal opengaat op het moment dat er sprake is van een echt lage – zeer lage – temperatuur in dit land en dat dat niet rekening houdt met geopolitieke omstandigheden. Dank dat dat expliciet is opgenomen in de zienswijze.

Verder ook de zorgen die opgenomen zijn rondom het waakvlam en hoe dat dan gaat met die putten. Dat daar heel expliciet over gesproken wordt in die zienswijze, wordt door ons zeer gewaardeerd. Dus wij dienen hem graag mede in samen met GS.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik heb een hele woordvoering voorbereid, maar die ga ik niet helemaal voordragen.

Ik denk dat we allereerst dank willen uitspreken aan de mensen die deze zienswijze zo snel voor elkaar gekregen hebben. De pijnpunten die wij denk ik allemaal voelen, zijn heel goed verwoord. Dus in die zin denk ik zijn dat ook de punten waar de ChristenUnie toch wat tegenaan loopt. Die zijn er goed in verwoord en we dienen graag de zienswijze mee in. Het zou mooi zijn als hij gewoon Statenbreed samen met GS en ook met de hele regio ingediend kan worden.

Mevrouw BAKKER (SP): Een jaar en een dag geleden kreeg ik een appberichtje van gedeputeerde Van Dekken waarin hij aan mij vroeg of hij zijn pak naar de stomerij moest brengen en zijn schoenen weer moest oppoetsen. Want vorig jaar hebben we natuurlijk met elkaar besloten dat we nog een mogelijkheid hadden om als we de zienswijze hadden beoordeeld, een Statenvergadering af te roepen. Blijkbaar was onze stem als SP daar vrij belangrijk in. We hadden ook nog wat vragen: die zijn toen beantwoord. Toen hebben we ervoor gekozen om dat niet te doen.

Nou, ik kan gedeputeerde Van Dekken geruststellen: we gaan dat dit jaar niet doen. Dus het pak en de schoenen kunnen de hele zomer lekker in de kast blijven en aan het einde van de zomer weer tevoorschijn getoverd worden. Wij vonden de zienswijze erg goed, maar als SP vinden we het ook altijd heel erg belangrijk wat de Groninger Bodem Beweging ervan vindt. Gelukkig had ik nadat ik het gisteren had gelezen, ook direct contact kunnen krijgen met de Groninger Bodem Beweging. Die hebben hem dus ook gelezen en die waren niet aangenaam verrast, maar ze vonden het gewoon een heel goede zienswijze. Veel punten kwamen overeen met de zienswijze die zij hebben ingediend. Dus ik denk dat we een heel goed geluid laten horen vanuit de regio, ook dus vanuit de maatschappelijke organisaties.

Dus wij dienen als SP de zienswijze graag gezamenlijk met GS in.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik kijk naar D66: geen behoefte aan woordvoering. De Partij voor de Dieren? Ook niet. Zijn er eigenlijk überhaupt nog andere leden die een woordvoering hierover willen voeren? Geen behoefte, zie ik.

Ik kijk naar de gedeputeerde. Voor het verslag: gedeputeerde Top deelt met u haar erkentelijkheid, mede namens haar collega. Maar ze doet dat vanaf de verkeerde plek. Dus ze krijgt het daarvoor aan de stok met de voorzitter van de Staten.

Ik neem u even mee aan de hand. Nou staan nog twee besluitpunten. Het ene dat het College de zienswijze mede namens de Staten kan indienen. En het tweede is dat indien u de zienswijze niet kunt ondersteunen, dat dan – enzovoort, enzovoort. Volgens mij kunnen we nu vaststellen dat de Staten – ik denk even hardop – ermee instemmen dat het College de opgestelde zienswijze d.d. 18 juli 2023 op het ontwerp-vaststellingsbesluit Groningenveld voor het gasjaar 2023-2024 mede namens Provinciale Staten indient. Ik denk dat dat de conclusie is van dit debat. Ja? Zullen we dan zeggen dat we dat besluiten? Ja? [Geroffel op de tafeltjes.] Ik stel vast dat daartoe unaniem is besloten.

D. Statenvoorstel: Aanwijzing gedeputeerden als leden in AB Waddenfonds en Groningen Seaports en als voorzitter van AB Groningen Seaports

De VOORZITTER: Dan zijn we bij punt 3.D. We hebben zonet even gecheckt aan het begin van deze vergadering of u bereid zou zijn om dat bij acclamatie te doen of u daar een schriftelijke stemming over wilt hebben. Vol zelfvertrouwen hebben we die schriftelijke stemming niet voorbereid.

Dus ik stel u voor om ze bij acclamatie te benoemen. [Geroffel op de tafeltjes.] Dat is fijn!

4. Hamerstukken

A. Statenvoorstel: Aanbevelingen NRK-rapport Maatschappelijke effecten NOM'

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten']

B. Statenvoorstel: Vergaderschema PS 2024

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten']

5. Ingekomen brieven

A. Overzicht ingekomen brieven van GS ten behoeve van PS 19 juli 2023

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

B. Overzicht ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS 19 juli 2023

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

6. Notulen voorgaande vergadering PS 31 mei 2023

[Ongewijzigd vastgesteld]

7. Sluiting

De VOORZITTER: Dan is het woord nu aan de voorzitter van jury van de Triple-V Trofee, de heer Joling.

De heer JOLING (voorzitter jury Triple-V Trofee): Ik heb de hele dag goed opgelet. Af en toe zakte mijn aandacht een beetje onderuit. Dat werd opgemerkt door sommigen, daar werden ook opmerkingen over gemaakt. Maar had ermee te maken dat de betreffende personen die aan het woord waren, al een streepje hadden gekregen. Dus helaas lagen zij al uit de race.

Een aantal maanden mocht ik genieten van het vogeltje. Als duivenmelker houd ik van vogels. Dus het kostte heel veel moeite om afscheid te nemen van het vogeltje. Maar ja, er is altijd een tijd van komen en een tijd van gaan. Maar wellicht, als ik goed mijn best doe, komt het vogeltje de komende jaren nog een keertje terug.

Maar goed, nu naar het *pièce de résistance* – dat heb ik geleerd vandaag, die term. Alhoewel degene die mij dat geleerd heeft, ook heeft gezegd dat hier ook meer Groninger taal moet komen. Dus misschien kan hij dat de volgende keer ook in het Gronings doen. Het hoefdgerecht of zo. Nou ja, maakt niet uit. Er zijn vier hoofdpersonen die in aanmerking. Maar helaas kan er maar één de winnaar zijn. En die winnaar is geworden... Gouke Moes! Ik heb jou op geen enkele fout kunnen betrappen. Je

bent veel aan het woord geweest, zeker in het begin kreeg je het ook niet makkelijk. Want je had heel veel interrupties, maar je deed het voortreffelijk. Ook de interrupties die jij zelf daarna hebt gepleegd, gingen voortreffelijk. Dus jij hebt dit vind ik echt enorm verdiend. Van harte gefeliciteerd. [Reikt de Triple-V Trofee uit aan de heer Moes. Applaus.]

De VOORZITTER: Wij feliciteren de winnaar en wij danken de voorzitter van de deskundige jury. De volgende keer zal de voorzitter van de jury Gouke Moes heten. Wij verheugen ons daar nu al op.

Dames en heren, beste allemaal. Voordat we naar huis gaan, heb ik nog een enkel stichtelijk woord. Want anders zou het onverantwoord zijn om de leden van de Staten zomaar de vakantie in te laten lopen. Het voelt misschien een beetje gek dat de zomervakantie nu begint. Aan de ene kant lopen veel mensen op hun tandvlees. Dat geldt voor ondergetekende ook. Want je merkt het effect van een zwaar politiek seizoen en dan ook nog eens de late start van de schoolvakanties van het hele land. Elders liggen ze allang op het strand of zitten op de camping en wij vergaderen gewoon door tot het bittere eind.

Maar het zit erop. In de eerste commissievergaderingen weet je wat je kunt verwachten en weet je hoe het daar gaat. Dat geldt ook voor de Statenvergaderingen: degenen die voor het eerst het circus van de Statenvergadering meemaken, hebben misschien nog de vergissing begaan dat ze thuis de verwachtingen hebben gewekt over hoe laat ze thuis zouden zijn. Dat leer je hier vanzelf af. En de eerste lange discussies, de eerste moties, de eerste vergaderverzoeken, de eerste motie vreemd aan de orde van de dag en ook de *spielerei* met procedures, die er uiteindelijk zijn om ons te helpen, maar die soms ook kunnen worden benut om elkaar een klein beetje, altijd in een goede stemming, dwars te zitten. Als het je dan begint te duizelen, denk dan aan Horatius, die ooit heeft geschreven: *'Alle dingen zijn moeilijk, tot ze makkelijk worden.'* Dat varieert per persoon wanneer dat zal zijn.

Maar we beginnen dus te ontdekken hoe het werkt. We beginnen te ontdekken hoe de machine werkt, de machine van de democratie. Ooit is ingericht hoe we die hier vierhonderd jaar hebben fijngeslepen en dan is dit het pakket. Nou, je ziet het vandaag bij de rapporten van de Rekenkamer, bij een beetje *tweaken* van de vergadering. We bouwen nog elke dag een klein beetje door op de mores en we gaan evalueren aan het eind van de vakantie, als niemand meer weet hoe het ging. Bij de eerste presidiumvergadering wil iemand over iets nog terugblikken en je kunt er vergif op innemen dat er iemand is die dat ook wil. Die zijn geheugen goed op orde heeft en zegt dat iets toch iets minder beviel en dan gaan we kijken of we dingen beter kunnen krijgen. We hebben ook allemaal ontdekt dat er tijd in gaat zitten en dat je in de praktijk de spelregels van het huis het beste leert. Dus op gegeven moment gaat het op een dag vanzelf binnen het provinciehuis. Dan is er ook nog de wereld buiten het provinciehuis.

Als er één ding echt verrekke goed is geëvalueerd, dan is dat de dualisering van het begin van deze eeuw. Die had drie doelen: Statenleden waren het bestuur, maar zijn nu in een heel abstracte term het hoofd van de provincie geworden. Maar niemand weet niet precies meer wat dat is, ook de hoogleraren staatsrecht niet als ze je dat vraagt. Maar u bent het hoofd van de provincie. Bij de dualisering is echter bedacht dat gemeenteraden en Provinciale Staten zich op drie dingen zouden moeten toelagen. Op het stellen van kaders, op het controleren van het College en op het vertegenwoordigen van het volk. En uit alle evaluaties blijkt altijd opnieuw dat het controleren tot kunst is verheven, dat kaders stellen een stuk ingewikkelder is. Dat is natuurlijk ook wat we vandaag in abstracte vorm een beetje hebben gedaan. Op het moment dat het College is bevallen van al die uitwerkingsdingen, dan zul je ook zien dat het uitnodigingen zijn om kaders te stellen. En het volk vertegenwoordigen op een overtuigende manier is denk ik iets wat u zich allemaal hebt voorgenomen, maar dat dit er vaak bekaaid afkomt en het soms er ook wel bij inschiet.

Nou, de komende tijd kunt u volop contact hebben met de kiezers. Op zomerse dagen is Groningen geweldig mooi, is het ontzettend leuk om hopelijk vooral de kiezers die een beetje dichter bij u staan, Groningen te verkennen en een beetje buitenland misschien er ook bij te doen, eens een terrasje te bekijken, te fietsen in het fantastische landschap dat ons is toevertrouwd, de nieuwe ontwikkelingen die we hebben besproken of die we nog moeten bespreken, eens van dichtbij te gaan bekijken, eens naar een voorstelling te gaan. Al die ruimte, ook de ruimte in het hoofd, is er de komende tijd. Er is traditiegetrouw in de provincie Groningen ontzettend veel cultureels te doen in de zomermaanden. Dus als we zeggen dat de toeristische potentie van Groningen onbenut is, dan is het soms ook aan onszelf om daar beetje het goede voorbeeld in te geven. Dus ik reken op uw Statenleden daarbij. Het is mooi om daarbij je oren te luisteren te leggen. Het is mooi om dingen op te snuiven. Het is vooral mooi om echt even uit te rusten van wat een hectische periode is geweest. Dus geniet ervan om beslist niets te hoeven, en beslist niets te moeten. Want dat komt gauw terug.

Ik heb voor u in de aanbieding ten slotte in deze vergadering een gedicht van Judith Herzberg:

'Er is nog zomer

*Er is nog zomer en genoeg
Wat zou het loodzwaar
Tillen zijn wat een gezwoeg
Als iedereen niet iedereen
Terwille was als iedereen
Niet iedereen op handen droeg.'*

Ik wens u een fijne vakantie en de vergadering is gesloten.

